

Sõjaasjanduse ajakiri

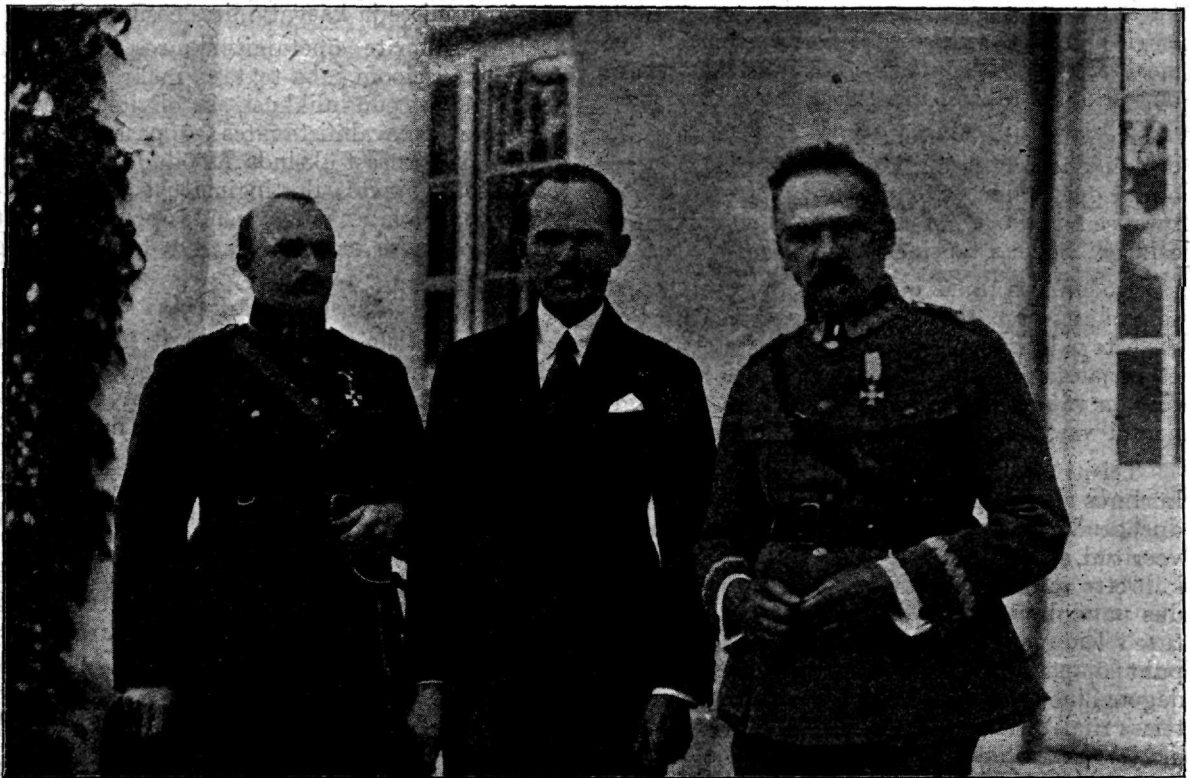
SÕDUR

№ 17/18.

Laupäeval, 8. mail 1926.

VIII aastakäik.

POOLA RAHVUSPÜHA 3. V. PUHUL.

EESTI VABADUSE RISTI ÜLEANDMINE MARSSAL J. PILSUDSKILE 27. IV. 1925 SULEJOVEKIS,
MARSSALI ASUKOHAS.

PILDIL (PAREMALT VASAKULE) MARSSAL J. PILSUDSKI, EESTI SAADIK Dr. J. LEPIK,
KAITSEVÄE ESITAJA KOL.-LTN. L. JACOBSEN.

SISUSTIK: Z.: Kas pea täis tarkust või loomisvõime? — Poola rahvuspüha puhul 3-dal mail. — Kindralstaabi kolonel J. Rink. — —i.: Kapten A. Irve surmapäeval. — Poola Kõrgem Sõjakool Varssavis. — Z-i.: „Duell“ Poola sõjaväes. — K.: Aegna. — Sl.: Tähtis päev ratsa-rügemendis. — Ohvitseride Keskkogu kevadine korraline peakoosolek. — Sõjaväeline au ja selle kaitsmine. (Major A. Kasekamp'i Kõrgemas Sõjakoolis 22. III. 1926. peetud referaadi kokkuvõte). — K. Udal.: Ülemjuhataja teoorias ja praktikas. — R. M.: Reservohvitseride ettevalmistusest meil ja välismail. — G. Leets: Luure ja valvekaitse kahurväes Saksa määrustiku järele. — H. K.: Sõjalaevastikkude arenemisest viimasel ajal. — A. Vernik: Lennuväe organisatsiooni põhilised tuleviku perspektiivis. — S.: Miks käivad laevastikud võõrsil. — dt.: Georg Lurich. — Sõjakirjandust. — Sõjainistri käsukirjad. — Kroonika. — Sõjaväel. teated.

Kas pea täis tarkust või loomisvõime?

Märkus: Toimetus ootab täiendusi ja vastuväiteid meie tegelikkudelt kasvatajatelt.

„Sõduri“ veergudel on viimasel ajal sageli ilmunud kirjutusi, mis käsitlevad kaitseväe õpeviisi küsimust. Arutlused on kajastust leidnud ka üldises ajakirjanduses. Küsimust puudutati isegi praeguse valitsuse deklaratsioonis. See laseb oletada, et õpeviisi küsimus kaitseväes on kerkinud tähelepanu tulipunkti.

Kaitsevälise elu-olu tähtsamaid elemente on kõigi aegade ja ühiskondlike kordade juures olnud õpetamine ja õppimine. Õpetati ja õpetatakse relvadega ümberkäimist ja sõjapidamise oskust. Selleks tarvinesid õpetajad.

Kodanlises ilmas on vana tõde, et õpetajat tema kutsele, pädagoogilisele tegevusele, on tarvis ette valmistada. Iseenesest mõistetavaks on, et kirjaoskamisest ehk mõne teaduse mõistmisest on vähe selleks, et olla õpetajaks. On signenud vastavad koolid, ülikoolid ja kirjandus.

Teisiti on lugu kaitseväes. Siin on õpeviisi küsimus alles väga noor ja nõrk võsu teiste teadusharude kõrval, õieti teda polegi veel kultiveeritud, arendatud, pole õpetajaid sellele teadlikult ette valmistatud. Sõjapädagoogiline kirjandus puudub peaaegu täiesti. Vastavad õppeasutused leiduvad üksikutes maades (mõtlen siin puht sõjapädagoogilisi õppeasutusi, nagu sõjapädagoogiline akadeemia N. Venemaal ja mõnes teises riigis). Kasvatusteadusliste ainete loomulik ja ülitarvilik käsitamispaik on sõjaväelised õppeasutused, kus ohvitseri ja allohvitseri ette valmistatakse. Mitmes riigis on küsimus nende kaudu lahendatud ja õieti lahendatud, sest nendes õieti valmistatakse ette kaitseväe õpetajaid, kuna kõrgemad eriõppeasutused annaksid omakord neile (peaasjalikult) õpetajaid.

Tõsi, endises Vene väes ja veel rohkem meie kaitseväes sõdurite ja juhtide õpetamise juures on mõnesuguseid õpevõtteid käsitama ja nõudma hakatud, nagu näitlikkus. Näitlikkuse dikteerib kaitsevälise õpeainete iseloom isealateadlikult, kuid näitliku õppemeetodi

teadlik käsitamine puudub ka siin, kõnelemata teistest võtetest, mis vähema vaevaga, lühema ajaga ja kindlamalt viiksid kaitseväe õpetamises ja kasvatamises eesmärgile.

Kui sõdurite õpetamise juures õppeainete praktiline iseloom juba teatava määran kahan-dab õpeviisi puudulikkusi, siis ohvitseri ja allohvitseri ettevalmistavates õppeasutustes ei jätku näitlikkusest üksinda. Mõödudes kasvatus-teadusliste ainete ilmingimatust vajadusest nende õppekavades püüan nende õpeviisi ainult kui kasvatuslise teguri asetada teda väärivasse valgusesse.

Mis on õpetamise eesmärk?*)

Vastus sellele küsimusele esitab kaks järeldust erinevat seisukohta. Siin on risttee, kus hargnevad diametraalselt vastupidistes suunades vanema generatsiooni ja modern ilmavaated pädagoogilistes põhiküsimustes.

Vanem põlv seadis õpetamise eesmärgiks anda õpilasele teadmisi ja arendas selles suunas õpilase võimeid. See viis mälu arendamisele. Parema ehk suurema mahulise mäluga õpilane jäksas ka rohkem teadmisi vastu võtta. Ning mälu oli võimalik teatava määran arendada. Õpilase töö seisis peaasjalikult päheõppimises. Kasvatusteadlased märkasid selle juures äärmusesse kaldumist — mõttetult ja masinlikult pähetuupimist, püüdsid selle ärahoidmiseks teed leida, õpeviise parandada. Kuid pähe juured olid sügaval, peitusid mälu arendamise probleemis eneses.

Noorem põlv tõrjus mälu tema aukohalt ja tunnustas didaktilise materjalismi väärtusetuks kasvatus mõttes. Kool ei pea koormama õpilast suure teadmiste hul-gaga, vaid peab andma ainult mõned üksikud andmed ja andma õpilasele siis võimaluse ise-

*) Järgnevale osale aluseks on Tallinna seminaari direktor A. Kuks'i loengud masside psühholoogia alal kaitseväes 1926 a.

seisvalt luua ja arendada. Modern kool on asetanud õpetamises esikohale loomisvõime, fantaasia, kombineerimisvõime arendamise. Montain ütleb: „Vihkan teadust, mis kõrvast sisse valatakse, parem las' laps mängib“.

Kaasaegne pädagoogiline ilm on täielikult üle läinud uue vaate — loomisvõime arendamise poole. Kõige kindlamaks kantsiks vanal vaatel oli Saksamaa. Seal põhjenes enne Ilmasõda kõik tuupimisel. Nüüd aga käärimine pädagoogide peres. Nad on juba Kanossasse läinud ja tunnustavad: „Meie oleme saksa rahva loomisvõime hävitanud ja sellega tema kaotusele Ilmasõjas kaasa aidanud“. Ma ei kõnele Venemaast ja endisest olukorrast meie koolides, mis samuti on hävitava töö teinud.

Kodanlises koolis on endine hea õpilane, kes hoolega õppis ja palju teadis, nihkunud tahaplaanile, teda ei hinnata enam. Esikohale on kerkinud endine vähesallitav, kärsitu ja vallatu, kuid fantaasiaküllane, loomisvõimeline laps. Endine kool suunis kõik omad võimed ja oskused sinna poole, et õpilasi enda tõekspidamistele vastavalt ümber kasvatada, see on — taltsutada ja võõrutada kärsitust, hävitada fantaasiat. Selle tagajärg — väikesel lapsel tulles oli pea täis küsimisi teda ümbritseva elu ja looduse kohta, ja aastate pärast keskkooli lõpetades ei olnud noormehele enam ainustki küsimist. Oli niivõrd tark, et polnud enam midagi küsida enast ümbritseva elu kohta, ei — ei osanud enam küsida, mõelda. Tema pea oli suuri tarkusi täis tuubitud, ilma et teda neid kasutama oleks õpetatud. Endine väljaõpetatud õpilane sarnanes oma tarkusega mõne tagametsa taadi sukasäärle ja selles kasutult seisvale rahale. Sarnased targad polnud elule ette valmistatud ja, kandes taskus hiilgavat atestaati, hääbusid, jäid eluvankri rataste vahele.

Ka meie kodanline kool on täielikult üle läinud uue voolu pooldajate laagrisse, seades Eesti kooli lipukirjaks loomisvõime, fantaasia arendamise. Seda dikteerivad ka tegeliku elu nõudmised. Mitmelpool välismaal ei võeta enam inimesi ilma psühholoogilise analüüsita teenistusse. Ja esimene ja kaaluvam nõue on — loomisvõime. Meie õpetajate seminaaridesse ja pädagoogilistele kursustele astujate kallal pannakse ka toime psühholoogiline katse, kus pearõhk samuti lasub loomisvõime selgitamisel. Isegi politseikooli juba võetakse õpilasi vastu peale katset, mis annaks pildi nende loomisvõimest, leidlikkusest. Vajatakse Sherlock Holmse.

Kurbuses pean konstateerima, et meil ainukesena on püsima jäänud kaitseväge õppeasutused, kus õpetus rajaneb endisele pädagoogilisele ilma vaatele. Loengute ja eksamite süsteem on endise ilmavaate vundament; need arendavad ai-

nult mälu, hävitades loomisvõimet. Üksikud rivotunnid ja praktilised tööd on selle kõrval tilk meres ega jäksa asja parandada.

„Vihkan teaduste pähevalamist“, ütleb Montain. Samaga on seletatav meie kadettide ja ohvitseride opaatus õppimise vastu. Kadettide keskel harva kuuled kõnet õppimisest. Ohvitserid on õnnelikud, kui peasevad sunduslistest kursustest. Mille muuga ka seletatav vähene soovijate arv kõrgemasse sõjakooli.

Praeguse õppeviisi juures ohvitseride suhtes, kes enamasti aastais inimesed, peab arvestama veel teguriga, et mälu üle 30 aasta hakkab nõrgenema ning peale 35 aastat vaevalt keegi suudab midagi uut õppida. Talmudis on: „Noorus õppimine on raiumine kivisse, vanalt — joonistamine liivasse“. See on tõsi mälu kohta, kuna ju loogiline mõtlemine ja seega fantaasia rohkem välja arenevad aastatega.

Püüdes leida õigustust meie kaitseväge õppeviisile, sean jällegi küsimuse — mis on meie kaitseväge tulevaste juhtide õpetamise eesmärk?

Rahua ajal on nemad kõige pealt õpetajad ja sellepärast peaks ka nende kohta maksma psühholoogia ja pädagoogika poolt üldiselt õpetaja kandidaatidele esitatav nõue — loomisvõime, fantaasia rikkus ja selle arendamine nende õpetamise juures.

Kaitseväge juhtidele esitavad kõik määrustikud, kõik taktikaliste kirjutuste autorid leidlikkuse nõude. Ainult loomevõimeline, fantaasiarikas, kombinatsioonide võimeline juht on leidlik kaasaja lahingu keerdkäikudes orienteerumiseks. Need on põhinõuded meieaegselt juhilt — ohvitserilt, allohvitserilt.

Kui õpetajate seminaar ja politseikool enda õpilastele esitavad nõudmisi fantaasia, loomisvõime alal, siis kaitseväge juhtide ettevalmistamis-asutustesse vastuvõtmise puhul selle nõude ülesseadmise juures ei tohiks küll silmapilku kahelda.

Vähe sellest. Tuupimiskool on võimas lühikesee ajaga surmama loomisvõimet. Meie oleme kehvas rahvas, meie majanduslikud võimed kaitseväge ülalpidamiseks küllaldasel arvul ja selle varustamiseks modern relvastusega on piiratud. Meie tugev külg peab olema vaim — moraal. Tuupimiskooli raske pressi alt läbi käinud juhid on võimetud looma kindla ja tugeva vaimuga kaitseväge ega jäksa seda leidlikkuse ja kombineerimisvõime puudusel nõuetava osavusega juhtida.

Kaitseväge tulevaste juhtide loomulik õpetamiseviis on see, mis arendab loomisvõimet, leidlikkust ja oksust kasutada omi teadmisi.

Meie senine loengutele ja eksamitele rajatud ning ainult mälu arendav õppeviis tõesti ei kõlba enam. Meie kaitseväge õppeasutustes peab laboratoorne õppeviis omandama täieliku elu-õiguse.

Poola rahvuspüha puhul 3-dal mail.

1791 a. 3. mail pandi tollaegses Poola kuningriigis maksma uus põhiseadus. Huvitava ülevaate sellest põhiseadusest leiab lugeja „Sõdur“ nr. 16 — 1925.

See uus põhiseadus andis Poola kodanikule tolle aja järele palju õigusi. Ta pidi ühendama rahva tugevaks tervikuks, kes tõrjuks tagasi naabrite — Vene, Preisi ja Austria kallale tungid riigile. Uus põhiseadus ei jõudnud küll peasta riiki, kuid ta istutas rahvasse raudgemata tahte olla iseseisev ja viimseni võidelda selle eest. Selle põhiseaduse nimel võitles Poola suurim isamaalane Kosciuszko (1746—1817) ja lõi ilusamaid lehekülgi Poola sõjaväe ajalosse. 1794 a. oli Poola viimane jagamine. Kõikide riikide poolt sai see Poola jaotamine de jure tunnustatud, välja arvatud üks riik, ja see oli Türgi. Ka pärastpoole ei teinud seda Türgi, vaid luges Poola riigi ikkagi olemasolevaks. Kui peale Ilmasõda Poola uuesti ellu tõusis, siis ei tunnustanud Türgi teda kui uut riiki, vaid ainult riigikorra muutmist, s. o. kuningriigi asemel tunnustas ta nüüd Poola Vabariiki. Kuidas Türgi Poola riigi edasikestvist väljendas, selleks järgmine näide. Türgi õuekonna igaaastasel diplomaatilise korpuse vastuvõtmisel kui järjekord jõudis Poola saadikuni, teatas tseremoniaalne: „Haiguse puhul pole ilmunud“. Türgi sõprust pole ka Poola unustanud, ning tänapäevani loeb ta Türgi oma paremaks sõbraks ja püüab temaga kõige lähemaid suhteid alal hoida, sest et

Türgi poola rahva pühadust, s. o. tema poolt loodud põhiseadust jalge alla pole tallanud.

See ilus ajalooline näide Poola ja Türgi sõprusest võiks eeskujuks olla ka meile.

Poola ja Eesti rahvad kui ka nende sõjaväed on otsinud sõprussidemeid ja seni selles palju korda saatnud. Lähenedamise aluseks oli ühine võitlus ühise vaenlase vastu suurtel 1918—1920 a. võitluspäevil.

Et süvendada sõprustunnet, peab üksteist tundma. Poola üldine kui ka sõjaajakirjandus toob rikkalikke materjale Eesti ja ta sõjaväe üle. Eesti üldine ja sõjaajakirjandus on vastanud samaga. Parlamentide delegatsioonid on üksteist külastanud. Meie sõjaväe kõrgemaid juhte võtsid osa Poola 1921 a. manöövritest. Meie lennukid praeguse Kindralstaabi ülema kindral Reek'i juhatusel külastasid Varssavit. 1923 a. kindral Lill meie sõjalaeval sõitis Poola sadamasse ja võttis osa (Gdynia) sadama raudtee jaama hoone nurgakivi paneku pidustustest.

1925 a. Poola manöövritest võttis osa meie Sõjavägede Staabi ülem kindral Tõrvand saatjatega. Sel puhul ilmus palju kiitvaid kirjutusi manöövritest ja üldse Poola sõjaväe üle. Poola diplomaatiline kui ka sõjaväeline esitus meil on loonud sarnase pinna, mis võib meis kõige suuremat lugupidamist ja armastust kasvatada Poola rahva ja sõjaväe vastu.

3. mail Poola rahvuspühal saadab Eesti sõjavägi tervitusi suurele Poola rahvale ja ta võimsale sõjaväele.

Kindralstaabi kolonel J. Rink.

30. aprillil s. a. pühitses Sõjaväe Ühendatud Õpeasutuste ülem kindralstaabi kolonel Jaan Rink oma 40 a. sünnipäeva ja 20 a. ohvitseri teenistuse juubelit.

Juba varahommikul on hällilast tervitamas mereväe orkester. Õhtul olid kaasteenijad, sõja- ja allohvitseride kooli õpilased ilmunud tõrvikutega rongikäigus oma juhti austama.

Kadettide puhkpillide orkester ja allohvitseride kooli laulukoor kandsid ette mõned päevakohased laulud, mille järele paraadimarsis mööda sammuti.

Kolonel Rink sündis 30. apr. 1886 a. Pärnumaal, U. Kariste vallas. Lõpetas Vilno sõja-

kooli 1906 a. ja Nikolai kindralstaabi akadeemia 1914 a. Võttis osa Ilmasõjast algusest lõpuni, olles lõpuks korpuse staabi ülemaks. Eesti sõjaväkke astus ta 21. nov. 1918 a. Oli alguses I div. staabi ülemaks. 1919 a. veabr. kuul määrati kindralstaabi ülemaks.

Pärast Vabadussõda teenib ta Sõjavägede Staabi ülema kohal, kust läheb 1. okt. 1920 a. reservi. 1. sept. 1923 a. määratakse kol. Rink Sõjaväe Ühendatud Õpeasutuste ülemaks.

Tema teeneid Vabadussõjas on hinnatud ja temale annetatud I liigi II järgu Vabaduse Rist, normaaltalu ja 500.000 marka. Läti Vabariigi valitsuse poolt — Karutapjate ordu märk.

Kapten A. Irve surmapäeval.

27. IV. 1919.—27. IV. 1926.

1. mail 1919 a. sängitati Viljandis maamulda 27. aprillil 1919 a. langenud soomusrongide divisjoni ülem kapten A. Irv.

Tema elulugu üldjoontes on toodud „Sõdur“ Nr. 10—1924 a. Need read tahaksid lugeja tagasi viia Vabadussõja päevile ja mõne joonega täiendada kaasvõitlejatele armsaks saanud A. Irve kuju. Tuleb kindlasti aeg kui noor ja vana ehivad kapten Irve hauda lilledega, sest tema oli mees, kelle iseloom, elu ja töö kõlvavad luulekujuks, mis Eesti rahvast on võitlusele ja püsivale tööle ergutanud ning üle kandnud mineviku raskematest ajajärkudest.

Sakslaste lahkumise järele määras Eesti Aj. Valitsus Irve Valga komandandiks, kuid varsti oli ta abiks esimese soomusrongi moodustamisel ja sõitis novembri lõpul 1918 a. rongi ülema abina Narva väerinnale. Irve kindel lahingumehelik olek paistis kohe silma, mille kohta soomusrongide asutaja kaugesõidu-kapten (nüüd res. ase-admiral) Joh. Pitka kirjutas järgmist:

„Irv oli väikese kasvuga, põlevate silmadega, roosilise jumega, alaliselt rahulik ja mõtleja, suurte annetega ja lõvivulgusega sõjamees. Kogu 1-se soomusrongi meeskonna tähelepanu tõmbas Irv oma peale juba esimestel kokkupuutumistel vaenlasega Vaivara juures, kui meie äralõhutud raudteed parandades hulgakesi vaenlase kolme kuulipilduja tule alla sattusime ja kõhuli maad vastu surudes ümberringi sääseparve taoliselt surisevate kuulide saju keskelt ära roomata saime, Irv aga rahulikult meie poolt juba paigale tõstetud roopaid kinni kruvima jäi ja oma töö, mis umbes tund aega kestis, vaenlase kuulide all lõpule viis, nii et rongiga edasi liikuda võisime ning paar tundi hiljem vaenlaselt ta kuulipildujad ära võtsime, temalt hulga vange saime ja teda paaniliselt põgenema ajasime“.

Kui teisi soomusronge juure tuli ja kapten Parts (nüüd res. kolonel) soomusrongide ülemaks määrati, siis jäi kapten Irv soomusr. Nr. 1 ülemaks.

Tol korral oli seisukord kaunis selgusetu: raudtee ümbrust kaitsesid meie jalaväe osad, mis olid niivõrra väikesed, et vaenlasel iga kord võimalus oli raudteest emalt minnes meie soomusronge ümber piirata ning seljataga teed ja sildu lõhkuda. Selles seisukorras oskas Irv oma rongi tegevust seevõrra osavasti juhtida, et meestes kasvas usk juhataja võimeisse. Soomusrong tegi suuri takistusi vaenlasele edasitungimisel; oli juhtumisi, kus löödi vaenlase osad puruks, võeti kuulipildujaid j. m., kuid teada saades, et punased jälle kaugelt ümber

minnes raudtee lähedusse on jõudnud (14. det. 1918), tuli kiiresti tagasi sõita. Nii taganesid soomusrongid pealinnale 35—40 verstani.

Pöörde Vabadussõjas tõi lahing, mis peeti Kehra metsas kapten Irve juhatusel 4. jaan. 1919 a., kus vaenlane kaotas ligi 40 meest üksi surnutena. Selle järele algas päev või paar hiljem üldine kallaletungimine vaenlasele. Edasitungimisel sõitis kapten Irv alaliselt oma rongiga ees. Töötas rahulikult, kuid väga otsustavalt ja palju, magas päevas ainult mõne tunni. Peale Tapa vallutamise arenes soomusrongide pealetungimine Tartu sihis õige kiiresti, kusjuures Irv, kui kapten Partsi abi ja esimese rongi ülem, iseseisvalt ja ühiselt teiste rongidega edukalt töötas. Hiljem tuleb abiks veel leitnant Kuperjanov, keda Irv varustas vaenlaselt võetud püssidega ja laskemoonaga. Vaenlane ei suutnud enam sugugi peatuda, ei saanud isegi mahti suurt Jänese silda Emajõel purustada. Soomusrong Nr. 1 mehed tungisid esimestena Tartu ja kapten Irv sõitis esimesena oma rongiga jaama.

Kui kpt. Parts Elva juures haavata sai, jäi Irv tema asemele divisjoni ülemaks, kuid ka sellena võtab Irv alati isiklikult lahingutest osa, juba ainult oma ilmumise ja meestesse vaimustust tuues. Sündmuste edaspidisel arenemisel on vaenlane varstigi piiridest välja kihutatud ja kapten Irv ühendab kõiki paremaid löögiosasid, olles neile ise ülemaks. Nii allusid temale laia- ja kitsarööplised soomusrongid ühes soomusautodega, Kuperjanovi partisaanid, Kalevi maleva, skouidid j. t.

Kapten A. Irve langemine.

Aprilli lõpul algasid punased pealetungimist lõunast, nii et seisukord kujunes Valgale hädaohlikuks. 27. apr. sõitis Irv isiklikult Valgast Stackelni sihis liinile, et vastupealetungi juhataada. Maantee ümbruses oli juba lahing alanud, kui kapten Irv soomusautol meie liinist ette sõitis ja Egle kõrtsi lähedal autost välja astus, et vaenlase seisukohti uurida. Et Irv kriitilistel lahingumomentidel rahulikult vaenlase kuulide all tegevust juhatas, see oli temale täiesti omane. Seekord suutis Irv vaenlase harva tule all üle saja mtr maanteed mööda soomusautost ette sammuda ja binokli vaatlemiseks silmade ette tõsta, kui üks vaenlase kuul lahtinööbitud palitu hõlmade vahelt Irve rindu puuris ja keha läbistas.

Irv oli langenud!

Kes Irve tundis, see teadis, et ta omast tegevusest vaikida armastas ja see sundis vaikides leinama. Võiks nimetada, et Irv oli Vabadussõjas ainuke, kes alludes otse Ülemjuhatajale (divisjoni ülemana) nii vastutusrikkal kohal lahingus langes.

Lõpuks olgu toodud veel üks dokument:

„Kõikide meie sõjavägede nimel avaldan kõigesuuremat kaastundmust soomusrongide mees-

kondadele vahvasoomusrongide divisjoni ülema kapten Irv'i surmapuhul võitlustes vaenlase vastu. Vabariigi sõjaväed kaotasid ühe oma parematest juhtidest. Mina kaotasin ühe tublima kaastöölise.

Kindral-major Laidoner.

Tallinn, 27. apr. kl. 23.30.

Nr. 1819.

—i.

Poola Kõrgem Sõjakool Varssavis.

Märkus: Käesolev kokkuvõte on kirjutatud „Sõdurile“ Poola Kõrgema Sõjakooli ülema Diviisikindrali K. Dzierzanovski lahkkel korraldusel. Toimetus.

I. Kooli ajalooline areng.

A. Esimene aste (sõjaaegne).

15. juunil 1919 a. moodustati kindral Puchalski ja Prantsuse instruktorite kaasabil kindralstaabi sõjakool, mille ülesandeks oli ohvitseride väljaõpetamine kindralstaabi teenistuseks.

Õpetus oli koolis korraldatud järgmiselt: ratsaõit kella 6.30 kuni 7.30, loengud kella 8 kuni 12 ja 14 kuni 18.

Esimese kursuse kestvus oli 4 kuud; esimesed 3 kuud teooria ja praktika, kuna 4-s kuu mööda saadeti mitmesugustes väeosades. Kindralstaabi sõjakooli I kursuse oli sõjaaegseks tüübiks. Õpetus piirdus jalaväe (ratsaväe) diivisi tegevuse ulatusel. Nendes tingimustes oli tööde tempo väga kiire. Sarnasetüübiline kool pidi vastama esimestele nõuetele, mis esildusid kindralstaabi ja teiste suurte väeüksuste moodustamisel. Kursus, mis algas 1920 aastal ja oli määratud kaheaastaseks, kujunes palju ulatuslikumaks. See oli viimane heitlusaasta Nõukogude Venemaaga. Selle kursuse kuulajad pidid juba peale kolme ja poole kuulist õppimist (1920 a. aprilli keskel) rindele minema, et omandada „praktikat“, millest võib ainult unistada igasuguse sõjakooli kuulaja sõjaajal. Kaheksakuuline viibimine suurte väeüksuste staapides andis võimaluse kokku puutuda kõige võimsamaga, tegeliku sõjakunstiga. Aprillis katkestatud teoreetilised õppused algasid sellel aastakäigul uuesti 1921 a. jaanuarikuul. Samal aastal lõpetasid kuulajad ka oma „kaheaastase“ kursuse, olles uhkusega teadlikud omast 8-sa kuulisest praktikast. See oli esimene kursus, mis tunnustati normaalseks tüübiks. Õppused piirdusid armee tegevusega. Kursuste kuulajad omandasid „kindralstaabi ohvitseri“ kutsediplomi.

Tingimused, millistel kuulajad mõlemile ülalnimetatud kursustele vastu võeti, ei olnud vee-põhimõtteliselt kindlaks määratud. Esimesele (4 kuulisele) kursusele võeti kuulajaid, keda selleks esitas oma ülemus. Järgmisele kursusele võeti kuulajaid lühikese kirjaliku eksami tagajärjel.

Kooli selle ajajärgu komdandandiks oli kindral Majevski.

B. Teine järk (rahuage).

1921 aastast kannab kool „Kindralstaabi kooli“ nime, on rahuaja tüübiline ja kursus juba kaheaastane.

1922 aastast peale kannab kool juba „Kõrgema Sõjakooli“ nime, tähendab, tema ülesandeks ei ole mitte ainult ohvitseride ettevalmistamine töötamiseks staapides, vaid et ta kasvatatakse kõige pealt kõige vastutavamale kohale, s. t. juhi kohale. Kuulajaid võetakse vastu eel- ja sisseastumise eksamite järele, mis muutuvad aasta-aastalt ikka karmimaks. 1921 a. moodustati kindralstaabi kooli juures täienduskursused neile ohvitseridele, kes kindralstaabis juba töötanud. Viimane täienduskursus lõpetas oma tegevuse 1925 a.

Mõlema aastakäigu kuulajad (ja täienduskursuslased) panevad aasta-aastalt korda taktilisi väliõppusi kooli teoreetiliste loengute täiendamiseks.

Kõrgema Sõjakooli kuulajad, samuti normaalse kursuse ja täienduskursuse kuulajad, kui nad nõutavad tingimused täidavad, saavad kindralstaabi ohvitseri diplomi.

Õppused kestavad vahedega 5—7 tunnini päevas.

Loengud jagunevad puht sõjanduslikeks ja üldhariduslikeks.

Sõjanduslik õpeala koosneb loengutest, kirjalikkudest harjutustest kaarditel ja maastikkudel, sõjamängudest, suvine aeg on pühendatud taktilistele väliõppustele ja reisidele.

Üldhariduslisi loenguid peetakse kõige kõrgemas viljakuses, et kindralstaabi ohvitserid mõistaksid mõtteid vahetada suurte organisatsioonide, nagu avaliku administratsiooni ja kaubanduse esitajatega küsimustes, mis puudutavad sõjaväge. Loenguid täiendatakse taktiliste väliõppustega, reisidega ja kaubandus- ja tööstusasutuste vaatlemistega.

1921 aatast peale on kooli juhatus, komandant kindral Zygadlovicz ja kindral Serdy-Teodorski ning Prantsuse kolonel Faury, omale uueks ülesandeks seadnud tulevaste aastate jaoks ette valmistada ohvitseride korpuse, kes peale kauemaaegse praktika võiksid koolis loenguid pidada. Samast aastast algab ka koostöö Prantsuse ohvitseride-professorite ja Poola ohvitseride-assistentide vahel, kes tulevikus peale teatud praktikat koolis lektoriteks võiksid olla. Juba 1924 a. hakkavad Poola ohvitserid sõjaväelistes õpeainetes kõige tähtsamaid osasid väljaõpetamise alal oma peale võtma.

1926 a. määrati kooli komandandiks diviisi-kindral Kazimierz Dzierzanovski. Samal aastal algas õpetamise juhi (kelleks Prantsuse kolonel Faury) kõrval oma tööd ka tulevane õpetamise juhataja, Poola kindralstaabi ohvitser kolonel Franciszek Kleeberg.

II. Kooli vastuvõtmise tingimused.

Kõrgemasse Sõjakooli astuda soovijad peavad sooritama eel- ja sisseastumise konkurss-eksamid.

Eeleksamid ainetes:

1) üldteaduses — kandidaadi katsumine oma mõtteid ja arusaamisi kiiresti väljendada loogiliselt ja stiiliselt korralikult. Poola keele tundmine.

2) ajalugu, 3) maadeteadus, 4) maastikutundmine ja 5) välikindlustused.

Sisseastumise eksam:

a) kirjalik eksam üldtaktikas,
b) suuline — jalaväe, ratsaväe ja suurtükiväe taktikas, sõjaajaloos ja prantsuse keeles,
c) ratsasõit.

Eel- ja sisseastumiseeksamitele lubatakse ohvitseri, kes vastavad järgmistele nõuetele:

Iga Poola sõjaväe ohvitser leitnandi aukraadist kuni majori aukraadini (viimane juurde arvatud) erikorpustest 1—10, 15 ja 16, mis ohvitseride teenistuskäigu seaduse § V ette nähtud, võib luba paluda kõrgemasse sõjakooli astumiseks, kui ta vastab tingimustele:

Poola Kõrgema Sõjakooli ülem
Diviisikindral K. Dzierzanovski.

- 1) kui tervis täielikult vastab rinneteentusele,
- 2) kui ta 26 a. vana, kuid mitte üle 32 a.,
- 3) 4 aastat teeninud ohvitserina, millest 3 aastat rivis või instruktorina sõjakoolis või kursustel,
- 4) väga hea atestatsioon,
- 5) üldharidus — vähemalt keskkooli ühes küpsustunnistusega.

III. Koolitöö meetod.

Koolis loetakse järgmisi õppeaineid:

Sõjanduslikud õppeained:

Üldine taktika,
Jalaväe „
Ratsaväe „
Suurtükiväe taktika,
Kindralstaabi operatiivne teenistus,
Sapööri teenistus,
Side teenistus,
Tervishoid,
Aeronautika,
Maastikutundmine (topograafia),
Informatsiooni teenistus,
Sõjaajalugu,
Sõjatööstus,
Administratsioon ja kontroll,

Sõjaväeline maadeteadus,
Sõjaväe organisatsioon.
Tankid.

Üldhariduslised õppeained:

Ratsasõit,
Poliitiline maadeteadus,
Poliitiline ökonomia,
Diplomaatiline ajalugu,
Prantsuse keel.

Koolitöö sõjaväelistes õppeainetes põhjeneb peaaesjalikult konkreetsete küsimuste uurimises ja nende otsustamises. Üldmõtteliselt lahendavad kuulajad nendele antud küsimused üksikasjalikult; peale seda esitab ohvitser-töödejuht oma isikliku lahendamise ning siis otsustab ühes õpilasdega nende individuaalse lahenduse. Neid töid valmistatakse loengute kaasabil, mis harilikult ainult üldiseid põhimõtteid ja illustreerimist annavad sõjaväe üksuste kasutamises. Sarnase töö vormiks on kas kirjalik töö, mis kuulajate poolt täidetakse ja siis professoriga koos otsustatakse või töö, mis täidetud vastavalt lahinguvälja nõuetele ja sõjamängude kestvusel saalis või maastikul.

Sõjamängude kestvusel ei uurita mitte ainult taktilisi lahendusi, vaid ka staapide töö meetodi ning tutvustatakse kuulajaid kõige otstarbekohasematega nendest meetoditest.

Kuulaja, kes arutab sel moel ühes professoriga oma poolt ümbertöötatud küsimusi, võimaldab enesele igakülgse individuaalse arenemise, millele ka kooli tööplaan erilist rõhku paneb. Selle meetodi juures on lõpueksamid üleliigsed, sest kui professor nõnda kuulajaga koos töötab, saab ta teda paremini tundma, kui seda võimaldavad igasugused eksamitööd.

Üldhariduslistes õppeainetes on aja puudusel sarnane koostöötamine võimata ning sellepärast võivad ainult kirjalikud tööd kuulaja võimet otsustada.

Üldharidusliste õppeainete piirides on üldiselt professori loengute meetod.

IV. Ohvitseride korpus.

Praegune kooli professorite korpus koosneb Prantsuse ja Poola ohvitseridest. Kooli juhatuse on Prantsuse kolonel Faury ja Poola kindralstaabi kolonel Kleebergi käes.

Sõjanduslikes õppeainetes peavad loenguid Poola ja Prantsuse ohvitserid. Osa Poola ohvitseridest, kes assistentide nime kannavad, täidavad oma funktsioone vastavate lektorite juhatusel, lektori poolt kindlaks määratud ulatusel, kuid üldiselt on nende töö peaaegu iseseisev ning oma kuju poolest läheneb ohvitseride-liktorite tööle.

Üldõppeainete lektoriteks on ainult Poola kõrgemate tsiviilõppeasutuste professorid.

V. Kõrgema Sõjakooli raamatukogu koosseis.

Kõrgema Sõjakooli raamatukogu asutati 1919 a. okupantide poolt mahajäetud, korpuste ringkondade raamatukogude ja eraisikute poolt kingitud raamatutest. Igal aastal ostetakse sõjaministeeriumi poolt saadud rahasummadest ligi 500 teost, mis kuuluvad sõjaväelisse või sõjanduslikku huvivalda. Teoseid ostetakse mitmes keeles, nagu: poola, prantsuse, saksa, inglise, itaalia ja teistes keeltes.

Raamatukogus on üle 4000 raamatu ja tellitakse ligi 60 eriteaduslist ajakirja. Raamatukogus on kaartide ja kataloogide osakond.

Kuu jooksul kasutavad raamatukogu umbes 1000 inimest, kes kohal loevad või ka kõiteid koju võtavad.

Kõrgema Sõjakooli komandant diviisikindral Dzierzanovski on sündinud 1872 a. Oli teenistuses endises Austria sõjaväes. Lõpetas ohvitseride kooli, tehnilise akadeemia Viinis ja vanemate ohvitseride kursused.

1918 a. lahkus Austria sõjaväest väljasaartükiväe rügemendi ülemana. 1919 a. tuli üle Poola sõjaväkke ning juhatas Leedu-Valge-Vene rindel teist suurtükiväe brigaadi. 1920—1924 a. oli ametis sõjaministeeriumis suurtükiväe kindral-inspektori abina, suurtükiväe osakonna ülemana ja III departemangu suurtükiväe ja laskemoona ülemana. 1924 a. märtsikuul saab 28. jalaväe diviisi ülemaks Varssavis, kust 1925 a. üle viiakse Kõrgema Sõjakooli komandandiks.

„Duell“ Poola sõjaväes.

Meile sõbraliku Poola ja ta sõjaväe elu on olnud ikka meile lähedal. Meie oleme püüdnud teda igast küljest tundma õppida. 1918 a. uuestisündinud tuhandeaastaliste traditsioonidega Poola võib meile pakkuda eeskju, eriti sõjaväe moraalses ettevalmistuses.

Poola rahvuspäha — 3. mai — puhul on kohane peatuda Poola sõjaväe erilist patriotismi väljendavatel „duellidel“. Kui omal ajal Poola rahaminister Grabsky tahtis Poolas maksa panna kindlat kullal põhjendavat rahaüksust, siis oli Poola sõjavägi, eriti ohvitserkond see, kes

„Polska Zbrojna“ üleskutsel algas „duellisid“, millel võitjaks loeti see, kes ostis kõige suurema summa eest Poola Riigipanga aktsiaid. „Duellantide“ arv selles küsimuses oli suur; suur oli „duellidest“ kasu, eriti moraalne.

Praegu on samuti käimas omapärased „duellid“ Poola sõjaväes, kuid seekord allohvitseride peres. Algasid „Zamostji“ garnisoni allohvitserid. „Väljakutsed“ saadeti suuremate garnisonide, nagu Lublini, allohvitseridele. Korjatakse summasid Poola esimese marssali Pilsudski nimelise lennuki ostmiseks. Lennuk kavatsetakse üle anda lugupeetud marssalile ta nimepäeval. Võitjaks „duellis“ jäävad selle garnisoni allohvitserid, kes omast piskust siiski jaksavad kõige rohkem ohverdada isamaa kaitseks tarvis minevate abinõude — relvade muretsemiseks. Seni on allohvitseride „duellid“ kokku toonud üle 1.200.000 Emrk. Summa kasvab. Ka siin tuleb alla kriipsutada, et tähtis pole niivõrd summa kuivõrd idee ja eriline armastus oma vabadussõja juhi, oma armastatud „vana-

isa“ marssal Pilsudski vastu. „Polska Zbrojna“ saab selle küsimusega ühenduses palju allohvitseride kirju, mis selgelt kõnelevad Poola sõjaväe kõrgest moraalist üldse ja eriti allohvitseride peres.

Poola sõjakirjanduses on viimasel ajal palju tähelepanu pühendatud Eestile ja ta sõjaväele. Vabariigi aastapäeva puhul leidis „Polska Zbrojna“ palju huvitavaid ja tähelepanu väärivaid artikleid Eesti kohta. („Sõdur“ on sellel märkuse toonud). „Bellone“ selle aasta viimases numbris on toodud major R. Masing'i sulest pikem kirjutus sõjast „Landeswehriga“. Artiklit täiendavad väga head skeemid. Tuleb loota, et Poola ja Eesti sõjavägi, eriti ohvitserkonnad katsuvad üksteist lähemalt tundma õppida oma sõjakirjanduse kaudu.

Meie liitlase Läti „Latvijas Kareivis“ jälgib suure hoole ja huviga Poola sõjaväe elu. „Sõdur“ on ka seda seni jõudu mööda teinud ja loodab edaspidi, leides tarvilikke tööjõude, muretseda kõige täielikumat informatsiooni Poola sõjaväest ja sõjalisest mõttest. Z-i.

Aegna.

1. V. 1919. — 1. V. 1926.

Tänavune 1. mai oli Aegna garnisonile pidupäevaks mitmekordsetel põhjustel: esimene ja päämine on see, et 1. mail 1919 a. lasti Aegnal esimene pauk... Tähtis oli just see esimene pauk, sest venelased, lahkudes meie maalt, olid teinud venelasele jõudumööda kõik, et hävitada Tallinna tugevamat kaitsevalli, Aegnat, selleks lõhkudes seal patareisid, rüüstades eluhooneid jne. Meie rahva ja sõjaväe energilise tööga jõuti 1. maiks 1919 a. ka Aegnal niikaugele, et võimsad patareid võisid alata oma tähtsat ülesannet — Eesti pealinna kaitset merelt. See ongi põhjuseks, miks Aegna garnison pühitseb 1. maid oma aastapäevana.

Teiseks põhjuseks aegnalastele esimese mai pühitsemiseks oli see, et nad jälle on ühenduses muu ilmaga. Pea üle poole kuu oli Aegna jääolude tõttu täiesti lahutatud muust ilmast. See aeg iseenesest ei ole pikk, kuid see fataalne olukord mõjub omamoodi rüütselt. Tänavu võib 1. maiks rasket ühenduse küsimust lugeda täiesti likvideerituks: laevad peavad juba linna ja saare vahel soodsat ühendust.

Kolmas põhjus on kevad ise. Aegna kevad on koguni teine kui näiteks Tallinna kevad. Seal on ärkav mets, aas, meri, rändavad luigid ja aulide karjad oma igatseva armulauluga... linnas on vaid tolm, suits, kära.

Aegna elanikud tunnevad sügavamalt kevade tulekut ja sellepärast oli neile selle aasta ilus esimene mai päev tõelik pühapäev. Neljandaks oli saare komendant lubanud ka noortele, kes kõik oma õpekursust lõpetamas, hoolsa töö ja hea ülespidamise eest saarele külla kutsuda tuttavaid neide, häid sõpru. Külalisi tuli. Kindlasti oli veel teisi põhjusi, mis selle aasta esimese mai ka tõelikult sooja kevadepäeva Aegnal tegid pidulikuks, külaline ei või ju kõiki teada.

Pidustuste ametlikuks aluseks oli aastapäev. Sel puhul oli saarele sõitnud merejõudude juhataja mereväe-kapten H. Saltza

ühes merejõudude staabi ülema kapten-leitnant Grentz'i, merekindluste ülema kohuste täitja kapten-major J. Maasiku, ranna-õhu- ja sisekaitse staabi ülemakindralstaabi kol-ltn. H. Kauler'iga. Aegna sadamas võttis merejõudude juhataja ja külalisi vastu saare komendant major Taadler (end. 3. suurtükiväe rüüli abi). Väliraudteel sõideti paraadplatsile (jalgpalli väli), kus ootas rivistatud garnison.

M.-kapten Saltza omas tervituskõnes selgitas 1. mai kui saare aastapäeva tähtsust. Aegna kui Tallinna kaitseja ei ole vana, ainult 7 aastat, kuid vanades kirjades leidub teateid, et juba ammu enne ristiusu siiatulekut (enne XIII aastasajangut) on sellel saarel asunud võimas ja vahva röövlite pesa, mis takistanud võorastel laevadel liikumist Kressoli-Aegna ja Aegna-Naissaare vahelist merekitsustel. M.-kapten Saltza on veendunud, et see võorastele näiv „röövlite pesa“ ei olnud miski muu kui muistsete eestlaste merekindlustus Lindanisa kaitseks. Ka tänapäeva Aegna peal lasub vastutusrikkaim ülesanne Eesti pealinna kaitsele. Merejõudude juht loodab, et ka nüüdne Aegna garnison, nagu kuulus esivanemate Aegna garnison, sulub vaenlase juurepääsu Tallinnale.

Noortena kotkastena möödusid paraadimarsil sirged read Merejõudude juhatajast: kõnedes elustatud muistsete aegnalaste kangelaste kujud kutsusid...

Garnisonile ja külalistele oli korraldatud ühine lõunasöök, kus peeti tervituskõnesid ja valitses pidulik tuju.

Õhtul oli pidu mitmesuguste ettekannetega.

Väikene üksiklane garnison oli teinud palju ettevalmistuse tööd, et pühitseda oma 7. aastapäeva ja 1. maid. Töö oli tehtud hea juhatuse all ja üksmeelselt, sellest vist ka hea kordaminek. Soovime Aegnale ka tulevikus kõigeparemat. K.

Tähtis päev ratsa-rügemendis.

Rügemendi kasarmute liini keskkohal, lange-
nute mälestussamba juures käib 12. aprillil kiire
askeldamine. Leitakse, et mälestussamba ümbrus
ei ole veel küllalt hästi korraldatud. Liikumatu
seisab ausammas oma igapäevases ümbruses värsket
liivaga riputatud platsil, mis rohuplatsikeste paigu-
tusega kujundub kõnniteedeks. Päike on sätenda-
valt kevadine ja tema kiired kuldavad kõike kõikjal.

nide märklipud. Kuid kasarmute esistel ei ole
kedagi. Korruga avanevad nende ukсед ja välja
astuvad sõdurid täies relvastuses. Kõlavad koman-
dod siin ja seal ja sirgetes ridades marsivad au-
samba poole eskadronid ning asenevad kohtadele.
Jõuavad ka kohale 2-se diviisi õpekompainii noored.
et anda vandetöötust ratsa-rügemendi noortega
koos.

Sõjaministri abi tervituskõne.

Kell ligineb 11-le. Kõik on valmis. Malmist
mälestustahvlid langenute nimedega on kinnitatud
mälestussamba alusele ja kaetud valgete kaetega.
Aednik on läinud, loorberipuud ja pöösad on koh-
tadele paigutatud, ettevalmistuste viimased jäljed
tasandatud. Päike on kõrgel taeval ja ükski pilve-
rõngas ei sega tema äratavat vaadet varakevadisele
loodusele. Kasarmutel lehvivad püstvarrastel lipud,
mis sama sirges liinis kui kasarmudki. Nad ennus-
tavad suurpäeva. Ja mälestussammas omal kohal,
kaetud plaatidega varjab veel kinki, mis ta täna-
seks oma poegadele, rügemendi perele, valmistanud.
Ta tahab avaldada nende nimed, kelle tegude
tummaks tunnistajaks tema, tahab neid avada oma
küljes kui hõbedasi haavu, mis veel sel silmapil-
gul sidemetes.

Meeleolu siinsamas kasarmutes on pühapäeva-
lik. Riidetatakse ja see ei taha lõppeda. Ikka ei
ole midagi nii, veel ikka ei ole saapad päris
puhtad j. n. e. Juttu on täna vähe. Üksikud
istuvad ka kasarmueelseil pinkidel. Kevade päike
on nii meelitatav. Ja noored. Nendel on hetkeks
kadunud neid igapäev valdanud töö meeleolu.
Nendelgi on täna midagi rohkem, kui harilikult.
Midagi uut, midagi suurt, mille tähtsus ei kustu
elu lühikeses eas, tundub lähenevat ikka ligemale
ja ligemale. Kella keskpäevale liginedes ilmuvad
üksikud ja grupid mälestussamba juurde. Nad
peatuvad kaugel. Ausamba platsil seisavad aga
neli auvahti piigid käes, mille lehvivad eskadro-

Võõrad, külalised, hulk rahvast on kohal.
Kolmest küljest ümbritsevad mälestussammast read.
Oodatakse. „Valvel“ käskleb rügemendi ülema
kõlav hää. Paljastuvad mõõgad, orkester puhub
signaali „Sõjakäigule“: — ligineb rügemendi
lahingulipp. Tema saatjaks õppeeskadron. Rebe-
nenud ja kuuliaukudes, ei saa ta ennast näidata
lehvimas, ta on poollahti. . . Ta jääb seisma
mälestussamba ette. Ta on teine mälestussammas.
Ta on näinud ise neid tegusid ja aegu, millele
siin täna pühendatakse truudust ja mehisust.

Kõik on kohal.

Sõjaministri abi kindral Lill ligineb mälestus-
sambale ja võtab maha katted tahvlitelt. Kolme-
kordsed kogupaugud püssidest, kajastub kaugelt
kuulipilduja ragin. Orkester mängib langenutele
erilist mälestust. Kogupaukude kaja vaikib, tahvlid
on avatud — mälestussamba külgedel kiirgavad
hõbedased haavad kangelaste nimedega. Kõlab
veel langenute mälestuseks viis, kurbades vaiksetes
toonides. Järsku terav signaal fanfaaridest ja
mälestustseremonii lõpeb võimsate hümnihelidega.

Õpetaja ja preester pühitsevad tahvleid. Siis
asetatakse pärjad. Neid on 16 ja iga pärg aseta-
takse soojade sõnadega samba jalale.

Minevikule antud osa on läbi, pööratakse ole-
vikku. Õpetaja ja preester peavad päevakohase
juttuse noortele ja loevad nendele vandesõnad ette,
mis korratakse.

Õpetaja Treumani õnnistuskõne.

Noored on vande andnud.

Rügemendi ülem astub keskele ja lõpetab toimetuse, ühendades mineviku olevikuga.

„Sest silmapilgust peale, noored *reamhob*, usaldab isamaa Teie kätte oma kaitse relvad, mis auga kroonitud nende poolt, kelle keskeist on ka need, kellede nimed siin avati. Teie mehisuse ja kindluse peale loodab isamaa. Olgu teie südame esimene ja soojem tuksumine meie ilusale isamaale“.

Orkester mängib hünni, noored tervitavad paljastatud mõõkadega.

Sellepeale marsib rügement ja õpekompaini ausambast mööda, lahingulipp ees. See tuletas meelde seda marssi minevikust, mille päevadest mälestused nii sügaval hinges elustusid tänasel päeval langenute mälestussamba juures.

Ilus kevadine päev — ilus mälestus elus, ilusam moment rügemendis! Sl.

Ohvitseride Keskkogu kevadine korraline peakoosolek

Keskkogu kasiino ruumides 24. aprillil 1926 a.

Algus kell 11. Koosolekust võtavad osa 30 ohvitseride kogu 52 esitajaga.

Ühes Keskkogu juhatusel liigetega koosolekul 57 ohvitseri.

Koosoleku avab Keskkogu esimees kolonel A. Seiman, kes loeb ette 1925 aasta jooksul surma läbi lahkunud ohvitseride nimed ja paneb ette neid püstitõusmisega austada, mille järele pool minutit vaikselt püsti seistakse.

Koosoleku juhatajaks valitakse kolonel-leitnant Trakman, sekretäriks major J. Remmel.

P ä e v a k o r r a s o n :

- 1) Peakoosoleku juhatusel valimine.
- 2) Ohvitseride keskkogu 1925 a. aruande läbi vaatamine ja kinnitamine.
- 3) Ohvitseride Keskkogu 1926 a. eelarve läbi vaatamine ja kinnitamine.
- 4) Ohvitseride Keskkogu juhatusel valimine.
- 5) Revisjoni komisjoni valimine.
- 6) Läbirääkimised.

P. 2. Kolonel A. Seiman tutvustab kocsolijaid Keskkogu tegevusega ja rahalise seisukorraga.

Ohv. Keskkogu 1925 a. aruaanne võetakse peale lühemate seletuste kolonel A. Seiman'i poolt Keskkogu juhatusel poolt esitatud kujul 955.825,50 mrk. tasakaalus vastu.

P. 3. Ohv. Keskkogu 1926 a. eelarve on tasakaalustatud mrk. 1.045.000.—

Suuremaid sissetulekuid: liikmemaksud — 275.000 mrk.; tulu einelauast — mrk. 300.000; ohvitseride kodu sissetulekud — mrk. 150.000 j. t.

Suuremaid väljaminekuid: valgustuse kulu 130.000 mrk.; Ohvitseride Kodu kulud mrk. 100.000; esitiskulud mrk. 100.000; teenijate palgad mrk. 100.000; lootusetu võlgade mahakustutamiseks 149.530 mrk. ja teisi.

Esitatud 1926 a. eelarve puhul võeti elavalt sõna. Valgustuse kulude osa kohta, mis Keskkogu kanda ja mille kandmine esitatud summas leiti suur olevat, seletas kolonel G. Jonson, et Keskkogu juhatus sai alles peale käesoleva eelarve laialisaatmist sõjaministeeriumilt teadaande, et

K.-Kogul ei tule katta üldse selles eelarves ette nähtud valgustuse kuluisid. Seega tekib selles eelarve punktis mrk. 30.000 ülejääki. Koosolejad avaldasid soovi, et sarnaselt tekkivad ülejäägid kasutataks kehalise kasvataja otstarbeiks. Kaitseväe kehalise kasvataja juhataja kol. ltn. Maseri ettepanek täiendada ohvitseride kodu sisseseadet tušiga leidis heakskiitmist, sest tuš võiks olla eriliselt kasulik just väljastpoolt Tallinnat sisse sõitnud ohvitseridele.

Esitiskulude suhtes tuldi otsusele, et neid ei tohiks kärpida, sest Keskkogu on kohustatud ohvitserkonda esitama ja seda tegema vääriiselt.

Suuremaid mõttevahetusi tekitas 1921—1922 a. teatud lootusetu võlgade kustutamine. See kurbtäpe senises Keskkogu elus on ikka meeleolu rikkunud ka eelmistel peakoosolekutel. Kõige kurvem on see, et ka omaaegseid pangahärrasid figureerib lootusetu võlgnikkude hulgas ja üks koguni 41.724 Emrk.-ga. Kuuldus sooviavaldusi, et kõik võlad, mille kogusumma üle 350.000 Emrk. kiirelt sisse kasseeritaks kuni võlgnikkudest mõned jälle ei muutu lootusetu võlgnikuks. Koosolek otsustas kustutada lootusetu võlgnikkude nimekirjas tähendatud võlad (umbes 141.000) peale kahe võlgniku võla (umbes 8.000 mrk.). Üldse võetakse esitatud 1926 a. eelarve vastu parandusega: tuludesse üles võtta 37.923 mrk. ja see tuludele juure tulnud summa ära tarvitada spordi arendamiseks.

Kell 14 tehakse 10-minutiline vaheaeg.

P. 4 Ohvitseride Keskkogu juhatuse valimine.

Esimehe kohale üles seatud kandidaatidest sai kõige rohkem häält kindralstaabi kindral-major N. Reek, nimelt 33 häält, seega on kindral-major N. Reek keskkogu juhatuse esimeheks valitud.

Esimehe abiks valiti kolonel-leitnant Traksmann — 22 häälega.

Juhatusel liigetakse valitakse:

- 1) Kolonel-leitnant Traksmann — 35 häält.
- 2) Kolonel Jonson — 33 häält.
- 3) Kapten-leitnant Grenz — 28 häält (merekiv-lane).

Tagavara liikmeteks:

- 1) Kolonel-leitnant Kauler — 28 häält.
- 2) Kapten-major Masik — 26 häält.

P. 5 Revisjoni komisjoni valitakse:

- 1) Kindral-major Kunnos — 41 häält.
- 2) Kolonel-leitnant Kurvits — 33 häält.
- 3) Kolonel V. Marder — 31 häält.

Tagavara liikmeteks:

- 1) Kolonel-leitnant Rüütel — 30 häält.
- 2) Major Tõnso — 29 häält.

P. 6 Läbirääkimistel tekkis küsimus ohvitseride kogude põhikirja täiendamise asjus. Kolonel Jonson kannab ette, et Keskkogu juhatuse poolt on uus põhikirja kokku seatud ja sõjaministrile esitatud, kes selle heaks kiitnud, ja Sõjanõukogule läbivaatamiseks saadetud. Kolonel Jonson teatab ühtlasi, et uude põhikirja on peajoonetes üles võetud kõik need sooviavaldused, mis avaldatud eelmiste aastate peakoosolekutel ja nimelt:

a) uus põhikirja, et võimaldada ohvitseride kogudel oma liikmeid kasvatada, näeb ette, et iga rügemendi määratud ohvitser ei ole veel selle rügemendi Ohvitseride Kogu tegev liige; omandab sarnase õiguse ainult peale Kogusse vastu võtmist;

b) sõjaväe ametnikud võivad olla Ohvitseride Kogude tegevliikmed;

c) on tõmmatud kindel piir väeosa ülemate ja Ohvitseride Kogu ülesannete vahel ohvitseride kasvatuses; väeosa ülem distsiplineerib ohvitseri, Kogu kasvatab neid seltskondiliselt;

d) on ette nähtud teatud kitsendused naisevõtmise suhtes: Kogu ei saa keelata kellegil oma liiget ühe

või teise naiskodanikuga abiellumist, kuid temal (Kogul) jääb õigus nõusolekuta kositud naist mitte vastu võtta oma peresse;

e) seni saadeti Keskkogu koosolekutele, olgu väeosa Kogu (saatja) suur või väikene, ikka 2 saadikut; sarnane esitus ei olud õige. Tulevane põhikirja näeb ette ühe saadiku 10 liikme kohta;

f) kogud võivad liituda garnisoni kogudeks;

g) et tõsta Keskkogu autoriteeti ja luua lähem side Keskkogu ja väeosa Kogude vahel näeb uus põhikirja ette teatud Keskkogu kontrolli väeosa Kogude üle; surveabinõuna on ette nähtud, et Keskkogu võib nõuda väeosa Kogu juhatuse ümbervalimist, kui viimane tõrjub täitmast Keskkogu seaduslikke nõudmisi;

h) kohalikkudel Kogudel ei või olla auliikmeid. Peale mainitute on põhikirja korras veel palju teisi põhimõtteid.

Kolonel Jonsoni poolt ette kantud põhimõtted sisaldavad ennem esitatud ohvitseride soove ja miski-suguseid vaielusi esile ei kutsunud, kuid lisati üks sooviavaldus, et Keskkogu juhatuse liikmed valitaks mitte ühe aasta peale, vaid et igal aastal valitaks ümber ainult pooled liigetest. See võimaldaks Keskkogu juhatusel mitte ainult kavatseda ja täitmist alata, vaid täielikumalt ka teostada kavasisid.

Kolonel Seiman lõpusõnas südamlikul toonil juhtis ohvitseride tähelepanu sellele, et paljud ohvitseridest hävitavad vabatahtlikult selle, mis ei ole nende, vaid mis on riigi ja rahva pärast, see on oma elu. Sõjad ja rasked elutingimused on nõrgestanud ohvitseride närvid. Keskkogu peab muutuma sarnaseks tsentrumiks, mis võiks pakkuda ohvitseridele rasketel silmapilkudel mitte ainult moraalset toetust, vaid erakorralistel juhtudel ka ainelist.

Koosolek tänas Keskkogu juhatust tehtud töö eest ja lõppes kell 16,35.

* * *

Kuni viimaseeni (24. IV s. a. valitud) on olnud Keskkogul seitse juhatust ja nimelt:

Ohvitseride Keskkogu juhatused.

1919—1920 a.

Esimees: kindral-major J. Soots. Abiesimees: admiral J. Pitka. Liikmed: kolonel Rink, van.-leitn. Nirk, kapten Rotshild.

1920—1921 a.

Esimees: kindral-major A. Tõnisson. Abiesimees kolonel Kann. Liikmed: van.-leitn. A. Talts, van.-leitn. A. Nirk, kapten H. Laretei.

1921—1922 a.

Esimees: kindral-major J. Unt. Abiesimees: kolonel J. Roska. Liikmed: mereväe-kapten H. Salza, kolonel G. Viard, kolonel-leitn. K. Tallo.

1922—1923 a.

Esimees: kindral-major J. Unt. Abiesimees: kolonel K. Parts. Liikmed: kolonel A. Seiman, merev.-kapten H. Salza, major K. Laurits.

1923—1924 a.

Esimees: kindral-major J. Unt. Abiesimees: kolonel G. Jonson. Liikmed: kolonel K. Parts, merev.-kapten H. Salza, major G. Laurits.

1924—1925 a.

Esimees: kolonel K. Parts. Abiesimees: kolonel G. Jonson. Liikmed: kolonel-leitn. H. Kauler, major F. Tõnso, kapten-major J. Masik.

1925—1926 a.

Esimees: kolonel A. Seiman. Abiesimees: kolonel G. Jonson. Liikmed: kolonel-leitn. Kauler, kapten-major Masik, major Tõnso.

Majasad:

1. V.-leitn. V. Kanarik kuni 1921 a. lõpu poole.
2. Lipnik R. Ubakivi apr. 1921 a. kuni 25. XI. 1922 a.
3. N.-leitn. V. Umberg 25. XI. 1922 — 1. X. 1925.
4. Kapten A. Klasmann 1. X. 1925 a.

Ohvitserkond on tähelepanu ja tänuga jälginud endiste Keskkoju juhataste vastutusrikast tööd ohvitseride moraalses kasvatuses ja ohvitserkonna esitamises.

Et uus juhatus seda tööd jätkaks sama ja, võib olla, veel suurema eduga, selles on ohvitseride lootused ja botused.

Sõjaväeline au ja selle kaitsmine.

Major A. Kasekamp'i Kõrgemas Sõjakoolis 22. III. 1926. peetud referaadi kokkuvõte.

Toimetuse märkus:

Selle referaadi tildosast leiab lugeja huvitavaid mõtteid ja materjale aust üldse ja sõjaväelise au kohta eriti. Referaadi osast, mis püüab sõjaväelise au küsimust käsitleda meie oludes, leiab ehk lugeja seisukohti ja väiteid, mis omavalgest vastolus.

Muidugi sõjaväelises auküsimuses ei tohi meie esikujuks võtta Venet, Austraali või Poolat, sest oleme teinud uug, meil on teine ajalugu, teine riigikord jne., kuid niikaua kui ohvitserilist au suhtes rohkem nõutakse kui teistel (näiteks autori väide ausõna kohta), kuni ta täita tähtsad funktsioonid ja kanda suur vastutus isamaa julgeoleku eest, peab selles korporatsioonis erilisel viisil arendama au mõiste. On aga aumõiste erilisel viisil arendatud, siis peab teda ka erilisel viisil kaitsma, sest reaalelu veeretab ikka ette tõkkeid sõjaväe moraalses ettevalmistuses (aumõiste arendamine on üks osa selles töös), küll majanduslistel, poliitilistel või teistel põhjustel. Aumõiste kaitsmise meetodid võivad olla mitmesugused. Seaduseandja juba leiab meile kõige kohasemad, kui see küsimus võetakse meil igakülgsest valgustatult kord kaalumisele.

Soovitav oleks, et lugejad selle artikli sisuga lähemalt tutvuksid ja sõna võtaksid ühes või teises küsimuses omalt poolt.

I. Aumõistest üldse.

Et aumõiste tähtsat osa on etendanud nii üksiku inimese elus kui ka rahvaste ajaloo, see on üldiselt tunnustatud tõsiasi. Inimene on aga kord juba sarnane, et ta ei peatu teatud asja tunnustamise juures, vaid läheb siit tingimata edasi ja hakkab varsti juba tunnustatud kritiseerima. Kui meie vaatame, kuidas üks ehk teine rahvas teatud ajajärgudel on hindas ja missugust osa etendas au üksiku isiku elus või seltskondlike vahetõrgete loomisel, siis näeme, et see hinnang mitte ühesugune pole, vaid järjest muutub. Meie teame kui kalliks ateenlane rahva ja seltskonna austamist pidas¹⁾, kui kõrgelt hindas ta seda oliivioksa-kest, mis anti rahvapildidel paremale ateenlasele, ja lõpuks püüdsid kõik Kreeka paremad mehed sinna poole, et kaaskodanikud tunnustaksid nende isikut ja tööd. Ka roomlastest võisime öelda, et nende juures au kulla üles kaalus. Roomlane hoidis au samuti kõrgel kui kreeklane. Meie teame ajaloost, et roomlastel oli aujumal „Honor“, kes vasakus käes hoidis pärja ja küllusesarve, aga paremas — skipetrit. Tema templ oli ehitatud headuse templi juure, nii et võis pää-

seda esimesse ainult läbi viimase. See oli sügavat mõtet väljendav asutus, mis näitab, et roomlastel välises tõeline eetilise arusaamine aust. Kuigi seda välise au tagaajamist ei tule lugeda mingisuguseks kõlbliseks printsipiiks, kuid ta annab sümbolise tunnistuse sellest, et klassilises ilmas inimesed teatud ajajärgudel kõrgemal hoidsid ideaalid materjaalsetest hüvedest, kuna nad praegusel ajal toovad need häämelega kullale ohvriks. Näeme, et au küsimus pole mitmesugustel ajajärgudel ja mitmesuguste rahvaste juures mitte ühesugust osa etendanud. See muidugi asja üks külg, kuivõrra kõrgelt hindab teatud rahvas au ja selle tähtsust. Kuid kui asja teisest küljest vaatleme, esitame küsimuse, kas aga aumõiste ise on püsinud ikka ja alati samase mõistena, nagu meie sellest praegu aru saame?

Vundt²⁾ käsib au mõiste arenemist ajalooliselt ja leiab, et aumõiste omad arengisloos pole mitte alati olnud üks ja sama, vaid ta tähendus on ajajooksul muutunud. Ta näitab, et au tema algastmel on tähendanud andi, mille ülesandeks oli esitada selle ekvivalenti, mida taheti kätte saada. Pärast aga au tähendas kõlblist austamist teiste poolt teatud isiku vastu, ja viimaks on aumõistes nähtud inimese iseloomu iseäraldusi. Esimene tähendus au kohta on ajajooksul kadunud ja jäänud on kaks viimast.

Tahame aga au mõiste lähemale analüüsimisele asuda, seda mõistet defineerida, siis satume suurte raskustega kokku. Mis on au? Katseid vastata sellele küsimusele leiame palju, aga ühest küljest on väljendatud mõisteis päratu suur lahkumine ja teisest küljest kõik need definitsioonid suuremalt osalt ei taba mitte tõe. Toome neist siin mõningaid.

Schopenhauer³⁾ ütleb: „Au on väline südametunnistus ja südametunnistus on sisemine au“. Schakespeare omas „Hamletis“ ütleb au kohta: „Sõnad, sõnad, sõnad“. Haller, kes prof. Eksteini sõnade järele on olnud omaaia auahnem inime, ütleb au kohta: „Ehre ist nur Chimäre, Ehre ist nur ein geschätztes Nichts“. Lentner⁴⁾ ütleb: „Au on üksiku isiku enesemääramine ja tema hääkskiitmine teiste poolt“. Ahrens⁵⁾ ütleb: „Au on kõlblise isiku teadvusline vastukõla ja sellepärast võib ta väljenduda 3 suunas: Jumala, isiku enese ja kolmanda isiku suunas. Need suunad olenevad sellest, kas au suhtub Jumalale, meie enese südametunnistusele või seltskondlisele arusaamisele“. Köstlin⁶⁾ ütleb: „Au on teiste arvamide väljendus inimese kõlblise hinnangu kohta, mille järele määratakse tema seltskondline seisukord“. Stahl ütleb: „Au on inimese arusaamine enda väärtusest, arusaamine enesest kui isikust“. Ofenheim ütleb, et „vabal inimesel pole vaja kellegi käest endale au oodata. Ainult tema võib seda omada iseeneses. Aus ei tohi näha ei õigust, ei väärtust,

²⁾ Vundt „Ethik“.

³⁾ Schopenhauer — „Aphorismen zur Lebensweisheit“.

⁴⁾ Lentner — „Ehrendelikt der Verleumdung“.

⁵⁾ Ahrens — „Naturrecht“.

⁶⁾ Köstlin — „Abhandlungen“.

¹⁾ Siin on mõistetud Kreeka õitseage. Pärast kui Kreeka kuulsus hakkas kustuma, moraal langes, kadus ka autunne.

ei hinnangut, ega ka teiste kohut. Au on fakt, nagu sellest aru said roomlased, s. o. niisugune süütu eetilise seisukord, mis juhib tahte häätetudetele“.

Toodud näidetest selgub, et antud au mõiste definitsioon ei ole iseenesest sugugi nii selge; üks definitsioon on teisele risti vastukäiv. Ühes ja samas definitsioonis vastukäivad mõisted seotud jne.

Prof. Ekstein seletab sarnast arusaamatust ja neid vastuoksusid seega, et üks ja sama sõna „au“ mahutab endas 2 mõistet, kui meie ütleme, et „A“ on au inimene või kui ütleme, et „B“ on saanud suure austuse osaliseks. Need on ju kaks hoopis erinevat mõistet. Nad on väljendatud aga ühe sõnaga „au“. Ja sellepärast siis mõned soovivad vahet teha subjektiivse ja objektiivse au vahel.

Pooldan siin prof. Eksteini!) terminoloogiat, mis kindla vahe teeb au mõistetes, nimetades üht sisemiseks, teist väliseks auks. Väline au oleks siis isiku tunnustamine tema austamiseks teiste poolt; sisemine au, kui mõte, mis määrab ära inimese karakteri, tema sisemise väärtuse.

II. Väline au.

Inimene on seltskondline olemus. Üksik inimene väljaspool seltskonda, väljaspool ühiskonda on täiesti nõrk ja võimetu. Iga väiksem kui tegevus igapäevases elus tarvitab teiste kaasabi ja osavõttu. Ilmale sündides on inimene teiste olemustega võrreldes üks kõige saamatum. Kõige kauem nõuab ta teiste hoolt ja abi. Ja niipea, kui inimene juba mõtlema hakkab, märkab ta ka enda jõuetust. Seda märganud, tõuseb tal ka soov sellest jõuetusest lahti saada, saada sama suureks ja tugevaks kui teised. Iga täiskasvanud inimene, niipea kui ta hakkab seltskonnas liikuma, ja see on paratamatult, soovib saada selle seltskonna täieõiguslikuks liikmeks, mis talle annaks võimaluse aktiivselt osa võtta seltskonna eluavaldustest, kasutada neid hüvesid, neid õigusi ja seda seisukorra paremust, mida võib teatud seltskond või ühiskond pakkuda. Iga ühiskond või seltskond seab üles aga ka teatud nõudmised oma liigetele ja ainult neil liigetel on edu, kes saavad selle välise au osaliseks, millega seltskond avaldab au lugupidamist ja poolehoidu ühe või teise vastu.

Goethe ütleb: „Au üldiselt on õrn lõuend, mis ümbritseb nii ligidalt inimese keha. Selle lõuendi kudumisest võtab osa iga inimene teatud ringkonnast ja iga tema tegu huvitab neid ringkondi. Inimesel pole jõudu ja võimalust end nende arvustuste eest ära peita, sest et need teda igalpool ümbritsevad. Kui need, kes osa võtavad selle au-lõuendi kudumisest, oma ülesandest aru saavad ja on omas kunstis meistrid, siis ümbritseb au heledate kiirtena jaunist inimest, aga halva inimese peale lasub raske koormana. Meie ei kannu oma nime mitte kui riiet, vaid ta on meile külge kasvanud nagu nahk ihu peale“.

Sellest näeme, et igal inimesel tuleb tahes või tahtmata leppida sellega, et teised tema tegevuse võtavad hindamisele. See on paratamatu. Nüüd tõuseb ehk küsimus, kuidas siis inimene seltskonna sarnase kohtu peale vaatama? Kas mõtleja inimesel on üldse tarvis sarnasele kohtule tähelepanu pöörda? Kui see au puudub, siis on inimesel seltskonnas edasipääsemiseks tee kinni, kuna jälle suure austusega ümbritsetud olles on kõik teed lahti ja sama seltskonna kaasabil langevad meile kõik hüved nagu iseenesest rüppe. Sellepärast ongi väline au meile kõigile kallid. Väline au juures peame aga tähele panema selle juhuslikku iseloomu. Üks saab suure austuse vääriliseks vähema kui teo eest, kuna teine ei saa teenitud austuse osaliseks kunagi, või austamise osaliseks saavad ka need, kes seda kunagi teeninud pole. See on

1) Проф. Экштейнъ. „Честь въ философіи и въ правѣ“.

küll tõsi, kuid siiski ei leidu ühtki mõistlikku inimest (võib olla küll kurjategijaid), kes seda kohut ei tunnustaks. Mis ka tema vastu ei räägitaks, on ja jääb väline au ikka eetiliseks hüveks, püüde tema poole on kõlbline püüde, sest ta rahuldab inimese kõlblisi tarbeid.

Väline au või kodanlik (nagu seda mõned nimetavad) jaguneb omakorda veel kahte ossa: isiklik, see mida meie praegust vaatesime, ja kollektiivne ehk korporatiivne, mis ei kuulu mitte ainult ühele isikule, vaid teatud kollektiivile, korporatsioonile. Viimast kõneleme siis, kui läheme sõjaväelise au juure.

III. Sisemine au, autunne.

Sisemise ja välise au mõistet märgivad peaaegu kõik keeled ühe ja sama sõnaga, missugune asjaolu tunduvalt on mõjunud kaasa seks, et mõisted ise on segi aetud ja nende tarvitamises vahet ei tehta. Eel-pool nägime juba, et väline ja sisemine au hoopis kaks isesugust asja on ja nad teine teisega sugugi seotud ei pruugi olla. On selge, et inimese sisemisel omadusel, mida meie nimetame auks, ei või midagi ühist olla seltskonna arvamisega. Inimene, keda seltskondline arvamine maha teeb ja autuks tembeldeb, võib selle peale vaatamata aus inimene olla. Seltskondlik arvamine on muutlik ja samuti ka väline au. Sisemine au on inimese loomupärane tunne ja sellepärast juba palju püsivam ja järjekindlam. Selleni ei ulata välisilma mõjud. See au võib kannatada küll inimese enda tegude, mitte aga teiste, kolmandate pärast. Vahe välise ja sisemise au vahel paistab selgesti ka selles, et meie võime niisuguseid nähtusi tähele panna, et suure seltskondlase auga ümbritsetud inimene teinekord aumees polegi ja tema jääbki teiste silmis aumeheks seni kui ei kanta tema patte avalikkuse ette.

Kuidas peaksime siis defineerima sisemist au? Prof. Ekstein ütleb, et „sisemine au on psüühiline fenomen“.

Lütze ütleb, et „sisemine au kuulub nende sisemiste protsesside hulka, mis võivad elustuda ainult sisemiste katsetega või vahenditu enesetundega“.

Sellest näeme, et sisemine au kasvab välja inimese hinges elavast, seal juurduvast ja alati täidetavast, sellepärast ka värskest mingisuguste ideede komplektist. Sellesse kompleksi kuuluvad mõtted enda ideaalsest isikust, tema suhetest välise ilmaga, tema harjumustest, mis väljenduvad tema tegevuses, ühe sõnaga — keskpunkt on isiku „mina“ ja see mina mitte eraldi seisev, vaid mina oma õiguste ja kohustustega¹⁾.

IV. Sõjaväeline au.

Eelpool kõnelesime, et välise au mõiste võime jagada: 1) isiklikeks ehk kodanlikeks ja 2) kollektiivseks ehk korporatiivseks auks. Esimeses mõistes kuulub au, mille omab iga inimene isiklikult. Teine au on omane teatud kollektiivile, grupile või korporatsioonile.

Nii nagu igal üksikul indiviidil on oma arusaamine, omad nõudmised ja oma eriline tundlikkus au kohta, nõnda on ka igal sotsiaalsel grupil omasugune arusaamine au mõistest. Üks hindab au mõiste juures üht, teine teist asjaolu. Kollektiivsel või korporatiivsel aul on oma kollektiivi suhtes suur tähtsus. Tema on selle grupi juures kitiks, siduvaks

1) Kõik need ülaltoodud definitsioonid ja seletused au määramise kohta ei määra aga tõepoolest veel mitte au mõistet ennast, vaid nad kirjeldavad ainult neid nähtusi, milles au väljendub, klassifitseerivad autundega kooskõlas või vastuolus olevaid mõisteid. Au mõiste ise aga on seni ja arvatavasti jääb ka tulevikus defineerimata. Samuti kui meie ei saa ära määrata — mis on vaim, ei saa ka meie otsekohe defineerida — mis on au, ja sellepärast peame tundma õppima ainult suhteid ja väljendusviise, milles au mõiste avaldub.

jõuks, mis lähendab selle üksikuid liikmeid üksteisele, mis sest grupist moodustab ühe terviku, olles seega tema üheks olemasolu tingimuseks.

Sõjaväeline au tema üldises mõistes on ka kollektiivne au, kuid oma iseloomu poolest on ta palju keerulisem ja lahkumisev igast teisest korporatsioonist aust, niisama nagu sõjavägi iseenesest ei sarnane ühelegi teisele korporatsioonile oma olemasolu ega eesmärgi poolest.

Prof. Kusmin-Karavajev ütleb, et sõjaväeline aumõiste on arenenud enesearmastuse tunde alusel ja et see, mis inimest kihutab vägitagedele, on inimese enesearmastuse tunne, mille rahuldamiseks suurt mõju avaldavad välised auavaldused, s. o. sõjaväeline au. Sellepärast on juba vanast ajast peale katsutud inimeses, kes pühendanud enese sõjaväe teenistusele, arendada auahnuise ja enesearmastuse tunnet. Arvan, et see prof. Karavajevi väide on ühekülgne ja seisab nõrgal alusel. Ei saa ju seda oletada, et sõjaväelast vägitagedele kihutab auahnuise ja enesearmastus. Oleks see tõesti nii, siis küsime: aga mis sunnib sõjaväelast vägitagedele kõige koledamas lahingute mõllus, seal, kus üksikuid vägitagedusi keegi ei näe ja neist ka pärast keegi ei kõnele ja nemad selle eest ei saa mingisuguse au osaliseks, kes selles „Niemandlandes“, nagu seda saksa sõjakirjanik Jünger¹⁾ nii kujukalt ütleb, vägitagedusi korda saadavad, ilma et selle eest oodata oleks mingisugust austust. See, mis sõjaväelast lahingus vägilaseks teeb, pole mitte välise autasu tagasihutav mõju, vaid see on moraalne idee, mille eest sõidib iga rahvas. Auküsimus aitab seda moraalil muudugi tõsta. See idee on olnud ikka kas usuline või rahvuslik aade. Ainult prantslased oma määrustikus nimetavad seda aadet: „Prantslase au ja isamaa“ (Honneur et Patrie). Teiste rahvaste juures aga meie ei näe seda, et küsimus selle põhiiduna figureeriks, mis sunniks rahva massi lahingusse minema. Prantslased on küll väga tundelised välise au suhtes ja võib olla, et see ehk mängib nende juures teatud osa.

Sõjaväes on aga au küsimusele kaunis palju ruumi antud, märksa rohkem kui meie seda vast eraelus näeme. Sõjaväes on ellu kutsutud teatud instituudid, kes sõjaväelastele au järele valvavad ja au vastu eksiimise korral eksiija kohe vastutusele võtavad. Need asutused on aukohtud. Mõnes sõjaväes, näit. Saksamaal ja Austrias, on sarnaseid asutusi veel kaks: üks aukoht, teine aunoökogu (Ehrengericht ja Ehrenrat). Aunoökogud täidavad neid funktsioone, mis meil aukohtud celuurimise, juurduse tegemise ja materjali kogumise asjus, missugused aunoökogu väeosa ülemales esitab ja siis alles läheb asi aukohtusse.

Sõjaväel on väga raske, tähtis ja vastutustrikas ülesanne. Tema juhid, kes üldse tervele sõjaväele ilme annavad, peavad olema moraalsetl kõrgel. Nad peavad olema rahva poolt lugu peetud ja austatud. Ilma täielise usalduseta ei või nad oma ülesannet täita. Sõjaväelane ja eriti tema juht peavad ka omakorda seltskonna poolt ülesnäidatud usaldust kalliks pidama, seda vääriiselt hindama, peavad jääma alati aumeheks.

Meie peame aga silmas pidama, et sõjaväeline au ei käi mitte eetikaga kokku. Sõja peafunktsioon on lahing. Lahing on äärmiselt toores akt, kus valitseb äärmine halastamatus, puudub vähemgi humaansus. See on aga paratamatu, samuti kui sõda isegi. Kõik see, mis lahingusse kisub ja mis lahingu edule kaasa aitab, on sõjaväelasele aus, kuigi ta eetikale vastu käib ja ümberpöördukt: kõik see tegevus, mis on suunitud sinnapoole, et lahingust ikka kõrvale hoida, see on sõjaväelasele kõige suuremaks häbiks. See on üheks sõjaväelise au isearalduseks.

Seni oli kõnes sõjaväeline au selle laiemas ulatuses. Kuid meie võime seda mõistet vaadelda ka kitsamais piires. Sõjavägi on küll üks suur kollektiiv, juhitud

ainutahest, aga ta seisab koos üksikutest vähematest üksustest. Iga sarnane üksus on jälle omaette kollektiiv ja meie võime siin kõneleda ka teatud väeligi, väeosa või üksuse aust. On kusagil väeosa hästi välja arenenud korporatiivne vaim, ühes seega muidugi ka au mõiste, mida iga selle väeosa sõjaväelane kõrgel hoiab, siis on see lahingus suureks plussiks ja seda tuleb aina tervitada. Sarnasel väeosa korporatiivse au mõistel on aga teatud piir. Ta on ainult niivõrra lubatav, et ta mitte killustavalt ei mõjuks sõjaväe kui ühise terviku peale. Sarnaseid nähtusi on tulnud sõjas ette, kus üks väelikk ennast ja oma au nii kõrgelt hindab, et ta teistest end eraldada katsub ja sellega komisuskiviks saab väelike ühisel keestötamisel. Sarnast olukorda ei tohi lubada.

V. Au kaitsmise küsimus üldistes seadustes.

Kellegil pole õigust nõuda, et teised teda austaksid, samuti kui puudub õigus ära keelata, et teised teda ei vihkaks, kuid igalühel on õigus nõuda, et teised üles ei näitaks oma austamatust tema vastu.

Kui meie au kaitsmise küsimust ajaloolisest seisukohast vaatleme, siis näeme, et isiklike au kaitsmise tarvidus on olnud mitmesugustel ajajärkudel mitmesugune. Keekajal rüütlite juures oli välise au tundelikkus väga suur. Nende hüüdsõna: „Kas au või elu!“ väljendas seda hinnangut. Väline au muutus siis juba inimese elu eesmärgiks, tema kõrgemaks hüveks, mille poole püüti kõigest hingest ja mille haavamist veriselt kätte makseti. Siit on pärit ka kahevõitluse kultus.

Kui meie aga ajaloo veel tagasi läheme roomlaste ja kreeklaste juure ja vaatame kuidas need haritud rahvad auhaavamise peale vaatasid, siis saame hoopis teistsuguse pildi.

Meie teame Kreeka ajaloo, et Athena laevastiku ülem Euripiades Themistoklesega tülli minnes kepi võttis, et viimast läbi peksta, mille peale vastas Themistokles, ilma et oleks mõtelnudki mõõka paljastada: „Lõõ, aga kuula mind“. Ja ei Themistokles ega teised kreeklased ei tulnud arvamiele, et ta oleks tundnud end Euripiades kepihoobi pärast haavatura.

Korra, kui Sokrates avalikku kõnet pidas, tuli rahva hulgast keegi tema juure ja lõi teda jalaga. Sokrates jäi selle juures täiesti rahulikuks ja imestanud auvajale vastas ta: „Kas ma peaksin kaebama minema iga eesli peale; kes mind jalaga läapab“.

Seneka kriipsutab alla seda, et targad inimesed ei pea mitte au haavamise peale rõhku panema ja küsimuse peale, mis peab siis tegema see, kellele vastu nägu lüüakse, vastab ta: „Peab tegema nii nagu tegi Katon, Ta ei vihastunud, ei kaebanud ja ei lõõnud vastu“.

Plato tõist näeme, et kreeklased ei tundnud rüütlikku auhaavamist ega tundnud ka kahevõitlust.

Samal seisukohal asuvad ka roomlased, olgugi et nende seadustes karistused auhaavamise kohta väga peenelt välja olid töötatud.

Kui keegi teutoonide päalikutest kutsus konsul Mari kahevõitlusele, vastas see: „Kui sa elust tüdine nud oled, võid enese üles puua!“

Sarnaseid näiteid võiksime nende rahvaste ajaloo tualtuu. Sellest näeme, et need kultuur-rahvad polnud välise auhaavamise vastu mitte väga tundelikud ja meie ei või mitte nende rahvaste juures eitada kõrgesti haritud klasse olemasolu.

Kui meie ülal toodud kaht seisukohta auhaavamise asjus võrdleme, s. o. rüütlike ja vana kultuurrahvaste oma, siis leiame, et rüütlike auküsimus äärmiste peensusteni oli viiud. Au nende eluküsimuses on otse haiglaseks nähtuseks saanud, aga sealjuures siiski pealiskaudne, vanal klassilisel kultuuril see palju lihtsam, aga ka sügavam. Järeldus: tõsine au ei saa mitte mõnda kergesti haavatud ja tema jalulesead-

¹⁾ „Im Stahlgewittern“ — Leitm. Jünger.

mine ei nõua mitte erakorraliste abinõude tarvitusele võtmist.

Aukaitsmise küsimuse ulatus, mis üldseadustes ette nähtud, on väga ja väga piiratud. Siin on ära märgitud ainult need juhused, kus esile tuleb juba kahtlemata haavamuse idealse isiku vastu. Seadustes täpsete piiride tõmbamine auhaavamiste kohta pole ära määratud, sest auhaavamise asi on ikkagi väga subjektiivne mõiste ja ei paindu alati juriidiliste normidele. Sagedasti on raske kindlaks teha kuivõrra auhaavamise juures on osa mänginud tahe teist haavata.

Puudulik aukaitsmise küsimuse käsitlemine seadustes on olnud muudugi ka sellest, et pole mingisugust võimalust neid auhaavamiste juhuseid nende üldiste definitsioonide alla viia, mis seadustes nuheldatavad. Sarnasel kujul nagu auhaavamise küsimus figureerib meie üldseadustes, et käsita ta mitte küsimust terves ulatuses, vaid ainult üht osa sellest. Seadustes loetakse karistatavaks juhused, kus inimese aule haiget tehakse ja see tegevus väljendub jämedate joontena. Auhaavamised, mis peenelt ja kavalalt tehtud, mis aga, võib olla, siiski väga valusalt puudutavad inimese au, ei käi paragrahvi alla. Vaatame kõigepealt Uue Nuhtlusseaduse¹⁾ §§ 530—540, mis meil Eestis auhaavamiste kohta seadusega 11. aprillist 1920 a. maksmata pandud.

Siin kõneldakse haavamisest, häbistamisest, kusjuures haavamine seljataga pole karistatav, välja arvatud, kui see käib perekonnaliigetega kohta, olgu need kas või surnudki. Seljataga avaldatud häbistamus on aga karistatav. Kus lõpeb haavamus ja algab häbistamine, seda seadus kindlasti ei piiritle. Tagantsev omas väljaandes lisab neile §§-le küll pikad seletused juure, aga täpset vahet see ikkagi ei aita teha.

Edasi räägitakse vanemate, vaimuliku, ametniku ja sõjaväe vahtkonna ehk komando, võõra riigipea ja selle diplomaatilise esituse haavamisest, karistused difamatsiooni eest j. n. e.

Haavamine ei loeta karistatavaks, kui on olnud vastuhaavamine. Samuti ei loeta karistatavaks kellegi kohta häbistavate teadete laialilaotamine, kui need teated iseäranis õiged või laialilaotajal küllalt põhjusi oli neid õigeks pidada. Teadete tõelikkus ei vabasta karistusest siis, kui nad käivad väljamaa riigipea, diplomaatilise korpuse kohta ja kui häbistavad teated käivad eraelu või perekonnaelu kohta ja on avalikus kohas ette kantud või trükkis avaldatud.

Vene „Nuhtlusseadus“²⁾ käsitleb mõned neist aukaitsmistest küll üksikasjalisemalt, tungib aga ka asjata mitmesugustesse peensustesse, nagu § 1377, mis määrab õpipoisi karistuse, kui see oma meistrit või selle perekonda ei asuta mitte küllalt suure lugupidamisega. Teisiti kui sõjaväes on siin lahendatud ka au vastu eksimised alluvuse vahekorras. § 400 näeb ette karistuse, kui ülem alluvvat viisakuseta sõnadega haavab. Sõjaväe Nuhtlusseadus §§ 183—185 lahendab selle küsimuse teisiti.

Karistused au vastu eksimiste eest on veel ette nähtud „Rahukohtu Nuhtlusseaduses“ §§ 31, 130—138, need aga „Nuhtlusseaduses“ ette toodud põhimõtetele midagi juure ei lisa, mispärast neid lähema vaatluse alla ei võta.

Veel üks põhimõte, mis läbi viidud üldseadustes auhaavamise küsimuses. Isiku au haavavate teadete laialilaotamine on meie üldseaduste järele ainult siis karistatav, kui see on tehtud auhaavamise sihiga. Au haavamise fakt ja aumõiste rikkumine aga ei olene sugugi sellest, kas avastane tegu meelega või kogemata on tehtud; ta on ühtemoodi valus, jääb aga viimasel juhusel karistamata.

VI. Sõjaväelise au kaitsmine.

Kui meie eelpool kõnelesime sõjaväelisele aust, siis tähendasime, et sõjaväeline au kui korporatiivne au läheb märksa lahu igast teisest korporatiivsest aust. Sõjavägi on kollektiiv, kus maksab ainutahe, kus ülemal võrdlemisi suur distsiplinaar võim ja kus alluv on kohustatud käsku vastuvaieldmata täitma ka siis, kui see tema elule hädaohtlik. Sarnane olukord raskendab märksa ka aukaitsmise küsimuse lahendamist. Kui meie nägime, et aukaitsmise küsimus eraelus raskesti lahendatav ja üldistes seadustes võrdlemisi puudulikult käsitletud, siis seda keerulisemaks muutub ta sõjaväes. Kui meie võtame isiku enesekaitse küsimuse, mis aukaitsmise küsimusega võrdlemisi lähedalt seotud, ja võrdleme selle lahendamist sõjaväe ja üldistes seadustes, siis näeme, et Lääne-Euroopa sõjaväe seadustes on katsutud enesekaitse alal üldistes seadustes väljendatud põhimõtteid läbi viia, vähemalt katsutud sõjaväe seadusi võimalikult lähemale tuua üldistele seadustele. Saksa, Austria, Prantsuse, Itaalia, Schveitsi ja Belgia sõjaväe kodeksites on enesekaitse küsimuses läbi viidud samad põhimõtted mis üldkoodeksiteski. Austria „Militär-Strafgesetz“ § 3, mis käsitleb enesekaitset, on nende üldise nuhtlusseaduse § 2 sõnasõnaline tõlgitsemine. Ainult Vene „Sõjaväe Nuhtlusseaduses“ on isiku enesekaitse hoopis piiratumalt käsitletud, kui see maksev üldseadustes.

„Sv. Nuhtlusseaduse“ § 71 räägib: „Üldised seadused tarvilikuks enesekaitseks pole maksvad siis, kui rikutakse alluva teenistusline vahekorra ülema suhtes, välja arvatud kui ülem lubab enesele seda, mis seaduse ja teenistuse kohuste vastu ja mis ähvardab avaliku hädaohtuga.“ Drutskoi toob näiteid Vene kohtu praktikast, kus alluvale enesekaitse loeti ka siis süüks, kui ta seda õigust tarvitas juhustel, kus tema elu hädaohtus.

Kui meie enesekaitse küsimuselt läheme üle aukaitsmise küsimusele, mis ähvardab enesekaitse küsimusest, ja vaatame selle lahendamist sv. seadustes, siis näeme, et sv. seadused katsuvad seda küsimust lahendada samuti kui üldseadusedki, kuid alluvuse vahekorra juures lahendatakse teistviisi.

S. N. S. § 96 näeb ette karistuse alluvale mitte küllalt viisaka ümberkäimise ja mitte küllaldase au ülesnäitamise eest. Siin on ka seljatagune auhaavamine karistatav, mida meie ei näinud üldseadustes mitte. Samuti on karistatav ka auhaavamine, mis juhuslikult või kogemata öeldud, mis ka, nagu me nägime, üldseadustes puudub.

On keelatud ülemat duellile kutsuda teenistuse asjus (§ 99).

On vahet tehtud ülema ja vanema auhaavamise vahel: vanema auhaavamine karistatakse 2—3 astet madalamalt (§ 100).

Alluva auhaavamine sõnadega on karistatav siis, kui alluv on ohvitser; on ta aga sõdur, siis sõnadega haavamise eest karistust ette pole nähtud (S. N. S. §§ 183—185).

Ohvitseri au erilise kaitse alla ei võeta nii Vene kui ka Lääne-Euroopa sõjaväe seadustes³⁾. Erilise seisukohaga ohvitseri aukaitsmise küsimuses esineb Austria sv. seadus. Selle seaduse § 114 punkt d räägib: „Kui ohvitser või mõni teine isik ohvitseri kutses ühe või mitme isiku juuresolekul temale tehtud auhaavamise pärast (kohe kohapeal) võtab abiks temale kuuluva sõjariista, kui näidatud esemärki (haavamise lõpetamist) ei võidud kätte saada muude abinõudega ja kui sõjariista tarvitamine juures vajaduse piiridest üle ei mindud, siis see teguviis pole hoopiski karistatav.“

Et seadus siin räägib mitte süütusest, vaid karistamatusest, see näitab, et seadus tunnustab auhaavamise süüteo süütuse põhjuseks.

¹⁾ „Уголовное уложение“ 1903 г. Таганцев.

²⁾ „Уложение о наказаниях“, 1885.

³⁾ Kindral Kunnos'e loengud ohvitseride kurust 1

Selle kohta ütleb vürst Drutskoi!) järgmist: „Inimese isiklike hüvede kaitsmine, siia hulka ka aukaitamine arvatud, on üldise õiguse väljendus, aga mitte isiklike eesõiguste kasutamine. Kaitse, kui katkestamatu õigustega seotud, on kõigile lubatud, kes omab niisuguseid hüvesid, mis seadus võtab oma kaitse alla. Kui au on hüve, siis peab au kaitsmine lubatud olema igale inimesele, sellepärast, et selle kõlblise omaduse täielist puudumist ei saa kuidagi tõendada. Kodanikkude seisukohast välja minnes võib ühel rohkem autunnet olla kui teisel, kes oma tegevusega on näidanud eetika printsiipide vähemat tagavara; kuid, näiteks, varanduse, tervise jne. kaitsmise õigus ei olene mitte varanduse suurusest, tervisest seisukorrast. Igalühel on õigus oma hüvesid kaitsta, vaatamata nende võrdleval suurusele. Sellest järeldame, et kui juba printsipiaalselt lubada isiklike au kaitset, siis peavad selle õiguse omandama erandita kõik selle riigi kodanikud nende teenistulise, seisulise ja seltskondlise seisukorra peale vaatamata.“

„Subjektiivse õiguse maht ei või olla olenev subjekti andest.“

Toodud Drutskoi väited, täiesti põhjendatud juriidiliselt, on loogilised ja nad väljendavad täiesti samu mõtteid, mis Eesti Vabariigi põhiseaduses on kindlaks määratud. Põhiseaduse § 6 ütleb: Kõik Eesti kodanikud on seaduse ees üheõiguslised. Ei või olla avalik-õiguslisi eesõigusi ja paheõigusi, mis olenevad sündimisest, soost, usust, seisusest või rahvusest.“

§ 8. Isiku puutumatus on Eestis kindlustatud. Kedagi ei või jälgida muidu, kui seaduses ette nähtud korras.

Sellest järeldus: meil Eestis ei saa anda erilisi eesõigusi ohvitseri au kaitsmiseks, pealegi kus meil puuduvad igasugused seisuslised vaheseinad.

Nägime, et sarnased eesõigused puuduvad ka mujal seisuslistes riikides. Ainult Austria on selles mõttes erand. Võib olla, et Austria kohta on see ka arusaadav, sest seal oli valitsev ja valitsetavad rahvad, kus üheõigusline printsiip kunagi maksev polnud.

Meie ohvitserkonnas on sellest ka paljugi juttu tehtud, et ohvitserile seatakse üles kõrged nõudmised, suuremad kui tsiviil kodanikule, et ohvitser oma au erilisel peab kõrgel hoidma, sellepärast ka tarvilik eriline kaitse.

Sarnaseid mõtteid avaldati ka „Sõdur“ nr. 45 — 1925 a. veergudel, käsitades „Polska Zbrojna“ andmeid ja kriipsutades alla, et Poola seltskond ja avalik arvamine pooldavad ses küsimuses laialdaselt Austria vaadet. Näidetena tuuakse juhuseid, kus Krakovis üks leitnant hobustekaupleja raudtee vagunis tekkinud vahejuhtumise juures maha lasknud ja kohus selle leitnandi õigeks mõistnud; üks ratsaväe ohvitser restoraanis lasknud löömise loo juures eraisiku maha; kohus mõistnud ohvitseri õigeks. Üks kapten laskis leitnandi maha selle eest, et viimane teda löi ja kohus mõistis kapteni õigeks; üks lukusepp tabas hommikul koju tulles oma naise juures majori, keda ta kepiga lööa tahtis, ohvitser laskis aga tema maha jne. Viimasel juhusel öeldakse küll kohtuotsus tulemata olevat, aga juba kirjatüki toonist võib aimata, et ka siin eeldatakse õigeks mõistmist.

Kui nüüd Poola ohvitseri au eriline kaitse on Austriast üle võetud, mis, nagu me nägime, ainukene sellitaoline terves Euroopas, siis ei tähenda see veel sugugi, et ka meie sarnast vaadet peaksime pooldama. Poolas on maksvad veel seisuslised vahed ja eesõigused ja arvatavasti sünnitab sarnane aukaitse eesõigustamine mitte ainult seltskonna poolehoidu, vaid ka palju pahameelt; meil aga sarnane olukord ei saa maksev olla, nagu eelpool seda juba tõendasime. Aukaitamine on ja peab ka jääma üldiste õiguste väljenduseks, mitte aga isiklike eesõiguseks.

Nagu eelpool nägime, ei lahenda kohtud kõiki auküsimusi mitte. Kas peame sarnaseid juhuseid teisi abinõusid otsima? Näiteks duelli? Meie sõjaväes on duell Sõjaministri käskkirjaga keelatud, sellepärast meie seda tarvitada ei saa. Kuid kas meil selle järele vajadustki on? Arvan, et ei ole. Duellil on siis mõte, kui seda peeti „Jumala kohtuks“ ja kui duellandid Jumala käe vahelesegamist uskusid. Praegu on duell kaotanud oma mõtte, ta on teatud vägivalla akt, kus tugevama rusikaga ja hästi treeneritud duellant surub oma rusika õiguse teisele peale. Duelli otsus on juhuse asi. Siin võib auhaavamise küsimus nii lahendada, et see, kelle au haavatud, duellile minnes haavaja poolt veel karistatakse ja õigus jääb haavajale, tähendab haavatu kannatas kahekordselt.

Auhaavamine on konkreetne fakt ja seda ei või lahendada juhusliku otsuse läbi, pealegi niisuguse otsuse läbi, kus rusikaõigus mõduandev. Duellil on küll praegugi teatud sõjavägedes tarvilisus, kuid nendele tuleb vaadata kui endise aja jäänustele. Meil pole sõjaväes duelli vaja.

Duelli pooldajad¹⁾ katsuvad küll põhjendada duelli vajadust sellega, et see rüütlilikku vaimu ja julgust kasvatab, aga seda eesmärki võib ka lihtsalt vehklemise harjutustega kätte saada, ja suurem osa üliõpilaste duelle polegi muud kui vehklemise harjutused.

Sõjaväelise au rikkumise küsimuste lahendamises mängivad suurt osa aukohtud. Nagu eelpool nägime, on mõnedes sõjavägedes aukohtu kõrval ka veel aunõukogud olemas, mis muidugi iseenesest väga soovivad on²⁾.

Aukohtu alla kuuluvad auküsimuste lahendamised ohvitserkonnas. Aga auküsimused võivad ohvitseridel tekkida ka tsiviil kodanikkudega; siis on nende lahendamine juba raskem. Siin võib asja lahendada kokkuleppe aukohus või harilik kohus, kui see isik on satisfaktiooni võimeline. Pole ta aga seda mitte, võib asja lahendada ainult harilik kohus.

On haavaja joobnud või kuulub ta nende hulka, kellel omal puudub igasugune autunne, siis sarnase isiku poolt öeldud sõnad võivad vaevalt haavata. Haavata võib ikka ainult see, kel omal on autunne olemas. Kes aga selle kas ajutiselt ehk alaliselt kaotanud, see ei saa enam haavamise subjektiks olla.

Kas vastuvõtmatu jäetud tervitust või tegemata jäetud vastuvisiiti võib auhaavamiseks hügeda? Arvan et mitte. Tervitus ja vastutervitus on ainult tähelepanu väljendus. Sarnastel juhustel auhaavamist näha näitaks ainult üleilgset närvilikkust ja haiglast autunnet.

Kui tervitamine ette nähtud sv. määrustes, siis on ta sellega juba teenistusline akt. Vene sisemäärustiku § 30 räägitakse tervitamisest kui auandmisest ja lisatakse juure, et see auandmine mitte nimelt isikule pole, vaid ka tema poolt kantavale mundrile. Sarnane on tõlgitsemine pole mitte õige, sest mundril iseenesest ei või au olla, vaid see on ainult isikul, kes kannab seda mundrit. Ja see au jääb temale ka siis, kui ta mundri seljast ära paneb.

Puudutame veel paari sõnaga ausõna küsimust. Meil Eesti sõjaväes on sarnaseid juhuseid olnud, kus ohvitser ausõna murdmise pärast aukohtu alla on

¹⁾ Kindr. Spohn: „Ratgeber in Ehrenfragen aller Art für das Heer und Marine“, 1918 a., lhk. 139.

²⁾ Meie ohvitseride aukohtud tuleks ka laicmale alusele rajada, kui see seni endiste Vene seadustega ette nähtud. Sellega ongi vast seletatav asjaolu, et seni meie ohvitseride aukohtud ohvitseride elus enamasti ikka päältvaatajaks on jäänud või hoopis vähe osa võtnud.

¹⁾ „Причины невмѣненія въ военно-угол. правъ“. Кн. А. С. Друцкой. 1902 г. lhk. 285.

sattunud. See näitab, et ausõna andmisega talitatakse kergemeelselt ühelt poolt ja on tegemist ausõna väljapressimisega teiselt poolt. Tuleks aga meeles pidada, et ausõna andmisel ohvitseri oma sõna ka tingimata pidama peab ja sellega kõneleb kinnitamisel ainult tõtt. Teisest küljest ei tohi unustada, et ausõna väljapressimine on seadustes keelatud.

Iseenesest pole küll soovitatav, et ohvitseri ausõna ja teiste sõnade vahel vahet tehakse. Kui ainult ausõna on see, mida tingimata uskuma peab, aga kuidas on siis ohvitseri teiste sõnadega lugu? Kas neid siis usaldada või ei? Ja kas alati siis, kui asja tõde teada tahetakse, peab võtma ausõna?

Oleks palju loomulikku, kui iga ohvitseri sõna, kui see mitte naljaks pole öeldud, tõeks võiks pidada.

VII. Kokkuvõte.

Nägime, et sõjaväeline sisemine au on meie isiklik sisemine väärtus, millele teised midagi juure

lisada ega ära võtta ei või; väline sõjaväeline au on korporatiivne au, mida sõjaväelane peab kõrgel hoidma, silmas pidades neid tähtsaid funktsioone ja seda suurt vastutust, mida ta peab kandma. Teisest küljest peab sõjaväelasel olema tarvilik usaldus seltskonna ja rahva poolt, milleta ta ei saa oma kohuseid täita. Sellepärast erilisi isiklikke eesõigusi ohvitseri au kaitsmiseks ei tule nõutada. Parimaks aukaitsemise teguriks ohvitseride eneste ringkonnas jääb intellektuaalne enesekasvatamine, seltsimehelikkuse ja vaimliste sidemete kasvatamine, mis aitaks meid üksteisele lähendada, viia ühisele arusaamisele ja sellega siis likvideeruks kõik arusaamatused iseenesest.

Mõjuvaks aukaitsemise teguriks väljaspool ohvitserkonda oleks ohvitseri enda eeskujulik ülalpidamine, nende isikute ja selle seltskonna valik, kellega ohvitser läbi käib. Mida ettevaatlikumalt ta valib seda seltskonda, seda rohkem on eeldusi, et ära jäävad igasugused arusaamatused au asjus.

Ülemjuhataja teoorias ja praktikas.

Poola endise riigipea marssal Pilsudski kõne kokkuvõte.

K. Udal.

Juba 1924 a. algusel esitas Poola valitsus Seimile n.n. „Poola sõjaväe ülemjuhatusse seaduse eelnõu.“ Seda seaduse eelnõu on marssal Pilsudski algusest peale teravalt arvustanud ning jätkab seda praegugi.

Seaduse eelnõu on ette nähtud, et ülemjuhataja (rahuajal sõjaväe kindral-inspektor) on alluv sõjaministrile. Sellega ei taha marssal Pilsudski kuidagi leppida. Tema soov on, et ülemjuhataja rahuajal alluks sõjaväelistes küsimustes peaministrile ja sõjaajal ühtlasi ka riigipresidendile.

Praegu on selle seaduse eelnõu asi nõndakaugel, et ministrite nõukogu eelnõu Seimi sõjaväelise komisjonist ümbertöötamiseks tagasi tahab võtta.

Mõni aeg tagasi esines marssal Pilsudski Varssavis mitmetuhande kuulaja ees kõnega: „Ülemjuhataja teoorias ja praktikas.“ Kõne kestis mitu tundi, oli sütitav ja kutsus kuulajate seas mitmel korral kiiduavaldused esile. Lasti elada ülemjuhatajat.

Kõne esimeses osas „Ülemjuhataja teoorias“ kirjeldab marssal Pilsudski ülemjuhatajat üldmõistet, tuues näiteid ka oma isiklikuist elamustest ülemjuhatajana. Marssal Pilsudski ütleb, et nimetus „ülemjuhataja“ on ajaloos alati seotud olnud sõjaga. Kui ei ole sõda, siis ei ole ülemjuhatajat, on aga sõda, peab olema ka ülemjuhataja. Ülemjuhataja kohuseks on juhtida, see täh. käskida. Sõna „ülemjuhataja“ räägib ainult juhatuse ulatusest ja sellest, et ülemjuhataja individuaalselt juhib kõike seda, mida sõjaväeks nimetatakse, s.t. kõiki, kes relv käes, lahinguväljal võitlevad.

Marssal Pilsudski ütelse järele on Poolas sagedaseks nähtuseks hoopis vastupidine väide. Nimelt ollakse seal arvamisel, et väikest väeüksust peab ohvitser individuaalselt juhtima, kuid mida suuremaks see üksus kasvab, seda vähemaks muutub individuaalse juhtimise tarvidus. Sellega aga tehakse järelemõtlemata viga.

Juhatada sõjas on hoopis teine asi, kui harilik juhatamine, mis nõuab samuti sõnakuulmist, kuid harilik sõnakuulmine pole seotud surmaga. Ülemjuhataja käsk aga sisaldab eneses surmaidusid. Kui keegi sõjas antud käsus surma hädaohtu eitada tahaks, siis ei teeks ta sellega mitte ainult suure vea, vaid patustaks sõja hädaohtu ja ühtlasi ka ülemjuhataja vastu, kes julgelt enese peale peab võtma käsuandmise, mis seotud surmaga. Kõik, kes lahinguväljal surma saanud või saadud haavadesse pärastpoole surnud, on surnud

ülemjuhataja käsku täites. Seepärast on ülemjuhataja käsul sootu teistsugune iseloom, kui mõne teise inimese käsul, ükskõik missugusest keskkonnast oleks see inimene pärit.

Edasi tähendab marss. Pilsudski, et ülemjuhataja peab hästi arvestama riigi võime ja nõrkustega. Näiteks tulnud temal viimases sõjas N. Venega oma pealtungimise plaan sellepärast muuta, et ei saanud sinna teatud ajaks tarvilikke jõudusid vedada vedurite ja vagunite puudusel, mida teedeministril tarvis oli kartuliseemne laalivedamiseks. Selle üle tulnud teedeministriga kauemat aega vaielda, kuid lõpuks pidanud Pilsudski alla andma, sest vastasel korral oleks sõdade läbi rüüstatud riik ja rahvas sattunud sügisel ülepea semata seisukorda. (Kas siis ikka teedeministril oli õigus! Toim.) Kõige raskemaks ülemjuhataja ülesandeks on marss. Pilsudski arvamisel arvestamine moraalis. Kui paljud õnnetud ülemjuhatajad sõja on kaotanud sellepärast, et nad sõjaväe kõige raskema seisukorra juures ainult kõmu pärast, meelte ja südame rahustamiseks on sunnitud olnud pealetungi ette võtma. Teiseks tuleb ülemjuhatajal arvestada mitte ainult oma, vaid ka vaenlase riigiga. Võidu saamiseks peab ta vaenlase nõrga koha üles otsima, s.o. aja kindlaks määrama, millal vaenlane nõrgeneb, et siis teda sundida alla andma. Peale nende ülemjuhataja omaduste nõutakse temalt veel haruldast jõupingutust vastupidamises. Kuid selleks peavad temal ka olema erakorralised volitused ja õigused, mida aga Poola tulevasele ülemjuhatajale anda ei taheta.

Kui vaadelda ajaloos kokku varisenud riike, siis leiame, et nende kokkuvarisemise põhjuseks on alati olnud kaotatud sõda. Üks suurematest sõjafilosoofidest, nagu von der Goltz, kinnitab, et kõige raskemaks hingeliseks tööks ja kohustuseks, mis inimese peale võib langeda, on nimelt ülemjuhatamine. Sellele põhjendades leiab marss. Pilsudski, et sõjaajal saab iga ülemjuhataja kõikide silmade ja uudishimude peatuspunktiks, vaatamata sellele, kas on see vaenlane või sõber, kõik on temast huvitatud. Tema on alati kõnedes ja uudistes jutuainek. Igaüks nagu tunneks, et võit on olenev kõige rohkem temast, et temast olenevad kõik võitu võimaldavad jõud ja ideed. Sellepärast leiab, et sarnane inimene peab niisugune olema, kes oma närve avalikult peab näitama, sest iga-silm, iga uudishimu, iga sõjaline sündmus tabab tema närve, ja olgu see vaenlane või sõber, igaüks vist mängib tema närvidel oma

nooti, nagu sünniks see omal pillil. Siis on tema avalikkuse omanduseks. Seepärast pole ka ühtki teist inimest, kelle närvid suuremas hävinemise hädas, kui ülemjuhatajal.

Sama von der Goltz'i arvamisele põhjendades tähendab marss. Pilsudski, et ei ole ühtki tundemärki, mille järele inimest ülemjuhatajaks võiks määrata. Ülemjuhatajateks on olnud mitmet värvi ja mitmesuguse kasvu ja iseloomuga inimesed. Kuid missugused kõige kohasemad, seda keegi kindlaks määrata ei saa. Üheks tõeks on, et hea väejuht peab oskama inimestele imponeerida ja mõistma neid juhatada. Ilma selle sisemise omaduseta, mis jõu annab käsuandmisele, ei saa ta kunagi inimese hinge sisemuse peale nõnda mõjuda, et julgelt nõuda sõnakuulmist, mis surmaga seotud.

Peatudes Poola riigimeeste arusaamisel ülemjuhatajast, tähendab marss. Pilsudski, et need süstemaatiliselt ikka kaugemale lähevad igast ülemjuhatajaga seotud arusaamisest. See minevat isegi naeruväärt kaugele — nende arusaamise järele ei olevat ülemjuhatajat tarviski, vaid tema asemel võib selleks ka peaminister olla. Sellekohased õigused ja teooria näitavad, et ülemjuhataja peab töötama käsikäs valitsusega. Poolas võib aga tekkida niisugune olukord, et peaminister, kes sageli sõjaasjandust sugugi ei tunne, hakkab juhatama ülemjuhatajat. Sellest järeldust tehes võib omale julgusti öelda, et peaministril, kes sõjaasjandust ei tunne, peab olema nõunik kas mõne kauge onupoja-leitnandi või rivist välja astunud kindrali näol, sest kõik head ohvitserid astuvad ülemjuhataja alla. Siis kokkukõlas Poola praktikaga lahendatakse ülemjuhataja kvalifikatsioon tema alluvate suhtes peaministri poolt korraldatud aukohtu teel.

Marss. Pilsudski aga tähendab, et tema teooria on alati sarnane olnud, mis nõuab alalist ja süstemaatilist koostööd ülemjuhataja ja valitsuse vahel. Mida sagedamini individuaalselt tugevad inimesed üksteisele kätt annavad koostööks, seda julgemas seisukorras on rahvas, kes sõidab ja ühtlasi on see nähtus

Järeldamärkus: Viimaseil teatel on Ministrite Nõukogu 4. mail s. a. vastu võtnud uue kava sõjaväe juhatuse ümberkorraldamise kohta, millel põhjal loodetakse marss. Pilsudski tagasitulekut sõjaväkke kindral-inspektoriks, kes sõja puhul saab vägede ülemjuhatajaks. Eelmiselt valitsuselt esitatud kava otsustati Seimilt tagasi võtta. 6. V. 26. Toim.

Reservohvitseride ettevalmistusest meil ja välismail.

Võrreldes pealiskaudseltki meie aspirantide kursuse õppekavade Prantsuse ja Belgia reservohvitseride koolide õppekavadega, torkab silma suur vahe. Meie programm väljendab soovi koolitada aspirantidest sõjateadlasi ja kõlkteadvaid reservohvitseri. Belglased ja prantslased ei kasvata reservohvitseridest sõjateadlasi, vaid annavad neile kindlaid teadmisi ja kogemusi sõdurite juhtimiseks kuni pataljonini (patareini, eskadronini). Nende arvates peab kujunema reservohvitserist lahingujuht sõjaks. Kasvatuse ja õpetuse on peaaegselt rahuaegse ohvitseri ülesanne. Aktiivohvitserilt nõutakse, et ta kujuneks sõjamehe kasvataja, õpetaja ja juht, reservohvitserilt nõutakse vaid juhtimise oskust. Loogiliselt peabki see nii olema: reservohvitseri kasvatatakse ja õpetatakse ju sõjaks. Meie kaotame palju kallist aega, andes reservohvitserile teadmisi, mis ununevad reservis viibimisel, millede praktiline väärtus null ja mis ainult päid koormab ja tekitab sõjateaduse diletante.

Et aru saada põhimõttelistest lahkuminekutest meie ja Belgia ning Prantsuse reservohvitseride koolide õppekavades, võrdleme mõningaid aineid, mis seal hoopis teisiti käsitatakse.

Meie aspirantidele õpetatakse sõjakunsti ajalugu alates vanast Kreekast ja Roomast. Sellele puhtteaduslikele ainele pühendatakse 2 tundi nädalas. Prantsuse reservohvitseride koolides võetakse läbi ainult

ka kõige suuremaks paremuseks töötamisel võidu saamiseks.

Minnes üle osale „ülemjuhataja praktikas“, võtab marss. Pilsudski kõneaineks ajajärku, mil ta ise Poola — N.Vene sõja ajal ülemjuhatajaks oli. Marss. Pilsudski enese üteluse järele teeb ta seda selleks, et hoiatada Poolat ja öelda temale, et ülemjuhatajaga peab teisiti ümber käima, kui Poola seda soovib teha.

Algab ajajärgust, mil Poolal veel sõjaväge ei olnud üle nulli, s. o. 1918 a. Teooria järele võidud ette näha selle sõja täielikku kaotust. Sõda tulnud pidada ilma, et tema oma alluvaid oleks tundnud. Lõhutud riikidest voolasid kokku Poola sõjaväelased. Kõik olid tundmata, kuid siiski tuli nende hulgast omale abilisi võtta. Staapides töötasid täitsa võõrad inimesed, millepärast marss. Pilsudskil isiklikult iga vähegi tähtsama asjaga tegemist tulnud teha, mis harilikult sugugi ülemjuhatajasse ei puutu. On ette tulnud kõige jultunumaid äraandmisi, milliseid ilmas üldse veel ette pole tulnud, ning võõra raha eest võideldud tema vastu avalikult kõige häbematumal kombel. Väga paljudel juhustel tulnud temal oma pead kaitsta, s. o. seda ainukest saladuste keskk kohta, kust midagi väljaspoole välja pole läinud.

Kui praegune sõjaminister kindral Zeligovski temale paari kuu eest ettepaneku teinud aktiivteenistusse tagasi tulla ja kindralstaabi ülemakohale asuda, ei ole marss. Pilsudski seda ettepanekut vastu võinud võtta, sest olevat arvamisel, et sarnaseid elamusi mis sellega seotud, tema hing teistkorda välja ei kannataks.

Kõne lõpus soovitab Poola riigimeestele asja tõsisemalt võtta ja ülemjuhatajale tema ametile vastavad õigused ja vabamalt tegutsemise võimalused anda.

Omalt poolt pean juurde lisama, et marssal Pilsudski kõne aine oma sisu ja tooni poolest vastab Poola oludele ja rahva hingeelule. Meie olud ja pealegi veel eestlase hingeelu lähevad Poola omist kaugele lahku, mispärast meile selle kõne põhimõtted tunduvad sageli võõrastena.

Ilmasõda 1914—1918 aastani. Belgia reservohvitseride koolides ei käsitata üldse sõjakunsti ajalugu. Belglased vaatlevad vaid taktika tundidel jalaväe reservohvitseride klassis — jalaväe arenemist 1914 aastast tänapäevani, suurtükiväe reservohvitseride klassis — suurtükiväe arenemist Napoleoni ajast tänapäevani jne. Ka sõjakoolides käsitavad prantslased sõdade ajalugu alates Napoleonist. Sõjakunsti ajalugu üldse ei käsitata keskmistes sõjakoolides. Arvan, et ka meil on luksus õpetada aspirantidele sarnast teoreetilist ja kõrget ainet, mille praktiline väärtus küsitav ja mis ununeb mõne kuuga, jättes mällu vaid üksikuid nimesid.

Aspirantide kursete õppekavades leiame viis (5) taktikat: jalaväe, suurtükiväe, tehniliste vägede, üldine ja praktiline. Esimesed neli teoreetilised. Selleks kasutatakse nädalas 11 tundi: Belgia õppekavas leiame ühe taktika. Jalaväelased õpivad ainult jalaväe taktikat ja teiste väeliikide taktikat nii palju, kui see väljendub koostöös jalaväega, suurtükiväelased — suurtükiväe taktikat, ratsaväelased — ratsaväe taktikat jne. Taktika piirdub pataljoni (patarei, eskadroni) tegevusega. Prantsuse reservohvitseride õppekavades ei leia meie üldse sõna „t a k t i k a“, seal võetakse läbi vastav määrustik: jalaväelased — jalaväe määrustiku I ja II osa, suurtükiväelased — suurtükiväe määrustiku jne. Praktilised ülesanded lahendatakse peaaegselt maastikul.

Arvan, et oleme oma taktika liig abstraherinud tegelikust elust. Meie leiame igasuguseid erilisi taktikaid ja püüame neist teha teoreetilisi teadusi. Sarnasel kujul võime kaugemale minna ja igal alal luua uusi teoreetilisi „taktikaid“. Võiksime õpetada teoreetilisi varustusetaktikat, sanitaar-taktikat, side-taktikat, gaasi-taktikat jne. Ka praktiline taktika meie aspirantidel omab sageli puhtteadusliku, kuiva, teoreetilise kaju. Lahendatakse isegi kirjalikke ülesandeid kaartidel ühe luurpilkonna (jao) peale. Võiks ju veel kaugemale minna ja lahendada kirjalikult kaartidel üksiku mehe lahingutegevust: hüppeid, varjumist, tulistamist.

Nii kui sõjakunsti ajaloos nii ka taktikas on meie lektoritel kaldumus tuua näiteid sügavast Rooma ja Kreeka ajast. Meie ei taha tunnustada, et sõjakunst sammub rohkem kui ükski teine kunst ajaga kaasa ja peab olema moodne ning värske. Taktika, mis on olnud relvadest, vananeb väga kiiresti ja kõik taktikalised võtted, mis olid mõnikümne aastat tagasi head, võivad praegu halvad olla. Just taktika peaks käsutama ainult viimaseid sõdu.

Kui vaatleme administratsiooni programmi, siis veendume, et reservohvitser peab tundma kogu Eesti sõjaväe koosseise, seadusi ja määrustikke. Isegi tabeleid, mis leiduvad „Riigi Teatajas“, peabta peast teadma.

Belgia reservohvitseride koolides piirdub administratsioon: jalaväelastele — jalaväe organisatsiooni vaatlusega ja selle võrdlemisega Saksa ning Prantsuse organisatsioonidega, suurtükiväelastele — suurtükiväe organisatsiooni vaatlemisega jne. Ühtki koosseisu pähe ei õpita, sest need muutuvad alatasa. Seadusi ja määrusi peavad õpilased mõistma vastavast seaduse- raamatust või käsukirjade kogust leida. Viimaste aastate jooksul on küll administratsiooni käsitamine meil paranenud, kuid peaks veelgi piirduma oma suuruses. 3—4 aastat tagasi nõudis tolelaegne administratsiooni lektor meie sõjakoolis isegi sõdurile antava pipra grammide teadmist peast, rääkimata sellest, et õpilased ja kuulajad pidid peast teadma Jaapani sõjaministeeriumi koosseisud, Saksa hobuste kaeranormid jne.

Ka ülejäanud aineid: topograafiat, fortifikatsiooni, sõjageograafiat ja teisi käsitatakse meil liig laialt ja teoreetiliselt.

Mis meil puudulik, kuid mille peale belglased ja prantslased äärmist suurt rõhku panevad, see on reserv-

ohvitseride moraalne või isamaaline kasvatus. Reservohvitseride kursuste organisatsioonile pühendatakse suurimat tähelepanu, sest seal on õpilased intelligentid ja vähemalt keskkooli haridusega. Reservohvitseride koolide õpetajaskond on kvalifitseeritud. Belgias ja Prantsusmaal nõutakse, et reservohvitseride rivi ja teoreetiliste ainete õpetajad oleksid silmapaistvad ohvitserid takti, kasvatus, üldteadmiste ja sõjaliste teadmiste poolest. Neid kiitab kohtadele sõjaminister. Igalt õpetajalt nõutakse emakeele põhjalikku tundmist. Õpetaja peab enne kohale asumist sooritama oma aines katse.

Reservohvitseride koolides peab valitsema rahvuslik-isamaalik vaim ja peavad arenema sõjalised väärtused. Moraalse kasvatus alal peetakse loenguid teemid: „Ülema ja alluva vahekorid“, „Distipliin ja alluvus“, „Moraali tähtsus sõjas“, „Algatus- ja otsustamisvõime“, „Kuidas arendada alluvates moraal“, „Ülema tarvilikud omadused“, „Reservohvitseride tähtsus sõjaväes ja rahvas“ jne.

$\frac{2}{3}$ reservohvitseri õpeajast pühendatakse praktilistele harjutustele ja ülesannete lahendamisele maastikul. Igast reservohvitserist peab kujunema kogunud ja oma teadmistes kindel rühma, kompanii (patarei, eskadroni) juht.

Ka meie peaksime omist aspirantidest kasvatama ja õpetama häid ja kogunud rühma, kompanii (patarei, eskadroni) lahingujuhte. Selleks tuleks õppekavast välja heita teoreetilisi targutusi ja võtta sinna rohkem rakendusteadust ja praktilisi harjutusi. Lahingutegutseb rohkem instinkt kui mõistus, sellepärast peaks juba rahuaeg tegelikkudel juhtidel kõik lahinguski tarvisminevad teadmised ja võtted instinktiivseteks muutma. Tuleks esile tuua kasvatuslik külge.

Ka mahukamate loengute kannatlik pähetuupimine ja nende täpsus, sõna-sõnaline ettevuristamine eksamil ei anna palju, vaid muudab õpilased isegi iseseisvaks tööks võimetuks. Kaob iseseisvus, omapärsus ja algatusvõime. Õpilased hea näituga, kuid puuduliku mõistusega on selle süsteemi juures esimestel kohtadel. Kuid sõjaväe-amet nõuab tugevat iseloomu, otsusvõimet, kiiret taipamist, vaatlusvõimet, tahtejõudu ja enesevalitsemist. Seda saab õpilastes arendada ainult siis, kui õppekavad nõuavad rohkem iseseisvat tööd, kui on rohkem praktilisi õppusi, kui õpetajad on head kasvatajad ja tõsised sõjateadlased.

R. M.

Luure ja valvekaitse kahurväes Saksa määrustiku järele*).

G. Leets.

a) Luure.

Kahurväe luure alale kuulub kõik, mis vaenlase juures sünnib, mille tähendus oma kahurväe paigutamisel ja lahinguihesannete täitmisel.

Rännakuure, lahinguluure ja märkide luure sulavad järjekorras järk-järgult ühte.

Manööversõjas kahurväe lahinguluuret ja märkide luuret peab alustama aegsasti kindla kava järele, sest vastasel korral võib sündmuste kiire käigu tõttu kergesti korraldustest andmetest ilma jääda.

Moodsas sõjaväes alluvad diviisi suurtükiväe ülemale luure ülesannete täitmiseks avio-gruppide vaatluskadrillid ja vaatlussalgad.

Esimesed algteated tulevad harilikult lenduriteelt, kes toimivad üldluuret.

Kahurväe lenduritele antakse erilised luureribad, piiratud nii laiuses kui kõrguses.

Peale selle võib suurtükiväe ülem saata ette kahurväe piilkonnad, mis koosnevad ühest ülemast (ohvitser) ja mõnest ratsanikust.

Neid piilkondi tuleb välja saata ainult siis, kui saadud teadete põhjal või vaenlase olemasolu või pealetungi tundemärkide järele võib oodata lahingut.

Väeülema kaugelüure andmete alusel peab piilkondadele antama selged ülesanded; vähemalt peab piilkondadele ära näitama ribade piirid, kus neil luuret tuleb toimetada.

Piilkondade peaulesanne on luurata teed, vaatlustingimused ja muud andmed, mis tarvilikud kahurväe liikumiseks.

Harilikult ootavad piilkonnad väljasaatjat ülemat kokkulepitud kohas.

Piilkondade poolt saadud tähtsad teated vaenlase üle, mis ei kuulu otsekohele nendele antud ülesannete hulka, peab teadustatama ka lähemal seisvale jalaväeosale.

*.) Ausbildungsvorschrift für die Artillerie. Heft 18. Die Kampfschule, 1922.

Piilkondade ülemad ei tohi kõrvale kalduda oma otkesohetest ülesannetest üldluure ülesannete täitmisega.

Piilkondade väljasaatmise juures peab talitama väga kokkuhoidlikult, sest olukord võib nõuda iga silmapilk uute ohvitseride ja ratsanikkude saatmist, kuna see tundubalt nõrgestab väeosa.

Tähtsa abinõuna märkide luure juures esinevad kahurväe mõõdukamad.

Nende tegevuse asukohad tuleb valida suurtükiväe ülema lähedusse.

Mõõdupunktide asetamine maastikul ei ole seotud oma diviisi piirkonnaga: tarbekorral võib neid paigutada ka naaberdiviiside piirkondadesse.

Manööversõjas et rutemini astuda tegevusse, mõõdupunkte võib üles anda lihtsustatud mõõdu meetodiga, seni kui topograafia rühmad teevad täpse trigonomeetrilise ülevõtte.

Sel viisil tekib esialgne võrk, mis ei olene kaardist ja trigonomeetrist punktidest, kuid küllaldane väeosade esialgsete nõuete rahuldamiseks; ta annab võimaluse toimetada mõõdulure ja tulistada luuratud märke.

Moodsates väeühendustes, kui vaatlustingimused osutuvad ebasoodsateks, mõõdu meetod täiendatakse lõigete meetodiga õhupallidelt. Sealjuures kujutavad õhupallid kõrgeid mõõdupunkte.

Topograafia rühmade tegevus oleneb kasutada olevast ajast.

Moodsas sõjaväes märkide luure õhuvaatluse abil osutub maapealsest rohkem praktilisemana ja täiendab märksa viimast, sest et õhuülevõtte annavad enam täpsemad andmed vaenlase asukohtadest ja maastikust vaenlase raioonis. Erilise tähtsuse ja väärtuse omab õhuluure vaenlase kahurväe positsioonide, jalaväe eellinide, lohkudes, asulates kõrgustikkude taga olevate kasulikkude märkide leidmisel ja kindlakstegemisel. Tõsi küll — õhuülevõtte süstemaatilise uurimise ja kasutamise manööversõjas võtab liig palju aega, kuid võib arvestada sellega, et sageli tähtsamad õhuvaatluse tagajärjed teatatakse õhuvaatleja poolt enne ülevõtte ilmutamist isiklike ettekande (teada- ande) näol.

Moodsate abinõude hulka märkide luure alal kuuluvad veel mast-vaatlustorud ja kõlamõõdu aparaadid.

Paremate, täiusliste luureabinõudega peab varustatama neid kahurväe osi, millele lasub tähtsamate ja raskemate märkide tulistamine, nimelt — osi, mis võitlevad peaaesjalikult vaenlase kahurväega.

Moodsas sõjaväes omab õhuvaatlus veel suurema väärtuse märkide luure alal positsioonisõjas, kus märgid maa pealt vähe nähtavad ja harilikult mitte liukuvad. Peale selle pakub positsioonisõda õhuluure sisseseadmiseks ja tegevuse korraldamiseks ilhe väga tähtsa teguri — aja rohkuse.

Sellepärast, ka positsioonisõjas on maa peal sel vaatlusel esimese järgu tähtsus kahurväe märkide luure, sest tema tegeuse katkestamatult, vahetpidamatult, kuna õhuvaatlus aina lühikeste ajajärkudena. Siiski, üksi temast ei jätka märkide luureks ei manööversõjas ega sedaenam positsioonisõjas, kus vaenlane end hoolikalt varjab.

Maapealseid vaatluspunkte, igahüt eraldi ja kõiki kokku kasutatakse paremini positsioonisõjas, kui manööversõjas, sest kestev olukord lubab välja töötada ühise kooskõlastatud vaatlusplaani ning täiuseni arendada telefonivõrku ja teisi side vahendeid. Peale selle on kergem kasutada neid naabrspiirkondade vaatluspunkte, kust avaneb hea vaade maastikule.

Eelvaatluspunktid positsioonisõjas on määratud üksikasjade luuramiseks vaenlase seisukoh-

tades läheda maa pealt. Ühtlasi, vaatlejate juuresolu kindlustab jalaväe püsivust ja võimaldab kahurväele aegsasti rahuldada jalaväe eelosade erilisi soove. Sellejuures tuleb aga alati meeles pidades, et kõva tule all side võib katkeneda, mille tõttu eelvaatluspunkt on sunnitud oma tegevust ajutiselt lõpetama.

Rahulistes rinde piirkondades võib kahurvägi raskendada vaenlasele märkide luure tule katkestamisega lendurite ilmumisel.

Tulistamise juures ei tarvitse tihti tähelepanu pöörata nendele vaenlase õhupallidele, mis alaliselt õhus hõljuvad.

On raske vahet teha patareide õigete ja vale positsioonide vahel. Kahurväe nõrga tegevuse ajal viimased erinevad õigetest sellega, et mürsu lõhkemise moment ei ole kooskõlas lasengu helgiga.

Kahurvägi, kelle käsutada moodsad vaatlusabinõud, peab püüdma välja kutsuda vaenlase kahurväe ja selleläbi leida tema patareide asukohad; seda eesmärki saavutab enamasti vaenlase jalaväe positsioonide osaline tulistamine oma kahurtulega.

Kahurväe luure märkide järele peab alati täien-dama jalaväe luure, eriti just positsioonisõjas, kus jalaväe luure kavakindla organisatsiooni juures annab häid tagajärgi, ilma milledeta kahurvägi ei suuda täies ulatuses omi ülesandeid täita.

Jalavägi võib peaaesjalikult informeerida muudatustest vaenlase jalaväe positsioonides (kaevikud, jooksukraavid, kuulamise postid, takistused, kuulipildujate ja miinipildujate asukohad, vaatluspunktid), väeosade vahetusest ja teistest ümberpaigutustest.

Alaline ja vahenditu teadete vahetamine jalaväe ja kahurväe vahel on ilmtingimata tarvilik.

b) Valvekaitse.

Kahurväe lahingupositsioone kaitseb kahurväe ees võitlev jalavägi. Kui positsioonil asuv kahurvägi suudab tulistada eelseisvat ala ka ligemalt distantsidelt, siis kaitseb tema ennast rindelt oma tulega; vastasel korral tagab kahurite julgeoleku lähedamaa kaitse. Mõnikord on tarvilik eriline jalaväe kaitse.

Ootamata kallaletungi eest lahtise tiiva pealt peab kaitsma enda valveolek. Tiivale asetatud patareid peab ilma erilise korralduseta hoolitsemata tiivkaitse eest.

Kahurväe positsioonide õhukaitset teostavad zeniit patareid, millised määrab selleks otstarbeks suurtükiväe ülem.

Korrapäraseks abinõuks patareid kaitset madalalt lendavate vaenlase lennukite vastu on patareid koosseisus ette nähtud kuulipildujad.

Korteritesse paigutamise kaitset võib välistele valvepostidele anda üksikud kahurid. Viimased tuleb nii üles seada, et nad võiksid tule all hoida korterite juurde tulevad teed. Õine laskmine peab aegsalt ette valmistatud olema, samuti tuleb valmis olla ootamatult ilmuvate tankide tulistamiseks.

Kui kohalikud elanikud on vägede vastu vaenulikud, — soovitav ka sisemisi valveposte kõvendada üksikute kahuritega.

Õhukaitset korteritesse asumisel saavutatakse zeniit kahurite paigutamisega korterite raiooni.

Valvekaitsele peab reeglina juurde andma kahurväe osad, eriti kui on oodata vaenlase pealetungi. Olukorrad on selle kahurväe osa paigutamine — tervelt ehk osaliselt — laskevalmis lahingupositsioonile või valve seisukorda jätmise valvekaitse varu juures.

Sageli osutub otstarbekohaseks anda valvekompaniidele üksikud kahurid selleks, et hoida tule all vaenlase poolt tulevaid teid.

Moodsas sõjaväes antakse valvekaitse juurde zeniit kahurvägi.

Sõjalaevastikkude arenemisest viimasel ajal.

I. Ilmasõjast kuni Washingtoni konverentsini.

On üldiselt teada, et üle nelja aasta kestnud Ilmasõda vaatamata sellele, et vastane pool täiesti alla suruti, ilmale soovitud rahu kaugeltki veel ei andnud. Rohkem kui kunagi enne talitati rahu kindlustamiseks vana põhimõtte, „Ci vis pacem, para bellum“ (Kui tahad rahu, siis valmista sõja vastu) järele. Võitlus hegemoonia pärast, mis on valitsenud ilmas kõigil aegadel, kestab ka tulevikus edasi. Vahelduvad vaid tegelased sellel suurel tribüünil, vahelduvad ka abinõud, mis selleks võitluseks tarvilised.

Käesolevas artiklis tahaksin vaadelda ühe tähtsama võitlusvahendi — sõjalaeva — arenemist peale Ilmasõda. Materjalina siinjuures olen kasutanud „Taschenbuch der Kriegsflotten“, „Nauticus 1926“, ajakiri „Schiffbau“ j. t.

Nagu igale teise sõjapidamise vahendi, nii andis Ilmasõda ka sõjalaevastiku arenemisele uue tõuke. Kasutati Ilmasõja merelahingute kogemused, võeti

appi igasugused tehnilised uuendused ja leidused ning juba Ilmasõja ajal, kuni paar aastat peale seda olid tähtsamatel merevõimudel laevastikkude ehituse programmil valmis, mis oma ulatuse poolest, nii laevade suuruse kui ka arvu mõttes jätsid kõik senised kaugele maha. Et edaspidistest arvudest paremini aru saada toome siin kolme tähtsama mereriigi — Inglismaa, P. Am. Ühisriikide ja Jaapani suuremate lahinglaevade ja lahingristlejate mõõdud Ilmasõja lõpul.

Lahinglaevade (battle ship, Schlachtschiff) ja lahingristlejate (battle cruiser, Schlachtkreuzer) vahe kohta võiks öelda niipalju, et esimesed erinevad tugeva kahurväe ning soomuse, viimased aga suure kiiruse poolest. Mis puutub tabelites toodud veeväljasurvesse, siis vastab see siin laeva kaalule täies varustuses, s. o. ühes kütteaine, katlaeeve ning sõjamoonaaga. Relvastuse all on antud andmed ainult raske ja keskmise kahurväe kohta. Peale selle on aga igal laeval veel hulk vähemaid suurtükke ja mõni torpeedoaparaat.

TABEL 1.

Lahinglaevad.

Riik.	Arv	Vettelaskmise aasta	Veeväljasurve mt. tn.	Kiirus sõlmedes	Inditseeritud hobusejõud	Relvastus	Küljelaengu koguk. kg	Soomuse paksum. veeliinis mm
Inglismaa	3	1915—16	34.000	21—22	40.000	8—38,1 cm	7397	330
						14—15,2 cm		
	5	1913—15	33.500	25	75.000	8—38,1 cm	7352	
P.-Am. Ühisriigid	2	1914—15	31.750	21—22	40.000	8—38,1 cm	7397	356
						14—15,2 cm		
	3	1917	33.500	21	33.000	12—35,6 cm	7779	
	2	1915	33.000	21—21,4	34.000	14—12,7 cm	7779	
Jaapan	2	1916—17	31.750	23	45.000	12—35,6 cm	7992	305
						20—14,0 cm		
	2	1914—15	31.100	22—22,5	40.000	12—35,6 cm	7983	

Lahingristlejad.

Inglismaa	2	1916	33.000	31,7—32,7	126.000	6—38,1 cm	5310	229
						17—10,2 cm		
Jaapan	1	1913	35.500	29	100.000	8—34,3 cm	5352	229
						12—15,2 cm		
	4	1912—13	28.000	27—27,8	82.000	8—35,6 cm	5763	203

Ühisriikidel puudusid lahingristlejad täiesti; üldse on Ühisriikide laevastiku nõrgaks küljeks olnud alati ristlejate puudumine.

Kui arvestada vähemate ja vanemate laevadega, mis sõja lõpul laevastikkude koosseisu kuulusid, siis saame nende kolme riigi lahinglaevastikkude kohta järgmise kokkuvõtte:

Inglismaa	lahinglaevu	— 53 —	1.094.000 tn.
	lahingristlejaid	— 13 —	355.900 tn.
P. Am. Ühisr.	lahinglaevu	— 29 —	677.300 tn.
	lahingristlejaid	— —	—
Jaapan	lahinglaevu	— 14 —	279.900 tn.
	lahingristlejaid	— 4 —	112.000 tn.

Samane oli jõudude vahetõde sõja lõpul. Nagu näha, on vana merele valitseja — Inglismaa — ikka veel kaugel teistest ees. Kuid mitte ainult üldtonaashi, vaid ka üksikute laevade lahinguvõime ja isiklise koosseisu tubliduse poolest. Siiski — mõõda on ajad, kus Inglismaa valitses merd jagamatult. Kiire tehniline ja majandusline arenemine, samuti kapitali määratu juurevool Ilmasõja ajal tõstis P.-Am. Ühis-

riigid üheks esimeseks riigiks ilmas. Et oma ülevõimu ka sõjaliselt maksuma panna, asuvad nad eht ameerikalikkusega sõjalaevastiku ehitamisele, ning juba 1916 a. on neil programm valmis, mille teostamine neid ühelhoobil oleks teinud esimeseks merevõimuks ilmas. Ühisriikide kavatsused laevastiku suhtes kutsusid teises Vaikseokeani suurriigis — Jaapanis — esile suure ärevuse. See noor saarteriik, kes oma laevastiku tublidust juba esimesel suuremal väljaastumisel (Vene-Jaapani sõda) hülgavalt oli demonstreerinud, oli Ilmasõja ajal kerkinud kolmandaks merevõimuks ilmas, püüdes kõigiti kindlustada oma saarte julgeolekut. Isegi nüüd, kus tema kardetavam võistleja — Ameerika — asub nii ennenägemata suurejoonelisel laevastiku ehitamisele, ei kohku jaapanlased tagasi, vaid asuvad neile omase energiaga kavatsuste teostamisele, mis oma kolossaalsuse poolest Ameerika omadest sugugi maha ei jää. Muidugi ei taha ka Inglismaa neist maha jääda, vaid püüab veel oma langevat üleolekut kindlustada. Iseloomustava pildi sellest võistlusest annab kolme mainitud riigi laevaehituse programmide võrdlemine, millised osalt sõja ajal, osalt peale sõda üles seati ning jaolt ka teostati.

TABEL 2.
Lahinglaevad.

Riik.	Arv.		Veeväljasurve mt. tn.	Kiirus sõlmedes	Inditseeritud hobusejõud	Relvastus	Kütelaengu kogukaal kg	Soomuse paksus veefinns mm	Mis aastal otsustas ehitada	Valmis saamise tähtaeg
	Kavatseti ehitada	Ehitati valmis								
Inglismaa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
P.-Am. Ühisriigid	2	3	33.100	21—21,4	30.900	12—35,6 cm 14—12,7 cm	7779	356	1915	1919
	4	3	34.100	21	28.900	8—40,6 cm 14—12,7 cm	7775	406	1916	1920—21
	6	—	45.700	23	60.000	12—40,6 cm 16—15,2 cm	11804	406	1916	„
Jaapan	2	2	34.300	23	46.000	8—40,6 cm 20—14,0 cm	8319	330 ?	1916—17	1919—20
	2	—	41.200	23—24	„	10—40,6 cm 20—14,0 cm	„	„	1918	1923
	4	—	45.000	„	„	12—40,6 cm 8—45,7 cm	„	„	1920	„

Lahingristlejad.

Inglismaa	4	1	45.000	31	144.000	8—38,1 cm 12—14,0 cm	7303	305	1916	1920
	4	—	45.000	„	„	40,6 cm kahurid	„	„	1921—22	„
P.-Am. Ühisriigid	6	—	44.200	33,25	180.000	8—40,6 cm 16—15,2 cm	„	127 ?	1916	„
	4	—	44.200	33	„	8—40,6 cm 20—15,2 cm	„	„	1918—19	1923—25
Jaapan	4	—	45.000	„	„	8—40,6 cm ehk 45,7 cm	„	„	1920	1928

Toodud tabelist näeme, milline pinev võidu jooks üksteist laevade suuruse ja relvastusega ületrumpamises nende kolme riigi vahel valitses. Kujutatagu ette ligi 1000 r. j. pinnaga terashüglast, mis ainsa laenguga üle 700 puuda raske mürsu mitmekümne kilomeetri kaugusele paiskab ja 60 klm kiirusega tunnis edasi tormab. Parema kujutluse saamiseks toome siin praeguse aja ilma suurima sõjalaeva — Inglise lahingristleja „Hood’i“ mõödud, mis järgmised: pikkus — 272,5 mtr, laius — 31,7 mtr, sügavkäik — 8,7 mtr, meeskonna arv — 1450 (teised andmed v. tab. 2. Inglise lahingristlejad). Maksma läks sarnase ehitus umbes 15 miljardi Emk. Võrdluseks võiks öelda, et meie suure naabri kõige suuremate sõjalaevade „Marat“ ja „Parishskaja Kommuna“ andmed järgmised on: p. — 181 mtr, l. — 26,5 mtr ja sügavkäik — 8,3 mtr, vastav veeväljasurve — 26.000 tn. Relvastatud on nad 12 — 30,5 cm ja 16 — 12,0 cm kahuriga, peale selle 4 torpeedotoru. Meeskonna arv — 1200. Kui veel meelde tuletada, et Venema jaapani sõjast osa võtnud kõige suurem lahinglaev oli Jaapani admirali lipulaev „Mikasa“, mille veeväljasurve 15,140 tn., kiirus — 18 sõlme, relvastus — 4 — 30,5 cm, 14 — 15,0 cm, 20 — 75 mm ja 12 väiksemat kahurit ning 4 torpeedoaparaati, ehit. 1900 a., siis võime enesele kujutleda, millise hiigla arenemisastme sõjalaevad viimase vähem kui kahe aastakümne jooksul („Hood“ sai valmis 1918 aasta lõpul) läbi on teinud. Ja ei või öelda, et tehnilisest küljest asja peale vaadates siin oleks jõutud viimase piirini, millest kaugemale minna võimata. Sugugi mitte. Põhjused aga, mis suurriike sundisid Washingtoni konverentsile kokku tulema ning mille tagajärjel neil praegu ainult üks 45.000 tonniline sõjalaev on, kuna neid juba 10 aastat tagasi 16 ning hiljem veel kord 16 juure kavatseti ehitada, peituvad hoopis teisel. Neid põhjusi, eriti aga muudatusi, mida Washingtoni konverentsil vastu võetud otsused sõjalaeva ehituse arenemises välja kutsusid, vaatleme lähemalt järgmises peatükis.

II. Ajajärk peale Washingtoni konverentsi.

Konverentsi kokkukutsumise põhjused. Alati kui Washingtoni konverentsist ajakirjanduses juttu, on selle põhjustena ikka ette toodud ideelisi eesmärke, nagu üldist dearsmeerimist, üleilmilise rahu kindlustamist jne. Kuid nagu ilmapoliitika aluseks on olnud ikka rahvaste majanduslik käekäik, nii ka seekord siin. Kui P.-Am. Ühisriigid 1921 aastal oma memorandumiga suurriikide poole pöördusid ning neid üles kutsusid laevastikkude vähendamise konverentsile kokku tulema, siis olid neil seks kaaluvad põhjused. Esiteks oli sõja lõppemisega kadunud ka sõjaaegne vaimustus suure laevastiku vastu ning ühes sellega ka tahtmine määratud summasid sõjalaevastikule ohverdada. Teiseks ning vast palju kaaluvamaks argumendiks tuleb aga pidada asjaolu, et laevaehituse arenemise juures senise tempoga ette võis näha Panama kaanali kitsaksjäämist suurte lahinglaevade liikumiseks. See tähendab aga seda, et Ühisriigid kumbagi ookeani tarvis omale laevastiku oleks pidanud ehitama või Panama kaanali laiendamisele asuma; mõlemad ettevõtted osutusid isegi ameeriklastele liig kulukaiks.

Parem ei olnud lugu ka Inglismaal. Olles kõrvaldanud aastakümneteks oma kardetavamata võistleja — Saksamaa — ei olnud inglastel enam otsekohest tarvidust oma laevastikku palju suurendada. Peapõhjus peitub aga siingi kuluka Ilmasõja tagajärjel halvenenud majanduslikes olukorras, mis ei võimaldanud võistelda rikka vastasega — Ameerikaga. Inglismaa tundis et tuleb loobuda oma põlisest deviisist — „Britannia, rule the waves“ (Inglismaa, valitse voogude üle). Loomulikult tervitati siin rõõmuga Ameerika programmi, mille järele täielik ülevõim merel võrdset kahe sõbraliku anglosaksi riigi kätte oleks koondunud, ja seda pealegi ilma eriliste kuludeta. On põhjust oletada, et mõlemad riigid juba enne konverentsi algust selle põhimõtetes ühisele arvamisele olid jõudnud. Seda arvamist tõendavad esiteks ühised huvid

ja teiseks see üksmeelne käsikäes töötamine, mida tähtsamate küsimuste otsustamisel pea kogu konverentsi kestvusel mõlema riigi vahel tähele võis panna. Mis puutub teistesse osavõtnud riikidesse (Jaapan, Prantsusmaa, Itaalia), siis ei suutnud nad sarnase ülivõimu ees kuigi palju oma nõudmisi läbi viia.

Ameeriklaste ettepanekud. Kava, mille ameeriklased kokkukulnud riikidele esitasid, oli peajoonetes järgmine. Lahinglaevade veeväljasurve¹⁾ ei tohi tõusta üle 35.000 tonni, kahurite kaliiber mitte üle 40,6 cm, vähemalt 10 aasta jooksul peale lepingu ratifitseerimist ei tohi ükski allakirjutaja riik ühtki lahinglaeva ehitada. Vahekord Inglise, Ameerika, Jaapani, Prantsusmaa ja Itaalia lahinglaevastikkude tugevuse vahel pidi olema 5:5:3:1,75:1,75, kusjuures esialgne laevastikkude suurus oleks olnud: Inglismaal — 18 lahinglaeva ja 4 lahingristlejat, kokku 604,450 tn.; Ameerikal — 18 lah. laeva — 500.650 tn. ja Jaapanil 6 lah. laeva ning 4 lah. ristlejat — 290.700 tn. Hiljem, peale uute laevade ehitamist vanade asemele oleksid vastavad arvud olnud 525.000: 525.000:315.000:175.000:175.000. Samuti olid ette nähtud ülemmäärad ristlejate, veealuste paatide ning lennukite emalaevade tonnaashi kohta sama vahekorra järele mis lahinglaevade juureski. Kuna need aga, välja arvatud lennukite emalaevade piiramine, vastuvõtmist ei leidnud, siis ei maksa nende juures pikemalt peatuda.

Vastuvõetud otsused. Lõpulikult kujunes asi siiski vähe teisiti. Kuna jaapanlased kuidagi oma moodsamast, peaaegu valmis ehitatud lahinglaev „Mutsust“ (34.300 tn.) loobuda ei tahtnud, muudeti esialgne kava järgmiselt: Jaapan ehitab „Mutsu“ valmis, Ameerika — 2 „Maryland“ tüübilist (34.100 tn.) lahinglaeva (mis juba 80—90% valmis olid) ning Inglismaa peale lahingristleja „Hocdi“ veel 2 täitsa uut lahinglaeva (nagu teada on need laevad — „Rodney“ ja „Nelson“ juba peaaegu valmis). Mis puutub ristlejate ja veealuste paatide ehitamisse, siis jäeti nende üldtonnaashi ülemmäär peaaesjalikult Prantsusmaa ägeda vastuseisemise tõttu vabaks. Siiski ei tohi ühe ristleja veeväljasurve tõusta üle 10.000 tonni ning tema kahurite kaliiber üle 20,3 cm. Kindlaks määrati veel lennukite emalaevade veeväljasurve ülemmäär — 27.000 tn. 20,3 cm kahuritega, samuti lubatav üldtonnaash — Inglismaal ja Ameerikal — 135.000 tn., Jaapanil — 81.000 tn. ja Prantsusmaal ning Itaalia — 60.000 tn.

Suurejoonelisi muudatusi, mida selle kava teostamine riikidelt nõudis, ei saa siin ruumi puudusel kahjuks lähemalt kirjeldada. Tähendame ainult, et peale suure hulga vanemate laevade, mis pidi kõrvale heidetama, ka kõigi tabel 2-es ette nähtud laevade ehitusest (välja arvatud paar erandit) tuli loobuda. Ühtekokku pidid nimetatud kolm riiki kolikambrisse heitma 66 täitsa valmis või alles ehitusel olevat suurt lahinglaeva kogutonnaashiga — 1.878.043 tonni, see on kvantitatiivselt ligi poolteist korda rohkem kui neil praegu olemas.

Uued lahinglaevad. Nagu nägime, määrati Washingtoni konverentsil kindlaks lahinglaeva ja ristleja veeväljasurve ning kahurite kaliibri ülemmäärad, kusjuures lahinglaeva mõõtused isegi tublisti vähendati. Loomulikult juhtis see sõjalaevade edaspidise arenemise teistele radadele. Kuna seni võistlus seisis peaaesjalikult üksteisest laeva mõõtude, kahurjõu ning kiiruse poolest ettejuudmises, tuli nüüd võistlejate maade konstruktoritel rohkem üksikute elementide tehnilise täiendamise kallal pead hakata murdma, silmas pidades just Ilmasõja kogemusi.

Uusi lahinglaeva, nagu ülemal nägime, lubati ehitada ainult Inglismaale. Olgugi et mainitud laevad — „Rodney“ ja „Nelson“ — juba peaaegu valmis, tea-

take neist väljaspool siiski võrdlemisi vähe; niivõrd saladuses hoiavad inglased seda. Arvatavasti jäetakse ära laeva kere juures väline torpedo kaitseks ehitatud mõhk (bulger, Wulst), mida senini õige otstarbekohaseks peeti, ja viiakse laeva sisse, mille tõttu kere tuntavalt laieneks. Suuremaks uuenduseks oleks aga raskete kahurite asetuse, milline üldise arvamise järele koosneks 9-st 40,6 cm kahurist kolmes soomusornis, mis kõik laeva etteotsa tema kesktasapinda paigutatud. Juba nn. „triple“ tornid (kolm kahurit ühes tornis) on Inglise laevastikus esimesed omasarnased (välja arvatud katsed ühe monitoriga), kuid täielikuks uudiseks terve ilma sõjalaevastikkudele tuleb pidada kogu raske kahurjõu paigutatud laeva etteotsa. Et kahurite (eriti 3-nda torni) lasketingimused selle asetuse tõttu võrdlemisi halvenevad, peab arvama, et sarnase uuenduse põhjuseks oli just tagumise dekiosa vabakssaamine, mida siis võib kasutada lennukite pealevõtmiseks. Ehitavad ju praegu kõik suuremad riigid oma suuremad laevad lennukite pealevõtmiseks ümber.

Ka keskmises kahurväes, mis koosneb 12—16-st — 15,2 cm kahurist, on paigutus kahekaupa kinnistesse tornidesse võrdlemisi uudiseks; seni paigutati need pea alati üksikult kasemattidesse või üksiktornidesse. Kas veel teiste laevaosade juures tähtsamaid muudatusi ette on võetud, on praegu teadmata. Kaunis töönaolikud oleksid mõned uuendused katelde ja masinate paigutuses, kuid igasugused andmed selle kohta puuduvad seni.

Ristlejad. Kuni Ilmasõja lõpuni mõisteti kergeste ristlejate (light cruiser, geschützte Kreuzer) all vähemaid, võrdlemisi kiireid (23—30 slm.) sõjalaeva. Nende veeväljasurve kõikus 3000 — 56000 tn. vahel, relvastatud kuni 15,2 cm kahuritega ja kaitsitud 25—75 mm soomusega. Nende ülesanded olid väga mitmesugused. Võiks siiski öelda, et vähemad neist täitsid peaaesjalikult kergeluure ülesandeid, kuna suuremad pidid kas vaenlase vähemaid sõjalaeva või kaubalaeva hävitama ja oma kaubandust kaitsma. Muidugi tuli neil ka omasarnastega võitlust pidada. Peale Ilmasõda, eriti viimasel ajal ei leia me enam pea kusagil sarnaste laevade ehitamist. Leiti, et kergeluure ülesanded väga hästi ka suurendatud torpedopaadid, n. n. torpedopaatide juhtlaevad (Flotilla leaders, milliste hulka ka meie „Lennuk“ ja „Vambola“ kuuluvad) täita võivad. Teisest küljest nõudis aga Ilmasõja ajal ikka rohkem ja rohkem heakskiitmist leidev sõda kaubalaevade vastu, samuti ka üksteist laevade suurusega ületrumpamise printsipi suuremate kergeristlejate tüübi edasiarendamist. Nii asutatakse Inglismaal juba 1917 aastal ristlejate („Hawkins“ klass) ehitamisele, mille veeväljasurve 9.700 tn., kiirus 30—31 slm., relvastatud — 19 cm kahuritega; sellele järgnevat 1919 aastal samuti Inglismaal „Emerald“ klass — 7.700 tn. 15,2 cm kahuritega ja 1920 aastal Ameerikas „Omaha“ klass — 7.620 tn. samuti 15,2 cm kahuritega. Hiljem, peale Washingtoni konverentsi mis lubas ristlejate ehitamist kuni 10.000 tonnini, — 20,3 cm. kahuritega, võtavad kõik riigid selle täiesti uue tüübi vastu. Selle kõrval areneb välja veel teine, 8.000 tn. tüüp, millejuures pannakse peaarhukki kiirusele, kuna suurema tüübi juures kahurjõud erilist tähelepanu leiab. Praegu on sarnaseid ristlejaid valmis või ehitusel: Inglismaal — 7, peale selle 4 „Hawkins“ ja 2 „Emerald“ tüübilist; P. Am. Ühisriikides — lubatud ehitada 2, peale selle valmis 10 „Omaha“ tüübilist; Jaapanil — 8; Prantsusmaal — 5, lubatud alata 1925 a. — 1; Itaalias — 2, lubatud alata 1925 — 2. Lähemad andmed nende laevade kohta puuduvad, kuna võistluse pärast iga riik peab nad võimalikult oma teada. Teatud mulje saamiseks pole vast siiski huvitusetu ära tuua tuntud Inglise konstruktori, Sir George Thurston'i poolt 1925 a. Brassey's Naval Annual'is avaldatud projekte 10.000 tonniste ristlejate kohta. Thurston on välja töötanud neli järgmist variatsiooni.

¹⁾ Siin nagu ka hiljem ristlejate juures on jutt nn. Standard veeväljasurvest, s.o. laev ilma küttematerjaliga, katlavee ja sõjamoona.

Tüüp	Kiirus sõlmedes	20,3 cm kahurid	Soomustornide paigutus	Küljesoomuse paksus mm	Soomustornide ja dekkide soomus mm
A	35	3 soomustorni, à 3 kahurit	2 ees, 1 taga	25—75	25—30
B	34½	4 soomustorni, à 2 kahurit	2 ees, 2 taga	—	25—75
C	34	3 soomustorni, à 3 kahurit	Kõik ees	—	25—50
D	34	3 soomustorni, à 2 kahurit	Kõik ees	—	25—75

Olgugi, et need projektid era konstruktori poolt valmistatud ning teada pole, kui võrd need admiraliteedi omadele vastavad, suudavad nad siiski pakkuda umbkaudset pilti sellest uuest sõjalaeva tüübist. Pealegi võib kaunis kindlasti öelda, et suuri lahkuminekuid ei tule. Kui üksikuid teateid uskuda, siis panakse eriti relvastuse peale suurt rõhku Ameerikas, kus kuuldavasti kuni 12—20,3 cm kahurit ühe ristleja peale tulevat. Soomuse kohta ollakse siin arvamisel, et kui üldse soomusega kaitsta, siis peab see ka täielikult vastu pidama, kuna ühe sarnase ristleja soomust aga võimata nii paksuks teha, et ta 20,3 cm mürskudele vastu paneks, siis võib olla, loobutakse soomusest üldse või paigutatakse ainult kõige elulisematesse osadesse. Tugeva kahurjõu poolt ollakse ka Prantsusmaal, kuid siin torkab veel silma eriti suur kiirus, mis mõnede teadete järele tõusvat kuni 36 sõlmeni, tarvitades sealjuures 130.000 hobuse jõudu. Kui veel juurde lisada, et prantslaste teadete järele nende uute 20,3 cm kahurite mürsud sama suure läbilöögi võimega on kui ennesõjaaegsed 30,5 cm, siis peab tunnustama, et see uus ristleja kujuneb tugevaks

sõjaliseks üksuseks. Olgugi et sarnased laevad mere-lahingutes, kust suuremad laevad osa võtavad, otsustava tähtsusega pole, tõstavad nad, kuna nende ehituse arv piiratud pole, laevastiku üldtugevust tunduvalt ja aitavad seega Washingtoni kokkuleppe mõju vähendada.

Lõpuks ei saa mainimata jätta uemat uudist sõjalaevade alal, nimelt prantslaste kavatsust ehitada ühe 35.000 tn. lahinglaeva asemele, mis neile Washingtonis lubati ehitada, kaks 17.500 tn. sõjalaeva, mis praegusest tüüpidest täitsa erineksid. Uued laevad oleksid relvastuse ja tonnaashi poolest sarnased endistele Inglise soomusristlejatele („Invincible“), kuid sellest 10 sõlme võrra kiiremad, seega 35 slm. Sarnane kiirus lubaks neil igal ajal kartmatult merel liikuda, kuna ainukesed laevad, mis neist tugevamini relvastatud, s. o. lahinglaevad, ei saaks neile ligi. Oma tugeva relvastusega, mis 8—12—30,5 cm kahurist koosneks, oleksid nad aga kõigile teistele sõjalaevadele tõsiselt hädaohuks.

Kas Prantsuse mereministeerium asub tõesti oma kavatsuste teostamisele, seda näitab tulevik.

H. K.

Lennuväe organisatsiooni põhilised tuleviku perspektiivis.

A. Vernik.

Riigi sõjalise jõu teguvõimsus oleneb suurel määral tema organisatsioonist: mida ajakohasem ning mõeldum sõdade kogemistele rajatud organisatsioon, seda produktiivsem on sõjaväe funktsioonide korraldus nii rahu kui ka sõja ajal.

Sõjaväe üldine ning tema üksikute osade eriline organisatsioon on ajaloo kestel läbi elanud mitmekesiseid muudatusi. Iseäranis tähelepanuväärilised muudatused on esinenud suurtele koalitsiooni sõdadele järgnenud ajajärkel. Vähe sellest, sõdade kestel on olnud need muudatused niivõrd mõõduandvad, et mõned väeüksused astudes lahinguväljale ühe organisatsiooniga, sealt lahkusid tundmatuse ni ümbermoodustatuina.

Mõõduandvat sõda töi organisatsiooni küsimuse iseäranis teravalt esile.

Maavägede suhtes on suurriigid (nende eeskujul jälgides ka väikeriigid) praegusel ajal enam-vähem kindlale organisatsioonile peatuma jäänud. Enam-vähem, sest ka sel alal on terve rida probleeme lahendamata. Suurimad vaielused ning otsimised teiste relvliikide organisatsiooni suhtes on praegusel ajal tõsiselt päeva-korral. Iseäranis raskena paistab tehniliste vägede, nende hulgas esimeses järjekorras lennuväe organisatsiooni küsimuse lahendamine.

Raskused lennuväe organisatsiooni probleemi lahendamisel peituvad kõigepealt selle relvliigi iseloomus. Kuni tänapäevani on veel lõpulikult otsustamata küsimused: millisteks kujunevad lennuväe ülesanded tulevikusõja kogupildis? On temal sõja lõputulemuste peale otsustav mõju? Kujuneb ta lahinguväljade valitsejaks või suudab täita vaid abistuvvälii osa? On temal siis juba oma väljakujunenud strateegia ja taktika? jne.

Sarnaste ja veel terve rea teiste küsimuste suhtes on suurriikide sõjateadlaste eriarvamisel. Prantsuse kindral Serrigny omas raamatus „Réflexions sur l'art de la guerre“ ütleb, et tulevikusõjas tuleb tõsiselt arvestada vaenlase õhupommitamisega, mis hävitavad riigi tööstust ja langetavad rahva moraali. Inglise lennukadrilli ülem Edmond arvab, et sõja kiire lõpule viimise parimaks abinõuks on vaenlase moraalne hävitamine; õhujõud on vahendiks selle eesmärgi saavutamiseks. Inglise lennuväe eriteadlane Mc. A. Hogg omas artiklis, mis avaldatud ajakirjas „Journal of the Royal United Service Institution“ ütleb, et lennuväe tähtsuse äramääramisel tulevikusõjas kohtame peaauglikult kahe vaate esitajaid: ühelt poolt konservaatoreid, kes küll lennuväe tähtsust ei eita, kuid siiski tema võimete hindamisel asuvad pessimistlikel vaatepunktidel; teiselt poolt radikaalid, kes baseerudes kõikvõimsa teaduse ja tehnika evolutsioonile, saadavad ilma fantastilisi teooriaid ja näevad lennuväe sõda lõpetavat tegurit.

Kui mitmekesised ja lahkuminevad need vaated ka ei ole, ometi ei eita nad lennuväe tähtsust, vaid vastukohta, annavad talle tähtsa koha tulevikusõjas. Teoreetiliste targutuste praktiline tähtsus seisab aga selles, et lennuväe ülesannete äramääramiseks käsikäes käivad ka otsimised ja vaielused lennuväe tuleviku organisatsiooni ümber.

Ses suhtes on suuremas osas riikes praegusel ajal olemas kolm vaadet: ühed arvavad, et juba rahuajal peab riik omandama kõikvõimsa lennuväe, s. o. maksimaalse arvu lennuüksusi ja lennukeid kooskõlas riigi majanduslike kandejõuga; teised asuvad vastupidisel arvamisel ja ütlevad, et lennukite arv ei ole tähtis, vaid nende tehnilised omadused, mis pärast rahuagegne lennuvägi olgu komplekteeritud kõige uemate lennukitüüpiga,

mida tehnika iganes anda suudab, s.o. rahuaegses lennuväes peab materjalosa alaline vahetus aset leidma. Kolmandad käivad kuldset keskteed, juhitud soovist lennuväe võimet näha hästi väljaõpetatud ja kasvatatud lendava personali rohkuses. Muidugi ei eita viimase vaate pooldajad ka ajakõrgusel seisva materjalosa väärtust, kuid viimase asjaolu asetavad nad tahaplaanile, esikohale seades inimosavuse.

Ülaltoodud vaateid arvestades leiame, et nii ühel kui teisel on oma hüved ja pahed. Esimese vaate pooldajad soovivad lennuväge juba rahuajal näha sõja-aegses koosseisus, et võimaldada temale sõja esimestel tundidel lahinguväljale astumise ning vaenlase moraalse hävitamise tegutsemisega vaenlase seljataguste poliitilis-majandusliste tsentrumite vastu. Idee isenesest on õige, kuid unustatud on siinjuures, et vaevalt ükski riik suudab rahuajal ülal pidada sarnast lennuväge, mis vaenlase juba sõja algul suudaks oma tahte alla painutada; teisest küljest, lennuväe materjalosa (lennukid) vananevad oma tehniliste omaduste suhtes imekiirelt ning riik, kes omab rahuajal küll suure hulga lennukeid, võib sõja algul abitus seisukorras osutada vaenlase vähemaarvulise, kuid tehniliste omaduste poolest üle oleva lennuväe vastu.

Teise vaate pooldajad otsivad pääseteed lennukite tehnilistes omadustes, kuid unustavad asjaolu et praeguseja lennuasjanduse tehniline evolutsioon iseäranis intensiivselt areneb, mispärast riigil samuti ülejõu käib lennuväe aeg-ajaline uute lennuk-tüüpega varustamine.

Kõige vastuvõetavamaks osutub vast kolmas vaade, mis lennuväe organisatsiooni põhielemendiks seab inimese, s.o. hästi koolitatud lendava personali.

Sellest siis ka suurim usaldus viimasele vaatele.

Enne aga, kui neist teooriaist järeldusi teha meie oludele, peame tähelepanu pöörama sellele, et lennuväe organisatsiooni äramääramisel on mõõduandvad sarnased asjaolud, mida teiste relvliikide juures meie ei kohta, näiteks:

1. lennukite eluiga sõjaajal on erakorraliselt lühikene (Ilmasõjas oli lennuväe materjal-osa uuendus kuni 100% võrra tarvilik juba 3 kuu järele, mõnikord isegi varem).

2. Isiklikes koosseisus on suurem osa mitte lahingelement (Nichtkombattanten).

Neist asjaoludest välja minnes tulebki lennuväe tuleviku organisatsiooni vaadelda.

Lennukid on kiiremad võitlusabinõud. Kiirus on lennukite suurim väärtus. Kuid samal ajal on tõsiasi, et lennuformatsioonid võivad väljaspool oma alalist baasi (aerodroomi) vaid väga lühikest aega tegutseda. Lennuväe lahinguvõime oleneb:

1. lennukitest enestest,

2. meeskonna arvust ja

3. tarvilikust transportidist põletis-määreainete ja laskemoona järeleveo alal.

Viimases asjaolus lasubki kogu raskus. Lennuüksused on oma tegevuses seotud maapealsete organisatsioonidega, oma baasidega.

Ilmasõja ajal koosnes lennuüksuste baas harilikult aerodroomist, lennukuuridest (alalistest või liikuvatest), transport-vahendite pargist, töökojadest (kohalistest või liikuvatest), personali eluruumidest ja põletis-määreainete, pommi, laskemoona ning tagavara-osade ladudest. Aerodroomide vahetusel olid laskemoon, pommid, tagavara-osad ja põletis-määreained harilikult maavägede voores veetavad. Mõõdu-

nud positsioon-sõja iseloom soodustas sarnase raske organisatsiooni arenemist ning mittelendava personali suurt ülekaalu lendava personali suhtes. Kõigi sõdivate riikide lennuüksused koosnesid umbakduuselt

a) 10 lennukist,

b) 150 ohvitserist ja sõdurist,

c) 15 veoautost.

Sellest 150-pealisest personalist oli kõigerohkem 25 lendurit ja vaatelejat, kuna ülejäänud 125 olid määratud baasi korraldamiseks. Sarnane organisatsioon oli tarvilik, sest vastasel korral muutus lennuüksus lahinguvõimetuks.

On sarnane organisatsioon tulevikus hädatarvilik? Arvatavasti mitte, sest viimaseaja tehnika on lennuasjanduse alal esile toonud suuri muudatusi.

Kui Ilmasõjas ükski aerodroom ilma lennukuurideta mõeldav ei olnud, siis võib nüüd juba julgelt nende tarvilikkuses kahelda. Veel rohkem, neid ei tohiks aerodroomil tulevikus üldse olla, sest nad mõjuvad demaskeerivalt ja annavad aerodroomi asukoha vaenlase lendurile kohe välja. Kui praeguseaja lennuk õhus iga ilmaga liikuda võib, siis võib ta hädahoitu ka ilma varjualuseta ilmastiku kahjuliku mõju välja kannatada. Metall konstruktsiooniga lennukit (ja sellele on suunitud praeguseaja lennutehnika aremine) võib vabalt asetada lahtise taeva alla, metsaservale või võsastikku, kuhu ta alati võib jääda varjatult vaenlase õhuluure eest, ühtlasi alati lennukorda jäädes. Sellest selgub, et lennukuuride ärajäämisega aerodroomil peaks loomulikult vähenema ka mittelendava personali arv lennuüksuses. Ühtlasi on sellega saavutatav ka lennuüksuse liikuvus, ta ei ole enam niivõrd maaga seotud, kui oli Ilmasõjas.

Kuuludes kiirelt manööverdava maajõudude koosseisu, peab lennuüksus oma tegevust esimesega kõlastama. Tähendab, lennuosa peab alati oma väeosaga kaasas olema, teda rännakutel saatma jne. Sarnases olukorras aga ei saa ta oma baasi kaasa võtta, peab temast ajutiseks loobuma ning läbi saama vaid lendava personaliga. Kuid ilma põletis-määreainete ja kõige hädatarvilikumate tehnilise varustusega ei suuda lennukid siiski tegutseda. Ainukeseks pääseteeks sellest võimatust olukorrast on see, et sarnaste hädatarvilikkude materjalide järelevedu peab sündima sama kiirelt kui liigub lennuvägi, s. o. vedu peab teostama õhu kaudu.

Kuivõrd need küsimused praktilises elus on teostatavad, jääb muidugi tuleviku sõja otsustada. Tõsi on aga, et strateegia ning taktika nõuavad tulevikus lennuväelt kiiret tegutsemist ning liikuvust. Nende sihtide saavutamiseks tuleb revideerimisele võtta:

a) lennukuuridest loobumise,

b) võimalikult lennuüksuste baasidest loobumise,

c) õhutranspordi sisseseadmise ja

d) mittelendava personali vähendamise küsimused.

Selleks loob soodsaid eeldusi metall konstruktsiooniga lennukite tarvitusele võtmine praeguseaja suurriikide lennuvägedes.

Meie oludes oleks ülaltoodud küsimuste lahendamisel iseäranis suur tähtsus, seda rohkem, et meie lennuvägi arvuliselt väike on. Seda suurem peab aga olema tema liikuvus, mis võimaldab ilmutada sarnastel rindeosadel, kus õhk on õhuväenlasest vaba ning meie lennuväele tegutsemiseks soodus.

Miks käivad laevastikud võõrsil.

Igal aastal näeme, et kõigi riikide laevastikud külastavad oma ligemaid ja kaugemaid sõbralikke riike. Ajakirjanduse teatel tulevat ka tänava suvel mitmed laevastikud meile külla. Need oleksid: Inglise, Prantsuse, Ameerika, Norra, Itaalia ja Nõukogude Vene. Viimase kohta puuduvad kindlamad teated.

Nähes sarnaseid külastusi tõuseb küsimus, miks võtavad laevastikud igal aastal ette sarnaseid kulukaid sõite. Kas ei oleks palju kasulikum suvel mööda saata oma kodusadamas või koduvetes, millega võiks kokku hoida suure soidukulud?

Loomulik, et iga riigi valitsus seda küsimust põhjalikult on kaalunud. Ja vist ka sellel küsimusel on negatiivsetele omadustele vastukaaluks seatud positiivsed omadused, ning selle tulemuseks on olnud, et laevastikud saadetakse külastama võõraid meresid ja rahvaid, see on, et positiivsed omadused kaaluvad üle negatiivsed.

Milline võiks olla see vastutasu, mida saavad rahvad nende suurte kulude eest, mis tekiavad laevastikkude võõrsile saatmisega?

Esimeseks tasuks võiks olla puht poliitiliste eesmärkide saavutamise, muu seas sõbralikkude tunnete avaldamine, oma lugupidamise väljendamine naabritele ja riikline propaganda.

Teiseks põhjuseks võiks olla puht õppeline eesmärk.

Laev on elav ainult siis, kui ta liigub. Iga laevastik võib elujõuline olla ja oma kõrget ülesannet täita ainult siis, kui ta võimalikult rohkem merel viibib ja manööverdab. Selleks peab laevastik tutvuma igasuguste oludega merel. Peab tutvuma kõigi tema tegevuspiirkonda kuuluvate meredega ja sealsete baasidega. Ühes sellega õpib laevastik tundma igasuguseid manööverdamise võimalusi, oma võimaliku vaenlase tegevust ja selle tegelikkust sõjajõudu.

Illustratsiooniks võiks tuua Vabadussõja aegset inglaste operatsiooni Kroonlinna sadamasse, mis õnnestas ainult selleläbi, et venelaste lahinguks valmisolek ja Kroonlinna ümbruskond olid hästi tundma õpitud.

Ehk jälle: meie komandöridel õnnestusid Vabadussõja ajal dessant-operatsioonid just seetõttu, et rand ja laevasõidu tingimused olid hästi tuntud.

Tõkkemiinide panemist vaenlase vetes võib ainult siis eduga toimida, kui vaenlase laevateed ja meri vastaval kohal on hästi tundma õpitud. Vabadussõjas m-r. „Lennuki“ poolt pandud miinid hävitasid kaks vaenlase miiniristlejat selletõttu, et „Lennuki“ komandör tundis täpselt vaenlase mere olusid.

Analoogilisi näiteid võiks tuua veel väga palju.

Laevastik võib sõja ajal hästi oma ülesannet täita ainult siis, kui ta juba rahuajal on tutvunud oma tegevuspiirkonnaga.

K o l m a n d a k s põhjuseks võiks olla kasvatustlik mõju laevastiku meeskonnale.

Igas meremehes tärkab võõrsil tugev isamaalsus. Laev on tema kodumaa territoorium, on tema kodu, millega ta tihedalt on seotud. Seepärast tunneb iga mees laeval kõike huvi ja tähelepanu, mille osaliseks saab laev võõraste poolt, ka enese kohta käivat. Sellega ühes tärkab meestes suurem lugupidamine enese, oma laeva ja oma kodumaa vastu. Tundma õppides mitmesuguseid võõraid maid ja rahvaid avaneb meeskonnal võimalus nendega võrrelda oma kodumaad.

Sellepeale vaatamata on võõrsil palju õpetlikku ja vaatamisväärsust, ka meie oludega võrreldes

paremat. Kuid iga mehe enesearmastus ei luba oma maha teha võõra kasuks. Liikudes võõraste keskel ei unusta keegi kiitvalt rääkida oma kodumaast.

Illustratsiooniks toon näite meie laevastikust. Kui on teada, et mõne võõra sadama külastus seisab ees, siis mõeldavad õppuste pikad päevad kiiresti. Siis ei tunne keegi teenistuse raskusi, siis ei ole ühelgi igavat ega väsinud nägu. Igasugused korraldused täidetakse kõige suurema hoole ja täpsusega, sest igaüks tahab olla eeskujulik ja korralik. Seda kõik toopärast, et hoiduda karistustest ja et võõras sadamas pääseda maale. Maale lubatakse aga ainult korralikke ja hea ülespidamisega mehi.

Täis uhket üleolekut on vaadanud meie laevade meeskond võõrastes sadamates oma laeva dekilt. Seni on see ka põhjendatud, sest meie naabritel, keda oleme külastanud, on ju kõigil vähemad laevastikud kui meil.

Kui külastaksime mõnd suurriiki, siis peaks vist meie meeskond oma laevastikku, ühes sellega ka kodumaad nende vääriseks.

Meie oludes ei jätaks laevastiku võõrsilkäimine ka rahva peale teatud mõju avaldamata. Iga aasta lahkub mereväeteenistusest hulk noormehi, kes lähevad tagasi rahva hulka. Kui need mehed oma teenistuse ajal võõrsil on sõitnud, kasvatades lugupidamist oma laevastiku vastu, siis võivad nad sellest ka oma kodukohas jutustada. See omakorda äratab rahvas lugupidamist laevastiku sõjalise jõu ja riigivõimu vastu.

Piirdun nende kolme põhjendusega, mis võiksid vastukaaluks olla neile kuludele, mida kannavad riigid, et saata laevastikke võõrsile. Võimata on loetleda kõiki teisi vähemaid eri-eesmärke, mida saavutatakse ühes eelmistega.

Kokkuvõttes leiame, et laevastik peab sõitma, laevastik peab võõrsil käima, sest see on tema olemasolu küsimuseks. Siin võiks meelde tuletada Vene-Jaapani sõja aegset Vene Kauge-Ida laevastikku. Laevastik, mis oli harjunud reidil ankrus seisma, hävines esimestel kokkupõrgetel Jaapani laevadega, mis viibisid alaliselt merel.

Samuti on otsustanud ka kõigi riikide valitsused, saates omad laevastikud merele.

Teemist vähe kõrvale kaldudes vaatame meie laevastikku.

Kõike seda, mis eelpool nimetasin üldiselt laevastikkude kohta, võime pidada tingimata tarvilikuks ka meie laevastikule. Meie laevastik peab pikad talvekuud mööda saatma nõndaütelda „talvunes“, sellevastu peaks ta suvel liikuma võimalikult palju, vähemalt oma ranna piirkonnas. Seni on ta aga väga vähe liikunud. Pean tähendama, et meie väikestes mere piirides on kohti, kus laevastik veel kordagi pole käinud. Sagedasti juhtub, et meeskond, kes oma teenistusaja laevastikus ära on teeninud lahkub, ilma et kordagi näeks mõnd teist sadamalinna peale Tallinna.

Eelolevaks navigatsiooniks jääme lootma, et kohe peale jääminekut võimaldatakse laevastikul mingisugune lühem sõit kodumaa vetes. See oleks noortele esimeseks karastuseks ja tutvustamiseks merega. Peale selle võiks Tallinna reidil võõraid vastu võtta ja siis Kassari lahte õppustele sõita. Peale õppuste Kassari oleks tingimata soovivat külastada mõnd võõrast sadamat. Tekib küsimus — kas tasuvad sõidusaavutused selleks ohverdatud kulud? Nagu eelpool nägime, tasuks see meie juures kindlasti, eriti meeskonna (rahva!) moraalse kasvatuse alal.

Georg Lurich

22. IV. 1876—22. IV. 1926.

Ligema peatuse selle suure eestlase, omaaja suurima atleedi juures õigustab see, et käesoleva aasta 22. jürikuu päeval oleks astunud kadunud kangelane üle 50-dama läve. Enamusel meie ajakirjandusest jäi see tähtpäev ilmselt kahesilma vahele; ainult „Eesti Spordileht“, kui Lurichi ilma erihäälekandja, reageeris vääriliselt. Mainitud ajakirja Georg Lurichi sünnipäeva kandev number ilmus meie varalahkunud rahvusliku kangelase mälestusele pühendatuna. Kogu selle nri ruum — esimesest viimase reani — on antud piltidele ja kõnelustele suurest eestlasest — Georg Lurichist. Sellemälestusnumbri rikkalikke andmeid kasutades jagame ka oma lugejaga mõnda temast.

Lurich sündis 10. (22.) aprillil 1876 a. Väike-Maarjas, kus tema isa tol ajal elas jõuka põllumehena ja kauplejana. 10 aastaselt saadeti Georg Tallinna realkooli, mille ta lõpetas. Juba poisikesena ilmutas ta erilist huvi ja kiindumust spordile. Kuid koolis eraldati noor Lurich võimlemise tunnist tema nõrga kehaehituse pärast. (Nagu oleks võimlemine koolis sündinud ainult atleetide jaoks!). Sellest hoolimata andus poiss juba siis sportlistele harjutustele, andus neile imestust äratava visaduse ja järjekindlusega. Alati otsis noor Lurich enesele (10—20 kopekulise tunnitasu eest omast taskurahast) järjest tugevamaid vastaseid, kellega harjutas nii kaua kuni neist võimust sai.

1895, mil Lurich Tallinnas keskkooli lõpetas ja Peterburi asus, on selleks pöördemaastaks, kust algas tema teadlik ja sihikindel rühkimine oma tähistest poole. Peterburis näitab ta omi võimeid sealsele jõustikuisale dr. Krajevskile, kellele ta otsekohe meeldib nii oma füüsiliste võimetega kui ka oma intelligentsiga. Vene tolaaegsed sportlised liikumise juhid on nõus teda otsekohe aitama. Ja siit algabki tema tõeline karjäär, mis hiljem areneb häämmastavaks kogu maailmale. Ida- ja Lääne-Euroopa, uus ilm — Ameerika — kogu kontinent elab paljude saavutusküllaste aastate kestes kaasa, näeb, kuulub suure eestlase Georg Lurichi võimsaid triumfe.

Ka Eestis on kuulnud palju Georg Lurichist. Aga vähe teatakse nüüdisajal tema isikust. Nimi elab tasapisi kõigi teadvuses — rohkem aimu on aga vähestel. Siin võime lugijale julgesti soovitada juba eelpool mainitud „Spordilehe“ Lurichi erinumbrit, kuhu on koondatud asjatundlikul korraldusel rikkalikke andmeid ja mõtteid varakult lahkunud suure eestlaste suurest elutööst.

Need, kes teavad ligemalt Georg Lurichi elukäiku, teavad

ka, et tema ei olnud omalt mitmekülgsest olemusest tavaline atleedi tüüp, vaid et tema imejõulises ja terves kehas elas ka tõeline mens sana — terve vaim. Ta teatakse olevat omaaegsete jõumeeste hulgas kõige vaimlisem, kõige intelligendim inimene, kes laias ilmas võitis omale rohkete sumpaatiat mitte ainult oma üliinimliku jõuga, vaid kogu oma olemisega-esinemisega. Eestis oli Lurichi hiilgeajal spordielu ja huvi kehakultuuri vastu veel algastmel; selle arendamiseks ja edasi viimiseks oli ta aga kõigiti abiks, püüdis ka võõrsil triumfeerides kodumaiste eluavaldustega alati kontakti jääda. Juba see tunnistab tema patriotismi.

Ja Georg Lurich oli patrioot. Oli veendunud patrioot nagu seda on meie kaasaegsedki intelligendumid ja arenumad sportlased. Tema patriotismi avaldab selgemini millegist muust ta enese väljendus oma hiilgeaja kohta: „Sel ajal ei olnud Eestil vastast.“ Kriipsutame alla sõna Eesti, sest just see rõhutab, et Lurichi südamel oma kodumaa ja rahvuse nimi ligemal oli kui ta enese isik.

„E. Spordilehe“ Lurichi mälestusnumber (nr. 15) toob muu hulgas ka katkendi Lurichi käsikirjast, mis selgitab meile Lurichi vaateid spordile. Sääls lausub ta m. s. „Kehalik ja vaimlik kasvatus peavad kooskõlas ja käsikäes käima, sest et ühe hooletusse jätmine ka teise peale kahjulikult mõjub. Seest ainult terves kehas asub terve vaim „mens sana in corpore sano“. Täiuse tipuni edenenud vaim viletsas, kõdunevas kehas on kui liiva peale ehitatud loss. Ja samaguse õigusega, nagu meie kehaliselt, kuid mitte vaimliselt arenenud inimest harimatuks nimetame, võime ka professorit, kes hoolimatuse ja tahtejõu puudusel oma keha moodsa riidevarnani on alandanud, harimatuks nimetada, sest tema haridus on kooskõlata, ühekülgne.

Kõrgesti haritud ja tark professor oskab füüsikaseaduste peensustest, mõtudest, masina- ja loomajõu jõusünnitustest ja jõukulutustest täpseid seletusi anda, on hobusejõu 1/8 sekundi ja meeter meetri peale välja arvanud, kui me tema käest aga inimese jõuavalduste piiride üle aru pärimise, siis on tema tarkus otsas ja ta vahib võõriti nagu hunt aianurgas. Seda on vähegi, ta on vaimliselt koguni nii kaugele maha jäänud, et isegi oma kehaliigete vabadele liigutustele nime ei oska anda, veel vähem, et neid uurinud, analüüseinud ehk mõistma õppinud oleks.“

Ja katke lõpus:

Nagu öeldud, on moodne teadus jõustiku vastu võõras-

emalik olnud, ja see piirkond oleks ka siimaani veel terra incognita'ks jäänud, poleks meie, jõumehed, seda ala läbitöötama hakanud, igale liigutusele asjakohase, õige nime annud, neid põhjalikult uurinud, analüüseinud, selgitanud ja jõustiku kui ka maadluse otse teaduseks arendanud.

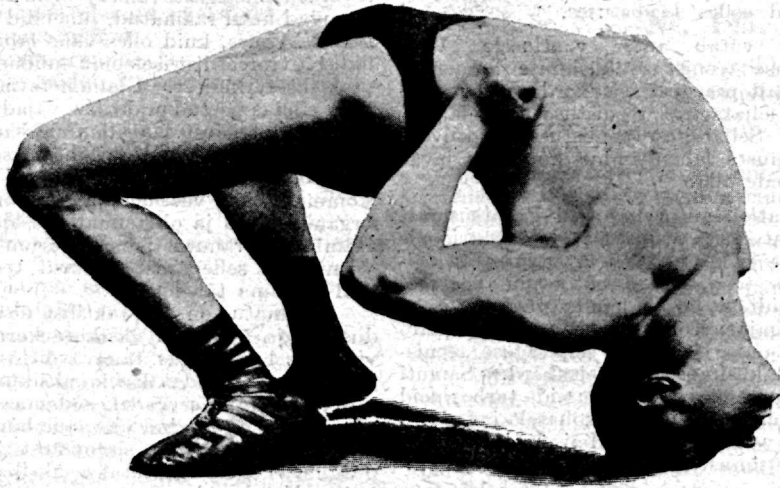
Ilmarekordide läbi on meil korda läinud inimjõu piirisid kõigis üksikute lihassalkade liigutusalades matemaatilise täpsusega kindlaks teha. Ilmarekordid on inimjõu piirikiivid. Kui nüüd seda või teist ilmarekordi kord lüüakse, siis ei ole see enam tähtsusetu asi, vaid niisugune suursündmus, mida varem veel maailmas pole ette tulnud. Ühtlasi aga ka teadusliku

tähtsusega, sest et nüüd teatud lihassalga jõuavalduse piirikivi mõne kraadi võrra edasi nihutatakse. Selle edasilikumise tähtsus ei ole sugugi vähem, kui mõne põhjamaade uurija „mõnekraadiline lähenemine põhjamaale.“

Ühenduses kadunud G. Lurichi mälestuspäevaga on saanud liikvele mõte — tuua kadunu põrm kodumaale.

Palju meie paremaid poegi ja tütreid puhkab võõras mullas. Meie kodumaine pind avaks aga oma süle neile kõigile. Avaks oma süle ka meie rahvusliku jõu ja sitkuse kehastajale Georg Lurichile.

dt.

Lurichi ilmakuubus sild.

Sõjakirjandust.

„Seljataguse organiseerimine ja juhtimine“.

(Организация и управление тылом).

B. E. Barsky. Sõjaväe riikline väljaanne Moskvas 1926 a., 102 lhk. ja 11 joonistust. Hind 2 rubla 80 kop.

Määratu suurte inimhulkade ja väljaarenenud sõjatehnika rakendamine viimastes sõdades riigikaitse teenistusse kriipsutas teravalt alla seljataguse teenistuse tähtsust nüüdseaja sõjas. On ju paljude tuhandete võitlejate toitmise, varustamine väga keeruliste võitlusabinõudega ning tarbeainetega ja suurel määral tarvismineva laskemõõnaga ja suurte hulkade veo teostamine seotud väga suurte raskustega. On tarvis selle teenistuse head organisatsiooni ja juhtimist, et igasugune varustamine ja vedu sünniks õigel ajal, et väejuhatusele anda vabad võimalused tegutsemiseks. Jälgides ajalo kääku näeme, et paljude operatsioonide äpradused olid tingitud seljataguse teenistuse puudulikkusest.

Palju on kirjutatud igasugustest sõja- ja lahingutegevusest, kuid seljataguse teenistuse küsimused ei ole kaugeltki veel saanud tarviliku tähelepanu osaliseks, sellepärast tuleb värskest ilmunud kokkuvõtlikult kirjutatud B. Barsky lühikest tööd lugemiseks soovitada. Selles raamatus leiame mitmesuguseid teateid seljataguse teenistuse organiseerimise kohta välisriikides — Prantsusmaal, Saksamaal ja Venemaal.

Nimetatud raamat sisaldab järgmised osad: eessõna, 6 jagu ja lõppsõna.

Eessõnas näitab autor paljude arvude ja nähtuste abil, millise tähtsuse omab praeguseaja lahingus seljataguse teenistus. See on lähtebaas, alus, millest oleneb sageli väeosade võidurikas tegevus ning millele rajab väejuhatuse suurel määral omad kavatsused.

Esimeses osas annab autor seletuse nüüdseaja seljataguse teenistuse ulatuse kohta. See teenistus käsitleb järgmisi küsimusi: a) varustuse valmistamine ja jaotus, b) inseneriline ettevalmistamine, c) teede ettevalmistamine sõjaväe vedudeks ning viimaste korraldamine, d) sanitaar ja veterinaar teenistused, e) poliitiline ala, f) valitsemise organiseerimine, g) korra ja julgeoleku alalhoid ja h) sõjaväe komplekteerimine.

Teine osa käsitleb Prantsuse sõjaväe seljataguse teenistuse korraldamist Ilmasõja esimesel poolel. Ilmasõja ajal jagunes Prantsuse territoorium: a) armee ja b) seljatagusteks piirkondadeks. Esimeses allus terve seljataguse teenistus erilisele ülemale, n. n. seljataguse teenistuse direktorile, armee transpordi ja etapi valitsuste kaudu. Väejuhatuse oli täiel määral vabastatud seljataguse teenistuse küsimustest.

Andes kokkuvõtliku ülevaate prantslaste seljataguse teenistuse organiseerimise kohta, peatub autor vähe pikemalt Prantsusmaa raudteede kasutamise küsimuse juures Ilmasõjas, alla kriipsutatades seda suure ülesande tähtsust ja läbiviimise ulatust.

Kolmandas osas on toodud Saksa sõjaväe seljataguse korraldamine asja möödunud Ilmasõjas ja õige lühidalt praeguse Saksa sõjaväe seljataguse teenistuse põhimõtted. Saksa sõjaväes oli terve seljataguse teenistus tegelikult pandud väliväe etappide

ja raudteede inspektori peale; viimane allus väliväe staabi ülemale. Tegelikku juhtidena olid igas armees etappide inspektorid.

Neljandas osas käsitletakse Vene sõjaväe seljataguse organiseerimist Ilmasõja päevil. Vene seljataguse teenistus oli korraldatud mõni päev enne Ilmasõja lahtipuhkemist kinnitatud „Välivägede juhtimise seaduse“ põhjal. Vene „Välivägede juhtimise seaduses“ olid mõningad puudused, nii sõja algul ei olnud peastaabis sellist isikut, kes oleks korraldanud ja koostanud seljataguse teenistuse üksikute väerinnete vahel. Armeedes ja rinde staapides olid tegelikud seljataguse teenistuse juhid — armeede või rinnete varustajad. Sõja kestvusel avaldusid nii mõnedki puudused selles teenistuses.

Viiendas osas võtab autor vaatlusele Vene punaväe seljataguse teenistuse küsimuse arenemise ja puudutab lühidalt praegust seisukorda. Venemaal leidis aset suur seljataguse teenistuse koondamine keskviimu käitel. Seljataguse teenistusse puutuvate kohalike küsimuste lahendamine kuulub sõjaväe ringkondade staapide alla.

Lõpusõnas vaatleb autor muutusi Prantsusmaal ja Venemaal seljataguse teenistuse organisatsioonis ja juhtimises Ilmasõja kestel. Nii Prantsusmaal kaotati ära seljataguse teenistuse direktor ning see teenistus allus edaspidi 4. büroo kaudu väejuhatusel. Uue korralduse tagajärjel oli väejuhatusel alati paremini teada varustamise ja teiste seljataguse teenistuse kohta käivad küsimused ja seisukord. Samuti võis väejuhatus paremini kõiksuguseid tarbeaineid oma väeosade vahel nende nõuete kohaselt jagada ja operatsioonide kavade kokkuseadmisel igakülgset arvestada nende küsimustega.

Vene sõjaväe samuti Ilmasõja kestvusel tehti suured muudatused seljataguse teenistuse organisatsioonis ja juhtimises: nii rinde staabis eraldatakse sõjaväe liikumiste juht, kahurväe inspektor ja pea-intendant, kes otsekohe alluvad väejuhatusel. Kõrgema ülemjuhataja staabis nimetatakse ametisse kahurväe kindral-inspektor, kellele muuseas allus kahurväe varustamine laskemoonaga, samuti määrati eraldi sõjaväe liikumiste juht ja pea-intendant. Nende kolme isiku vahel oli peajasjalikult jagatud seljataguse teenistuse korraldamine.

Sõja ajal kergivad ellu kõrgemad seljataguse teenistuse juhtimise asutused: nii asutab Saksamaa juba 1915 a. Reichswirtschaftamt, kus töötasid paremad transpordi, finantsi ja tööstuse tundjad; Prantsusmaal 1916 a. asutab „Relvastuse ja tööstuse ministeeriumi“ (Ministère de l'armement et des fabrications de guerre) ning Inglismaa 1915, mobiliseerides oma tööstuse, loob Ministry of Munition jne.

Sõja ajal loodi Prantsusmaal Kõrgem Riigikaitse Nõukogu (Conseil supérieur de la défense nationale), mille ülesannete hulka kuulus ka igakülgset seljataguse teenistuse korraldamine.

11 skeemi selgitavad seljataguse teenistuse organisatsiooni ja selle juhtimist. J. K.

Sõjainistri käsukirjad.

Nr. 186.

Tallinnas, 23. aprillil 1926 a.

(Sõjainisteeriumi Juriskonsult).

Minu käsukirja Nr. 103 — 6. III. 1924 a. täienduseks käsin kõik administratiiv korras toimetatavad riigikahjude sissenõudmise asjad enne lõpulikku

Der Kampfeinsatz der Schutzpolizei bei unseren Unruhen.

Polizei-Oberstleutnant Hartenstein. „Offene Worte“ väljaanne 1926 a. 193 lhk.

Möödunud aastate revolutsiooni mõllus aset leidnud sisemised rahutused ja kodusõja sündmused olid uueks tõukeks võitluste uurimusteks neis oludes. Lahtistelt väljadelt linatänavatele kandunud võitlused ühenduses tugeva poliitilise propagandaga erinesid oma iseloomult üldiselt tuntavalt tegutsemisest välisõja oludes. Samuti oli järjest arenev tehnika üheks teguriks, mis sundis revideerimisele võtma endiste revolutsiooniaegsete tänavavõitluste iseloomu, taktikat. Ilmuvad uued raamatud, juhendid sel alal. Enamikus küll N. Venes, kuid olles vähe läbitöötatud ja kandes üldiselt teoreetilist iseloomu suutsid nad vähe pakkuda praktilisest küljest. Üldnimetatud raamatus on eeskätt silmas peetud praktilisi vajadusi ja erineb seega tunduvalt teistest seni ilmunud samasisulistest. Raamatu kokkuseadmisel on lähtealuseks võetud rahutused Hamburgis oktoobris 1923 a. Seal aset leidnud kommunistide vastuhakkamine oli üldjoontes hästi organiseeritud ja oli teinud edusamme. Autor on ise Hamburgis rahutuste mahasurumisest tegelikult osa võtnud ja sellepärast peaksid tema kogemused sel alal väärima tähelepanu.

Raamatus on 42 praktilist ülesannet ühes lahendustega ja 5 skeemi üksikute korralduste ja täitmiseviiside selgitamiseks tänavavõitlustes. Peale tegutsemise linnas lahendatakse ka üksikuid küsimusi tegutsemisel suurlinna servadel, sadamas ja maal.

I. osas on toodud ülevaade kommunistide võitlusorganisatsioonist ja sisemistest rahutustest üldse. Järgnevas osas selgitatakse üksikasjalikult võitluste käiku Hamburgi rahutuste ajal 23. ja 24. oktoobril 1923. Peale linna plaani ja sisu selgitavate ülesvõtete (kaevikud, barrikaadid) on veel toodud osade kosseisud, käsud, tegevus päeval ja korraldused pimedate tulekul. Järgnevad juhendid politseimängu korraldamiseks (kaartidel ja plaanidel), mis üldiselt sarnaneb igale sõjamängule ja mille eesmärgiks on tutvustada politsei juhte võitlusviisidega mässude ja rahutuste mahasurumisel.

Peale üld teoreetilise osa on toodud 5 praktilist mängu järgmistel teemidel:

I. Tegutsemine suurlinna oludes. (Sisaldab 20 üksikasjalist ülesannet);

II. Tegevus väljaspool linna. Vastane tegevus poliitilise iseloomuga. (Ülesanded 21—27);

III. Tegevus väljaspool linna poliitilise vastasega. (Ülesanded 27—37).

IV. Tegevus suurlinna servadel (alevites). (Ülesanded 37—41);

V. Erilised ülesanded tegutsemisel vabasadamal. (Ülesanded 41, 42).

Üldiselt väärib raamat nii hästi oma sisult, kui ka praktiliselt käsitusviisilt tähelepanu ja teda võib soovitada kui käsiraamatut tänavavõitluse alal mitte üksi sõjaväejuhtidele, vaid ka kaitsepolitseil ja politsei leiavd sealt hulga lahendusviise just eriti neid huvitavatele küsimustele. -J.

sissenõudmise korralduse tegemist ja täitmisele pööramiseks saata Sõjainisteeriumi juriskonsuldile läbivaatamiseks. Toimetused, mis kuuluvad Sõjainisteeriumi otsustada, esitada juriskonsuldi kaudu.

J. Soots

Kindralstaabi Kindral-major,
Sõjainister.

Nr. 189.

Tallinnas, 24. aprillil 1926 a.

(Sv. Varustusvalitsus).

Asjaajamise lihtsustamise otstarbel käsin ära jätta, 1. maist s. a. alates, kuukomisjonid väeosades ja asutustes peetavate allpool nimetatud arveraaamatute ja aruannete revideerimiseks:

I. Sõjaväe varustuse ülema käsu Nr. 7 § 2 — 1920 a. lisa p. p. 4, 5, 11, 12, 14, 17 ja 19.

1. Korterimeistri laduraamat,
2. korterimeistri kuuaruanne,
3. toidu-aruanne,
4. seebivarustusel olevate päevaleht,
5. hobusemoona-raamat,
6. hobusemoona-aruanne ja
7. kinnitusele saadetud aktide registreerimise

raamat.
II. Sõjaväe varustuse ülema käsu Nr. 12 — 1920 a. lisa p. p. 4, 6, 11, 12, 13 ja 14.

1. Laekahoidja vararaamat,
2. laekahoidja vanavararaamat,
3. vararaamat,
4. kinnitusele saadetud aktide registreerimise raamat,
5. töökoja raamat ja
6. hobuserautamise raamat.

III. Sõjaväe varustuse ülema käsu Nr. 16 — 1920 a. lisa p. p. 2, 4, 7 ja 9.

1. Sõjariistade varanduse raamat,
2. sõjariistade materjali raamat,
3. sõjariistade parandusraamat ja
4. sõjariistade töökoja materjaliraamat.

IV. Sõjaväe varustuse ülema käsu Nr. 17 — 1920 a. lisa p. p. 3, 4 ja 6.

1. Kütte ja valgustuse raamat,
2. korterimeistri kuuaruanne kütte- ja valgustuseainete üle ja
3. kuuaruanne kütte- ja valgustuseainete üle.

V. Sõjaväe varustuse ülema käsu Nr. 22 — 1920 a. lisa p. p. 3, 6 ja 8.

1. Hobuste nimekirja raamat,
2. loomaarstimise abinõude raamat ja
3. loomalaatsareti haigete hobuste raamat.

VI. Rahalise arvepidamise raamatute ja aruannete revideerimist toimetada endiselt S. S. K. r. XX. § 45 põhjal.

Õiendus: Sõjaväe Varustusvalitsuse ülema ettekanne Nr. 627 — 24. aprillist s. a.

P. Lill

Kindralstaabi Kindral-major,
Sõjaministri eest.

Nr. 195.

Tallinnas, 28. aprillil 1926 a.

(Ratsaväe inspektor).

Luban korraldada juunikuul algul s. a. Tallinnas ratsavõistlused.

Võistluste kava kokkuseadmise, tegeliku läbi viimise ja üldise järelevalve panemise ratsaväe inspektori kolonel Buxhoevden'i peale.

Väljaspool Tallinna garnisoni võistlejatele korterite kättejuhutamise, garnisoni ülema poolt antavate juhtnõrde järele, panemise Tallinna üksiku eskadroni ülema major Veiss'i peale.

Iga väeosa on kohustatud võistlejad saatma esitaja ohvitseri ehk allohvitseri saatel.

Võistlustele ilmuvad sõdurid ja hobused olgu varustatud atestaatidega ehk toidurahaga võistluste kestvuse ajaks; väljaspool Tallinna garnisoni väeosade esitajatele ohvitseridele, samuti ka väljaspool Tallinnat tegelikult võistlejana osa võtvatele ohvitseridele käsin maksta võistlustel viibimise aja eest komandeerimise päevaraha.

Võistlustele ülesandmised saata ratsaväe inspektorile kolonel Buxhoevden'ile (Tallinna, Sõjaministeerium) 25. maiks s. a.

J. Soots

Kindralstaabi Kindral-major,
Sõjaminister.

29. IV. 1926. Tallinnas korraldatud häirest.

Ametlik kokkuvõtte.

Et julgeoleku kaitsekorralduse valmisolekut kontrolleri, korraldati Sõja- ja Siseministrite loaga 29. aprillil s. a. vara hommikul Ranna ja õhukaitse ülema käsul Tallinnas üldine häire proov. Käsk häire väljakuulutamiseks anti vastavatele asutustele kell 2.55, mille peale häire signaalid, nagu sireenid, kellad jne. töötama hakkasid. Ühes sellega katkestati umbes üheks tunniks ka linna ja sõjaväe telefoni keskjaamade tegevus.

Et politsei, kaitseliidu ja kaitseväeosade valmisolekut ning koostöötamist häire korral jälgida, saadeti aegsasti tarviline arv vahekohtunikke sellekohaste juhtnõrdega kogumispunk-

tidesse, kes vastavate asutuste ning osade tegevust üksikasjaliselt jälgisid ja üles märkisid.

Väeosad, kaitseliit kui ka politsei olid kiirelt jalul ja ruttasid nendele ette nähtud ülesannete täitmisele, mispärast häireproov täiesti korda läinuks tuleb lugeda.

Kiire kogumise juures põrkasid üks auto ja mootorratas Narva maantee ja Terasse tänava nurgal kokku, mille tagajärjel Harju Maleva päälük leitnant Suursööt ja tema abi erumajor Saulep kergesti põrutada ja kriimustada said. Teisi õnnetusi häire proovi ajal ei olnud.

J. Unt

Kindral-major,
Ranna- ja õhukaitse ülem.

Sõjaväelised teated.

Läti.

Uus vorm Läti sõjaväes.

Läti sõjaväes on praegu väljatöötamisel uue vormi kava ohvitseridele, kes kõrgema sõjaväelise haridusega, sest ka teistes sõjavägedes on kindralstaabi haridusega sõjaväelastel mundris teatud lahkuminek. Radikaalseid muudatusi uus kava riietusse ei too. Selle järele oleks sõja-akadeemilise haridusega ohvitseril mundri krae, praeguste märkide asemele, kuni värviliste kaunistusteni ülalpool värvilisest riidest, mis kaunistatud kuldsete tammelehtedega, teenistuseastme märkidega keskel. Sarnane on esialgne kavatsus, mis lõplikult selgub midugi alles peale proovi valmisaamist. Ka värvid ei ole veel kindlaks määratud. Ohvitseride politehnilliste kursuste lõpetajatel on see ette nähtud must. Sarnast mundrit tuleb kanda ohvitseridel, kes lõpetanud militaar akadeemilised või politehnillised kursused väljamaal.

Välja töötatud on ka akadeemiliste ohvitseride rindnamärgi kava. Märgiks on mõeldud tammevärv riigikülliga keskel. A. Tr.

Itaalia.

Itaalia sõduri päevanorm.

Aine nimetus ja määr	Väärtus 1925/26 a.	Väärtus 1926/27 a.
Leiba 700 gr.	1.60 Liiri	1.60 Liiri
Liha, värsket või külmetatut 200 "	1.50 "	1.60 "
Makarone või riisi 180 "	0.432 "	0.60 "
Kuivatatud juurevilja 50 "	0.15 "	0.65 "
Kartulid 100 "	0.31 "	0.34 "
Praetud kohvi 10 "	0.105 "	0.11 "
Suhkrut 15 "	0.105 "	0.18 "
Rasva ehk õli 15 "	0.052 "	0.065 "
Tomati pasteeti 15 "	0.01 "	0.01 "
Värskeid tomaate 100 "	0.01 "	0.01 "
Soola 20 "	0.165 "	0.21 "
Peenendatud juustu (päeviti) 10 "	0.20 "	0.25 väärtuses
Vürtse, sibulaid, küüslauke, värskaid juurikaid jne. maitseks	—	0.07 "
Juhuliseks moonas suurendamiseks	—	0.07 "
Kokku	5,685 liiri	87 Emrk.

Leivnormi suurendatakse ühe neljandiku võrra, liha 50 grammi võrra ja makaroni või riisi normi 20 grammi võrra manöövritel olevatele ja teistele vägedele, kelle ülesanded neid kasarmutest eemale viivad 2 päevaks või kauemaks. J. A-n.

Kroonika.

— 20. aprillil andis uus Prantsuse saadik Eestis hr. Jaunez omaid volitused Riigivanemale ära.

— Sõjaministeriumis on välja töötatud seaduseelnõu sõjaväele kõlbmata hobuste kindla hinnaga müügi kohta kaitseliidu ratsasalkadele ja reservis viibivatele Vabaduse Risti kavaleridele.

— 1. mail tegevust alustava Maapanga esimeheks kinnitati Vab. Valitsuse poolt kohtunik Karl Hellat, tema abiks praegune rahaministri abi Aleksander Tombach, ajut. juhatause liikmeks Theodor Klassen. Maapanga ülesandeks on põllumajandusliste pikaajaliste laenu andmine. Panga põhikapital on 200 miljoni marka. Senini on põllutöömisteeriumi kaudu maapidajatele laenu antud umbes 1½ miljardi marka.

— Vab. Valitsus kinnitas uued politsei prefektuuride tegevus-piirkonnad. Prefektuure on üldse 8: Tallinna-Harju, Tartu-Valga, Rakvere-Paide, Lääne-Saare, Võru-Petseri, Narva, Pärnu, Viljandi.

— Eesti Pank sai läinud tegevuseaastal puhast-kasu 27 milj. marka.

— Tallinnas peeti üleriikline kalameeste kongress.

— Põllutöömisteeriumi kaudu saavad piimatalitused 31 miljoni marka riiklist laenu.

— Vene sõjaväeliseks esitajaks Eestisse nimetati Vab. Valitsuse nõusolekul J. G. Klotshko, kes ühtlasi ka sõjaväeliseks esitajaks Lätis ja Leedus.

— Juutide kulturomavalitsuse valimised peetakse 23—25 maini s.a. Umbes 2000 valija kohta on esitatud 42 kandidaatide nimekirja.

— Käesoleva aasta 3 kuu väliskaubandus on aktiivne 78 milj. margaga.

— Riigi eelarves on riikliste maaparandustööde jaoks ette nähtud 40 milj. marka. Sellest summast määras põllutöömisteeriumi maaparanduse nõukogu osaliselt 10 milj. marka mitmesuguste tööde läbiviimiseks.

— Põllutöömistri korraldusel on kalapüük merevetes, Peipsi ja Pihkva järvedes kõigile vaba.

— Tallinnas ära peetud kaitseliidu päälükete nõupidamisel otsustati loobuda suvel teoreetilistest õppustest ja korraldada ainult vähemaid taktilisi ja laskeharjutusi; suuremate manöövrите korraldamine tunnistati tarvilikuks.

— Kevadine jääminek ja sellega ühenduses olev tugev veetõus on mitmel pool riigis väga suuri kahjusid sünnitanud.

— Hiljuti kutsuti Tallinnas ellu uus „Eesti tööliste partei“. Varsti selgus, et partei juht Paul Abramson on ligemas ühenduses kommunistilise internatsionaaliga. Abramson ühes Venemaalt Eestisse tulnud maksva riigikorra vastu töötava põrandaaluse tegelase A. Riismann-Tuiskiga tabati tänaval. Ühtlasi läks ametivõimudel korda kindlaks teha A. Riismanni konspiratiiv-korter Tartu maanteel ja vangistada tema varjaja poepidaja Liisa Oldur. Sõjaväljakohus mõistis A. Riismanni surma mahalaskmise läbi. Otsus viidi täide. Abramsoni ja Olduri süütegu tuleb arutusele hiljem. O. K.

Vastutav toimetaja A. Traksmann.
Väljaandja: Sõdur, Tallinn, Uus tän. nr. 10.

Vormimütside töökoda

O. SÜLD.

17. Narva maantee 17.

Valmistan tuntud headuses mitmesuguseid vormimütsi tellimise peale ja ka valmis müügil.

Töö headus väljaspool võistlust.